

Euroregiony pogranicza polsko-czeskiego

Euroregiony polsko-českého pohraničí

Praca zbiorowa pod redakcją / *Kolektivní práce pod vedením*

Bogdana Kasperka

Zdjęcia pochodzą z archiwów Euroregionów / *Fotografie pocházejí z archivů euroregionu*

Nysa / *Nisa*, Glacensis, Pradziad / *Praděd*, Silesia, Śląsk Cieszyński / *Těšínské Slezsko*,
Beskidy / *Beskydy*

wydawca / *vydavatel*

Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”

projekt graficzny i skład / *grafický design a zlom*

Joanna Trzop

tłumaczenia / *překlady*

Jaroslav Radiměřský

druk / *tisk*

Przedsiębiorstwo Poligraficzne Modena sp. z o.o.

Cieszyn, ul. Mała Łąka 17

tel. (033) 852 36 65

e-mail: biuro@drukarniamodena.pl

Cieszyn, 2014

Publikację wykonano w ramach projektu „EUREGIO PL-CZ”.

Projekt jest współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska
2007–2013 PRZEKRACZAMY GRANICE.

Publikace vznikla v rámci projektu „EUREGIO PL-CZ”.

Projekt je spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007–2013 PŘEKRAČUJEME HRANICE.

EUROREGIONY

pogranicza polsko-czeskiego
polsko-českého pohraničí

Spis treści

Wstęp 6

Sławomir Sitek

Współpraca transgraniczna w ramach euroregionów
na pograniczu polsko-czeskim 8

Wpółpraca euroregionalna w liczbach 62

Mirosław Zdulski

Współpraca transgraniczna w Euroregionie
Neisse-Nisa-Nysa 66

Radosław Pietuch

Euroregion Glacensis: mała dyplomacja na poligonach
doświadczeń 80

Opracowała Małgorzata Paściak

Euroregion Pradziad 88

Jana Novotná Galuszková, Daria Kardaczyńska

Euroregion Silesia: intensywna współpraca transgraniczna
– nasz wspólny i zrównoważony rozwój 106

Bogdan Kasperek

Euroregion Śląsk Cieszyński
– 10 lat w strukturach europejskich 122

Marcin Filip, Dagmar Valášková, Justyna Wróbel, Monika Pasierbek

Polsko-czesko-słowacka współpraca w ramach
Euroregionu Beskidy 132

Literatura 150

Obsah

Úvod 6

Sławomir Sitek

Přeshraniční spolupráce v rámci euroregionů
v česko-polském pohraničí 34

Euroregionální spolupráce v číslech 62

Mirosław Zdulski

Přeshraniční spolupráce v Euroregionu
Neisse-Nisa-Nysa 72

Radosław Pietuch

Euroregion Glacensis: malá diplomacie na poli zkušeností 83

Redakce Małgorzata Paściak

Euroregion Praděd 95

Jana Novotná Galuszková, Daria Kardaczyńska

Euroregion Silesia: intenzivní přeshraniční spolupráce
– náš společný a trvale udržitelný rozvoj 112

Bogdan Kasperek

Euroregion Těšínské Slezsko
– 10 let v evropských strukturách 125

Marcin Filip, Dagmar Valášková, Justyna Wróbel, Monika Pasierbek

Polsko-česko-slovenská spolupráce v rámci
Euroregionu Beskydy 140

Literatura 150

Wstęp

Współpraca realizowana przez Euroregiony na polsko-czeskim pograniczu na trwałe połączyła samorządy i społeczności lokalne po obu stronach granicy. Z jednej strony przyczyniły się do tego możliwości organizacyjne i finansowe, które dały pograniczu ostatnie lata: proces akcesji do struktur europejskich, późniejsze wejście Polski i Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej oraz Strefy Schengen, zwiększenie dostępności funduszy przeznaczonych na wspieranie współpracy transgranicznej i terytorialnej, z drugiej – chęć poznania tej „bliskiej zagranicy”, tak przecież często mało znanej i owianej aurą tajemniczości. Praktycznym wymiarem tej współpracy są nie tylko licznie realizowane projekty współpracy w większości dziedzin ludzkiej aktywności, ale i partnerskie relacje, które stale pobudzają nowe pomysły i inicjatywy zbliżające mieszkańców pogranicza.

W publikacji staramy się pokazać ten bogaty dorobek polsko-czeskich Euroregionów oraz zaprezentować różne formy współpracy transgranicznej realizowanej. wydaje się, coraz bardziej skutecznie i efektywnie. Mamy nadzieję, że udało nam się to zamierzenie z sukcesem zrealizować.

Úvod

Spolupráce realizovaná euroregiony na česko-polském pohraničí natrvalo spojila samosprávy a lokální veřejnost po obou stranách hranice. Na jedné straně k tomu přispěly organizační a finanční možnosti, které poskytla pohraničí poslední léta: proces přistoupení do evropských struktur, pozdější vstup Polska a České republiky do Evropské unie a Schengenského prostoru, zlepšení dostupnosti fondů určených na podporu přeshraniční a územní spolupráce, na druhé straně zájem o poznání toho „blízkého zahraničí“, tak často málo známého a zahaleného tajemstvím. Praktickým výsledkem této spolupráce je nejen řada realizovaných projektů spolupráce ve většině oblastí lidské aktivity, ale i partnerské vztahy, které stále přinášejí nové nápady a iniciativy sblížující obyvatele pohraničí.

V publikaci se snažíme ukázat tyto bohaté výsledky práce česko-polských euroregionů a představit různé formy přeshraniční spolupráce, která je, jak se zdá, realizovaná stále úspěšněji a efektivněji. Doufáme, že se nám tento záměr podařilo s úspěchem zrealizovat.

Introduction

The cooperation of the Euroregions in the Polish-Czech borderland connected permanently the local governments and the communities on both sides of the border. On the one hand, the organisational and financial possibilities that appeared in the recent years in the borderland contributed to it, i.e. the EU accession process followed by Poland's and Czech Republic's accessions into the European Union and the Schengen Area, a growth in accessibility of the funds for supporting the cross-border and territorial cooperation; on the other hand, there was the willingness of getting to know the foreign areas closest to us, which are frequently so little known and surrounded by an aura of mystery. The practical dimensions of this cooperation are not only numerous projects carried out in the majority of fields of human activity, but also the partnership relations, which continually generate new ideas and initiatives, bringing closer together the citizens of the borderland.

In this publication we try to show these rich achievements of the Polish-Czech Euroregions and present various forms of cross-border cooperation, which seem to be more and more productive and effective. We hope that we have managed to achieve this aim successfully.

Préface

La coopération réalisée par les eurorégions à la frontière polono-tchèque a créé des liens durables entre les collectivités territoriales et les communautés de deux côtés de la frontière. D'une part ce phénomène a eu lieu grâce aux possibilités organisationnelles et financières qui se sont présentées au cours de dernières années: le processus d'adhésion aux structures européennes, ensuite l'entrée de la Pologne et de la République Tchèque dans l'Union européenne et dans l'espace Schengen, l'accès aux fonds destinés à soutenir la coopération transfrontalière et territoriale, d'autre part – la volonté de connaître «l'étranger proche», souvent si peu connu et enveloppé de mystère. La dimension pratique de cette coopération est représentée non seulement par de nombreux projets de coopération dans la plupart des domaines de l'activité humaine mais également par des relations de partenariat qui font naître de nouvelles idées et initiatives qui mettent en contact les habitants de la région frontalière.

La publication cherche à montrer les réalisations des eurorégions polono-tchèques et à présenter les différentes formes de coopération transfrontalière menée, semble-t-il, de manière de plus en plus efficace et effective. Nous espérons que nous avons réussi à réaliser cette intention avec succès.

Współpraca transgraniczna w ramach euroregionów na pograniczu polsko-czeskim

Wprowadzenie

Ostatnie dziesięciolecie to okres intensywnych zmian społecznych i gospodarczych, zarówno w Europie jak i na świecie. Współcześnie zachodzą procesy w tempie, których wcześniej nikt się nie spodziewał. Globalizacja sprzężona z rozwojem Internetu oraz usług telekomunikacyjnych, zmieniała formułę kontaktów zarówno tych między ludzkich jak i biznesowych. Szczególnego znaczenia nabrały obszary przygraniczne, które dotychczas, gdy granica pełniła funkcję oddzielającą stały się regionami peryferyjnymi nie tylko w sensie przestrzennym, ale także straciły dystans w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. Niebagatelną rolę w tym zakresie odegrała UE, która poprzez stworzenie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego postanowiła wesprzeć tego typu obszary.

Pogranicze polsko-czeskie wyróżnia jeszcze jeden ważny czynnik jakim jest integracja europejska. Nie sposób przeoczyć datę 1 maja 2004 roku, kiedy oba państwa stały się członkami UE. Kolejne dziejowe wydarzenia to wejście państw do tzw. strefy Schengen w dniu 21 grudnia 2007 roku. Oba te punkty zwrotne zmieniły płaszczyznę partnerstwa na pograniczu. Od tego momentu przed tymi peryferyjnymi obszarami otworzyły się nowe możliwości. Niektóre z nich mają charakter wyzwania, z którymi przyjdzie się zmierzyć społeczeństwu, administracji państwowej i samorządowej a także przedsiębiorcom.

Ważną rolę w kształtowaniu pogranicza mają euroregiony. Te ponadnarodowe formy współpracy sprawdzają się już przeszło pół wieku w różnych

miejscach Europy. Jeżeli chodzi o euroregiony to pogranicze polsko-czeskie odgrywa tu rolę pioniera, z pierwszym euroregionem Nysa, który powstał w 1991 roku. Ostateczna, aktualna na 2014 rok lista euroregionów ukształtowała się w 2000 roku, kiedy pojawił się Euroregion Beskidy.

Atutem euroregionów jest z pewnością ich większa elastyczność w zakresie podejmowanych działań. Szeroki wachlarz działań statutowych umożliwia realizację wielu ciekawych inicjatyw. Można powiedzieć, iż jednostki te mają znacznie „wygodniejszą” pozycję aniżeli samorząd terytorialny, który musi realizować pewien określony pakiet zadań własnych.

Celem niniejszego artykułu – jak i również całej tej publikacji, jest zaprezentowanie współpracy transgranicznej realizowanej przez 6 euroregionów z polsko-czeskiego pogranicza, wspomaganej przez środki z Unii Europejskiej. Dostępne programy stały się siłą napędową rozwoju współpracy transgranicznej na polsko-czeskim pograniczu. Jest to próba szerokiej promocji działań nastawionych na współpracę w strefie nadgranicznej, jak również upowszechnienie idei euroregionów szerokiej grupie odbiorców, do których należy zaliczyć mieszkańców obszarów przygranicznych, instytucje publiczne oraz prywatne, a także osoby przyjezdne, w tym głównie turystów. Przygotowane zestawienia liczbowe, jak również merytoryczny opis najważniejszych działań mają naświetlić korzyści z funkcjonowania struktur euroregionalnych. Celem pośrednim jest zachęcenie społeczeństwa do włączenia się w czynne działania na rzecz współpracy i integracji. Publikacja jest też zaproszeniem do korzystania z bogatej oferty programowej dostarczanej przez euroregiony.

Pojęcie euroregionu i umocowanie współpracy transgranicznej

Współpraca transgraniczna w Europie zorganizowana w formie euroregionów rozpoczęła się w 1958 roku na pograniczu holendersko-niemieckim. Utworzono tam pierwszy Euroregion o nazwie *Euroregio*, co przyjęło się następnie jako nazwa tego typu współpracy (Miszczyk A., 2013). Od tego czasu popularność euroregionów wyraźnie wzrastała, a szczególny moment dotyczy lat 90. XX wieku, co pokrywało się w czasie ze zmianami ustrojowo-politycznymi w Europie Środkowo-Wschodniej. Liczba tych modelowych rozwiązań współ-

pracy transgranicznej rosła i wynosiła 40 w 1980 roku, 120 w 2000 roku oraz około 200 przypadków aktualnie (Miszczyk A., 2013).

Euroregion to inaczej „region zlokalizowany po obu stronach granicy, posiadający własne instytucje koordynujące, które mają umocowanie w obowiązujących umowach zawartych pomiędzy organizacjami publicznymi (samorządowymi), powołany do realizacji wspólnych przedsięwzięć o charakterze społecznym, gospodarczym, kulturowym. Współpraca określana mianem euroregionalnej stanowi zinstytucjonalizowany i ustrukturalizowany rodzaj współpracy transgranicznej” (Tucholska, 2004, s. 43). Co ciekawe termin ten nie ma oficjalnego charakteru, i zasadniczo nie występuje w oficjalnych dokumentach Unii Europejskiej jak i w przeważającej części umów międzypaństwowych. W większości przypadków całe euroregiony nie posiadają osobowości prawnej, a posiadają je poszczególne „narodowe” części wchodzące w jego skład (Miszczyk A., 2013).

Euroregion można określić też jako:

- „zinstytucjonalizowany związek formalny, zawarty pomiędzy organizacjami państwowymi lub samorządowymi, lub nieformalny utworzony przez stowarzyszenia zawodowe bądź naukowe, dla współpracy obszarów przygranicznych,
- sformalizowaną strukturą współpracy transgranicznej pomiędzy regionalnymi lub lokalnymi podmiotami władzy, ewentualnie z udziałem partnerów gospodarczych i socjalnych,
- porozumieniem sąsiadujących regionów przygranicznych o współpracy transgranicznej,
- lokalną instytucjonalizację współpracy transgranicznej z pełnym uznaniem granic państwowych i praw obowiązujących w krajach uczestniczących w tworzeniu danego euroregionu” (Tucholska A., 2004, s. 44).

Wymiana kolejnych definicji nie ma większego sensu, gdyż nie wzbogaca zasadniczo naszej wiedzy o tych instytucjach. Warto jednak określając ten podmiot zrozumieć jego istotę, poprzez zaakcentowanie celu jego istnienia. W tym kontekście można nazwać go narzędziem „erozji” granicy, zacieraniem czy też rozpuszczaniem granic. Często euroregiony traktuje się jako elementy niwelujące „blizny historii”, co pomaga w łagodzeniu niekorzystnych skutków istnienia linii podziałów (*Euroregiony*, 2007).

Współpraca transgraniczna regulowana jest w Polsce poprzez cztery normy prawa międzynarodowego do którego należą (Tucholska A., 2004):

- Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej Między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi (tzw. Konwencja Madrycka),
- Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych,
- Europejska Karta Samorządu Terytorialnego,
- oraz Europejska Karta Samorządu Regionalnego.

Pierwsza z regulacji została przyjęta przez Radę Europy 21 maja 1980 roku. Określa ona prawne i strukturalne wzorce współpracy regionów granicznych. Ratyfikujące ją państwa deklarują popierać współpracę transgraniczną, jak również zobowiązują się do wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego tych obszarów. Konwencja przyjmuje dwie podstawowe zasady, które mają chronić suwerenność i integralność państw sygnatariuszy. Pierwsza z nich to zasada nienaruszalności (nieprzekraczalności) zakresu właściwości wspólnot i władz terytorialnych. Druga, zasada pierwszeństwa (prymatu) prawa wewnętrznego państwa w stosunku do umów zawieranych pomiędzy partnerami współpracy. Polska ratyfikowała Konwencję Madrycką w 1993 roku (Dz. U. z 1993 roku, nr 61, poz. 1279).

Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych uzyskała taką nazwę 1 grudnia 1995 roku w Szczecinie, na zebraniu Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych. Historia tej regulacji sięga jednak 1981 roku, kiedy funkcjonowała pod nazwą Europejskiej Karty Regionów Przygranicznych. Samo stowarzyszenie działa już od 1971 roku i zostało utworzone przez 10 euroregionów. Karta nakreśla cele które powinny być uwzględniane w procesie rozwoju regionów granicznych. Wskazuje one pewne wspólne kierunki działań (Tucholska A., 2004).

„Celami tej współpracy są:

- nowa jakość granic, które powinny stać się miejscami spotkań,
- wygładzanie „szwów” europejskiej polityki planowania przestrzennego,
- pokonywanie deficytów położenia i wykorzystania szans poprzez poprawę infrastruktury transportowej oraz wspieranie atrakcyjności regionów i wspólnego rozwoju gospodarczego,
- wzmacnianie transgranicznej ochrony środowiska i przyrody,

- wspieranie transgranicznej współpracy kulturalnej,
- partnerstwo i pomocniczość (subsydiarność), rozumiane jako podstawowe zasady funkcjonowania regionów przygranicznych i tworzących je jednostek subregionalnych, a także instytucji państwowych i europejskich” (Miszczuk A., 2013, s. 106-107).

Europejska Karta Samorządu Terytorialnego została uchwalona przez Radę Europy 15 października 1985 roku. Określa ona standardy organizacji i funkcjonowania samorządu terytorialnego w krajach będących członkami Rady Europy. Zapisy dokumentu dopuszczają możliwość współpracy transgranicznej. Europejska Karta Samorządu Terytorialnego obowiązuje w Polsce od 1994 roku, zaś ratyfikowana została w 1993 roku (Dz. U. z 1994 roku, nr 124, poz. 607, 608).

Ostatni z dokumentów to Europejska Karta Samorządu Regionalnego przyjęta 5 czerwca 1997 roku na posiedzeniu Kongresu Władz Samorządu Regionalnego. Karta daje regionom uprawnienia do prowadzenia współpracy transgranicznej. Uprawnienia tutaj zawarte są znacznie szersze aniżeli w Kartie Samorządu Terytorialnego, wskazując na potrzebę prowadzenia własnej polityki i współpracy międzynarodowej.

Ponadto do uwarunkowań krajowych współpracy zaliczyć można porozumienia dwustronne zawarte przez Polskę z krajami ościennymi. Na granicy południowej wskazać możemy:

- Układ między Rzeczpospolitą Polską a Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjacielskiej współpracy z 6 października 1991 roku oraz
- Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy transgranicznej, podpisane 8 września 1994 r. (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 22).

Przedstawiony zestaw konwencji i porozumień nakreśla ramy prawne współpracy transgranicznej w Polsce. Nie oznacza to jednak, że sytuacja formalno-prawna jest komfortowa. Wręcz przeciwnie, polskie rozwiązania prawne w tym zakresie wypadają słabo. W niewielkim stopniu wytyczne można spotkać w ustawach ustrojowych o samorządzie gminnym, powiatowym czy wojewódzkim. W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej istnieje jeden zapis od-

noszący się do współpracy międzynarodowej (Tucholska A., 2004, s. 51). Jako zagrożenie w analizie SWOT obszaru transgranicznego Polska-Czechy wymieniono m.in. „odmienną strukturę administracji i układ kompetencji administracji po obu stronach granicy” (*Wyzwania i cele (...)*, 2013, s. 147). Niewątpliwie zatem bariery instytucjonalno-prawne wciąż stanowią pewien hamulec w procesie integracji obszarów przygranicznych.

Programy wsparcia współpracy na pograniczu polsko-czeskim

Phare CBC

W okresie przedakcesyjnym proces współpracy transgranicznej wspomagany był programem PHARE. Sam program utworzony został w 1989 roku w celu wsparcia przemian gospodarczych i ustrojowych w Polsce i na Węgrzech (*Euroregiony*, 2007). Dla obszarów przygranicznych kluczowy moment dotyczy 1994 roku, kiedy to powstał podprogram PHARE CBC (*Cross-border Co-operation*). Zasadniczym celem tego programu było promowanie współpracy regionów przygranicznych UE z krajami Europy Środkowo-Wschodniej, co miało stanowić wstęp do procesów integracji. Okresem programowania był rok kalendarzowy, przy czym od momentu powstania Inicjatywy Wspólnotowej Interreg, planowanie odbywało się w analogicznych cyklach tj.: 1994-1999 i 2000-2006. Szczególną rolę pełniły euroregiony w zarządzaniu Funduszem Małych Projektów (FMP). Realizowane były małe projekty o wartości do 50 tys. euro, oraz tzw. średnie do 300 tys. euro. Zasadniczym celem ich realizacji była promocja współpracy regionów przygranicznych, która miała przełamać specyficzne problemy tychże obszarów z uwzględnieniem ochrony środowiska. Docelowo działania miały inicjować szersze powiązania w ramach UE (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 36-38).

Polska uzyskała w latach 1994-2003 na PHARE CBC łączną kwotę 537 mln euro, co stanowiło 20% całości środków programu PHARE w Polsce. W ramach FMP wartość zrealizowanych projektów wyniosła 34 mln euro, co daje 5% całości alokacji PHARE CBC (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 36-38).

Rozkład przestrzenny środków w ujęciu poszczególnych pograniczy nie był równomierny. Na granicę południową przypadają odpowiednio 3 mln euro w latach 1994-1999, i 36 mln euro na lata 2000-2003. Najwięcej środków

zostało skoncentrowanych na granicy zachodniej, gdzie adekwatnie przypadło 275 i 176 mln euro (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 36-38).

Ostatnim rokiem programowania w Polsce PHARE CBC był 2003 rok. Od 2004 roku w wyniku akcesji do UE Polski i Czech współpraca transgraniczna została objęta programem Interreg.

Interreg IIIA 2004-2006

Geneza programu Interreg w UE sięga 1991 roku, kiedy to z część środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach tzw. Inicjatyw Wspólnotowych wydzielono program Interreg, dedykowany obszarom przygranicznym. Pierwsze dwie edycje nie dotyczyły Polski i Czech, jako państw nie należących do UE. W latach 2004-2006 w ramach Interreg III dysponowano kwotą 4875 mln złotych, które realizowane były w trzech komponentach (Miszcuk A., 2013, s. 152):

- A – lokalna i regionalna współpraca transgraniczna,
- B – współpraca międzynarodowa władz regionalnych i krajowych dużych regionów europejskich, mająca na celu zrównoważony i skoordynowany rozwój przestrzenny,
- C – współpraca międzyregionalna w skali europejskiej, obejmująca m.in. wymianę informacji i doświadczeń dotyczących rozwoju regionalnego oraz polityk i technik kohezyjnych.

Udział środków przeznaczonych na poszczególne komponenty wyniósł odpowiednio: komponent A – 177 mln euro (80%) , komponent B – 31 mln euro (14%), komponent C – 13 mln euro (6%) (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 54-55).

W ramach komponentu A (Interreg IIIA) na pograniczach Polski realizowano 7 programów, w tym Polska-Republika Czeska 2004-2006 (*Efekt transgranicznej...*). Na pogranicze polsko-czeskie przypadło 18 mln euro (10% puli krajowej). Wymogiem programu w latach 2000-2006 był obowiązek realizacji priorytetów współpracy z określonej listy. Katalog ten obejmował następujące punkty:

1. Promocja rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i obszarów przybrzeżnych.
2. Rozwijanie ducha przedsiębiorczości oraz MŚP, turystyki, gospodarki lokalnej oraz inicjatyw związanych z zatrudnieniem.

3. Integracja rynku pracy i promocja integracji społecznej.
4. Współpraca w zakresie badań, rozwoju technicznego, oświaty, kultury, komunikacji, ochrony zdrowia i ludności.
5. Ochrona środowiska, efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii.
6. Podstawowa infrastruktura o znaczeniu przygranicznym.
7. Współpraca w zakresie prawnym i administracyjnym.
8. Współpraca pomiędzy obywatelami i instytucjami.
9. Pomoc techniczna.

Z powyższej listy na pograniczu polsko-czeskim realizowano tylko trzy pierwsze priorytety, odpowiednio w kwocie 12,3; 5,0; i 0,7 mln euro (*Badanie ewaluacyjne*, 2010, s. 39). Wymaganą cechą projektów był również weryfikowalny efekt transgraniczny, rozumiany jako rezultat wspólnych skoordynowanych działań, mający odczuwalny wpływ po obu stronach granicy (*Badanie ewaluacyjne*, 2010, s. 17).

Program Operacyjny Europejskiej Współpracy Terytorialnej CZ-PL 2007-2013

W okresie programowania 2007-2013 celem polityki regionalnej UE było dążenie do spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej oraz zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju (Dolzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 175). Obejmowały to trzy cele szczegółowe: 1 – Konwergencja, 2 – Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie, 3 – Europejska Współpraca Terytorialna. Podobnie jak w programie Interreg III, współpraca dotyczy trzech aspektów: współpracy transgranicznej, współpracy transnarodowej oraz współpracy międzyregionalnej (www.ewt.gov.pl).

Do celów priorytetowych należy rozwój transgranicznej działalności w wymiarze społecznym, gospodarczym i społecznym na rzecz zrównoważonego rozwoju. Zadanie to było realizowane poprzez wspierane przedsiębiorczości, rozwoju MŚP, turystyki, kultury, handlu, ochronę zasobów naturalnych, powiązania obszarów miejskich i wiejskich, poprawę sieci transportowych, informacyjnych i komunikacyjnych a także transgranicznych systemów dostawy wody, energii oraz zagospodarowania odpadów, w tym zdolności wspólnego wykorzystania infrastruktury (Dolzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 179).

Polska na EWT 2007-2013 otrzymała 700 mln euro, z czego na Program Operacyjny EWT Polska-Czechy przypało 258,2 mln euro, co było największym programem w ramach współpracy transgranicznej (Miszczuk A., 2013, s. 153).

Na pograniczu polsko-czeskim realizowano łącznie 4 priorytety, których poziom dofinansowania z EFRR wynosił 85% (*Uszczegółowienie...*, 2011).

Priorytet 1. Wzmacnianie dostępności komunikacyjnej, ochrona środowiska – profilaktyka zagrożeń – kwota 96,0 mln euro.

1.1 Wzmacnianie dostępności komunikacyjnej – kwota 60,1 mln euro.

1.2 Ochrona środowiska – kwota 20,6 mln euro.

1.3 Profilaktyka zagrożeń – kwota 15,3 mln euro.

Priorytet 2. Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości i turystyki – kwota 81,9 mln euro.

2.1 Rozwój przedsiębiorczości – kwota 6,6 mln euro.

2.2 Wspieranie rozwoju turystyki – kwota 69,7 mln euro.

2.3 Wspieranie współpracy w zakresie edukacji – kwota 5,6 mln euro.

Priorytet 3. Wspieranie współpracy społeczności lokalnych – kwota 64,8 mln euro.

3.1 Współpraca terytorialna instytucji świadczących usługi publiczne – kwota 4,2 mln euro.

3.2 Wspieranie przedsięwzięć kulturalnych, rekreacyjno-edukacyjnych oraz inicjatyw społecznych – kwota 8,9 mln euro.

3.3 Fundusz Mikroprojektów – kwota 51,6 mln euro.

Oś priorytetowa 4. Pomoc techniczna – kwota 15,5 mln euro.

Program Operacyjny Europejskiej Współpracy Terytorialnej CZ-PL 2014-2020

Aktualnie w nowym okresie programowania również występuje PO EWT CZ-PL 2014-2020. Fragment badanego pogranicza posiada budżet z EFRR na poziomie 226 mln euro i jest największym budżetem spośród programów transgranicznych.

Obszar wsparcia dotyczy części województw: dolnośląskiego i śląskiego oraz województwo opolskie po stronie polskiej oraz po stronie czeskiej: 5 krajów (liberecki, hradecki, ołomuniecki, pardubicki i morawsko-śląski).

Przewiduje się, że ponad połowa budżetu programu będzie przeznaczona na ochronę, wykorzystanie oraz poprawę dostępności transportowej atrakcji kulturowych i przyrodniczych pogranicza polsko-czeskiego (www.mir.gov.pl).

Działania te będą uzupełnione przez wspólną promocję walorów turystycznych regionu, co ma pomóc w stworzeniu nowych miejsc pracy. Poprawa sytuacji na rynku pracy będzie skutkować zmniejszeniem bezrobocia. Dodatkowo proces walki z bezrobociem będzie wspomagany działaniami z zakresu edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji i uznawalności dyplomów. W sposób szczególnie promowana będzie także nauka języka sąsiada. Kolejnym ważnym obszarem wsparcia będzie bezpieczeństwo. Zakłada się wzmocnienie kompatybilności i połączenie systemów reagowania kryzysowego w Polsce i Czechach. Środkami w realizacji tego celu będą m.in. transgraniczne szkolenia służb ratowniczych i porządkowych oraz zakup sprzętu niezbędnego do wspólnych interwencji (*Program Współpracy...*, 2014).

Uzupełnieniem programu będzie wsparcie współpracy instytucji publicznych, lokalnych społeczności i sektora pozarządowego. Zróżnicowane działania w takich obszarach jak: kultura, bezpieczeństwo, edukacja i planowanie przestrzenne skierowane będą do szerokich grup odbiorców. Zasadniczą ideą przyświecającą osiągnięciu poszczególnych celów jest pobudzenie kreatywności, solidarności i ducha współpracy pomiędzy Polakami i Czechami. Podjęte działania mają przyczynić się do budowy społeczeństwa obywatelskiego (www.mir.gov.pl).

Podsumowując prezentację programów wsparcia obszarów przygranicznych należy pamiętać, że nie tylko euroregiony korzystają z tej pomocy. Tym samym nie można utożsamiać wskazanych kwot bezpośrednio wyłącznie z euroregionami. Z drugiej strony instytucje te realizują także pakiety projektów własnych, których finansowanie opiera się o montaż środków z różnych źródeł, pochodzenia krajowego i zagranicznego.

Uwarunkowania współpracy na pograniczu polsko-czeskim

W okresie gospodarki centralnie sterowanej w ramach tzw. bloku wschodniego, pogranicza stanowiły pewnego rodzaju strefy buforowe rozdzielające społeczności i gospodarki, mimo że państwa te były połączone sojuszami

militarnymi i politycznymi. W efekcie tego obszary te stanowiły peryferia we wszystkich dziedzinach życia. Granica rozdzielająca negatywnie wpływała na relacje społeczne, kierując sposobem działania dośrodkowo marginalizujący drugą stronę granicy. W ten sposób obszary te traciły szansę rozwoju nie wykorzystując potencjału związanego z granicą. Szczególnym wyrazem negacji partnera było występowanie w tamtym okresie „białych plam” na mapach topograficznych po drugiej stronie granicy.

W krajach europejskich o średniej lub małej wielkości (do 100 tys. km²) obszary przygraniczne stanowią znaczny areal. Przykładowo w Polsce przyjmując powierzchnię powiatów mających styczność z granicą państwową jest to blisko 20%. Dotychczasowa praktyka powodowała, że obszary takie położone były z dala od krajowych biegunów wzrostu. Peryferyjność rozumiana szeroko obejmuje również wymiar społeczno-demograficzny, kulturowy czy polityczno-administracyjny i jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym (Miszczuk A., 2013). Wyrazem tego jest nie tylko peryferyjność położenia ale również słaba dostępność, niski poziom rozwoju, wielokulturowość czy niejednoznaczna świadomość przynależności narodowej. Na obszary przygraniczne istotny wpływ wywierały działania związane z militaryzacją (Koter M., 2003). Dlatego też z racji istotnego udziału w powierzchni i liczbie ludności, obszary przygraniczne wymagają włączenia w aktywny system gospodarczy.

Pogranicze polsko-czeskie nie wykazuje szczególnego zapóźnienia w stosunku do innych pograniczy w Europie. Pewne argumenty pozwalają na optymistyczne spojrzenie na przyszłość współpracy.

Po pierwsze Polaków i Czechów nie dzieli specjalnie historia. Problemy historyczne oczywiście występują ale obecnie nie są szczególnie eksponowane. Chyba najtrudniejszy pod tym kątem jest fragment granicy na Śląsku Cieszyńskim, o który toczył się spór do 1920 roku (Rusek H., Kasperek A., 2012). Według badania CBOS przeprowadzonego w lutym 2014 roku na 1067-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski wynika, że najbardziej lubianym przez Polaków narodem są Czesi do których sympatię czuje 50% badanych przez CBOS, a nie lubi – 17%. Słowaków darzy sympatią 47% respondentów, nie lubi ich – 15% i zajmują oni trzecią lokatę tuż za Włochami (CBOS, Komunikat 20/2014). Warto dodać, że Czesi od połowy lat 90. XX wieku notują znaczny wzrost sympatii z 30% w 1993 roku do rekordowego

wyniku 58% w 2012 roku. Podobną tendencję wzrostową notują niewiele ustępujący Słowacy (CBOS, Komunikat 20/2014). Jak wykazują badania Polacy cieszą się jednak zdecydowanie mniejszą sympatią u Czechów. Centrum Badania Opinii Publicznej przy Instytucie Socjologii Czeskiej Akademii Nauk stwierdziło, że Polska w rankingu sympatii Czechów zajmowała 8 miejsce. Czołowe miejsce w tym plebiscycie zajmowali Słowacy ([ww.rp.pl/artukul/422179.html](http://www.rp.pl/artukul/422179.html)).

Po drugie Polska i Czechy reprezentują zbliżony poziom rozwoju gospodarczego. Ułatwia to budowanie relacji społecznych, przy czym z reguły niski gradient ekonomiczny nie jest szczególnym czynnikiem wzrostu gospodarczego. Wynika to z faktu podobnego poziomu cen, wynagrodzeń, czy stopy życiowej. Mówiąc wprost nie ma specjalnego „przebiecia”, które byłoby siłą napędową wymiany gospodarczej. Oba państwa można ocenić mianem krajów „na dorobku”, stąd rodzaj problemów jest mocno zbliżony, co wzmacnia wzajemne zrozumienie.

Polska i Czechy to narody dotknięte ograniczeniami w okresie zimnej wojny. Można przypuszczać, że istnieje tu swego rodzaju „głód” kontaktów, które w minionej epoce były skutecznie hamowane. Możliwość współpracy daje szansę na nadrobienie tych zaległości. To co dla mieszkańców Europy Zachodniej było dostępne dużo wcześniej, dzisiaj jest w zasięgu obywateli Polski i Czech.

Oba państwa aplikowały równolegle do UE, a więc otwartość i umiętność współpracy były na wskroś pożądane. Był to czynnik wzmagający współpracę transgraniczną, potwierdzający zdolność tych państw do współpracy europejskiej. Działania w ramach euroregionów były swego rodzaju forpczta akcesji do UE.

Nie bez znaczenia jest także podobieństwo języków, które pozwala na stosunkowo łatwy kontakt, a przy tym rodzi wiele śmiesznych skojarzeń i sytuacji. Pozytywny odbiór mowy sąsiada na pewno należy wymienić w gronie przewag współpracy na tym pograniczu.

Wszystkie wyżej wymienione argumenty należą do atutów pogranicza polsko-czeskiego. Wiele podobieństw sprawia, że współpraca nie tylko jest możliwa ale również nie wymaga pokonywania wielu barier występujących na tego typu obszarach. Nie oznacza to jednak, że dalsza integracja jest już procesem samoistnym.

Odzwierciedleniem relacji między krajami jest poziom wymiany handlowej. Z reguły wpływ na intensywność wymiany ma odległość i stopień powi-

zania gospodarek. W 2013 roku w bilansie handlowym Polski Czechy zajmowały 3 pozycję w eksporcie oraz 6 w imporcie, a wartość wymiany wyniosła 64 mld PLN (Rocznik Statystyczny Polski, 2014). Wydaje się, że jest to niezły wynik. Biorąc jednak pod uwagę potencjał obu krajów poziom wymiany należy uznać za zbyt niski (Belof M., i in., 2008). Okazuje się, że materialny poziom handlu licząc per capita z Czechami w 2013 roku wyniósł 1300 zł, gdy porównywalny wskaźnik wymiany z Niemcami osiągnął poziom blisko 2600 zł. Z powyższego zestawienie wynika, że z gospodarczego punktu widzenia jeszcze wiele można poprawić.

Badane pogranicze wykazuje również podobieństwo w zakresie bazy ekonomicznej. Zarówno w Polsce jak i Czechach w części obszarów występuje przemysł wydobywczy i hutniczy. Jako segmenty tradycyjne nie zapewniają już stabilizacji gospodarczej, co wymaga działań restrukturyzacyjnych oraz implementacji nowych gałęzi gospodarki. Procesy te wymagają wsparcia, w tym również działań na rzecz kreowania postaw przedsiębiorczych wśród ludności, do czego przyczyniają się euroregiony.

Podstawowe dane o euroregionach pogranicza polsko-czeskiego

Pogranicze polsko-czeskie obejmujące 6 euroregionów i rozciąga się na powierzchni 29,7 tys. km², z czego na część polską przypada 20,6 tys. km² a na czeską 9,1 tys. km² (tab. 1). Tak delimitowany obszar zamieszkuje blisko 5,0 mln osób, z czego po stronie polskiej mieszka 3,2 mln osób a czeskiej 1,8 mln osób. Sama linia graniczna ma długość 796 km (Rocznik Statystyczny Polski, 2014). Na pograniczach polski występuje łącznie 16 euroregionów a w Czechach odpowiednio jest ich 13.

Należy dodać, że obszar przygraniczny obejmujący tereny wsparcia PO EWT jest znacznie szerszy i składa się z jednostek statystycznych z poziomu NTS-3, czyli podregionów (podregion = grupa powiatów).

Pogranicze polsko-czeskie obejmuje sześć euroregionów. Idąc od zachodu są to odpowiednio: Nysa, Glacensis, Pradziad, Silesia, Śląsk Cieszyński i Beskidy. Szczególnego rodzaju euroregionami są Nysa oraz Beskidy, które zawierają również fragment terytorium odpowiednio Niemiec i Słowacji, tworząc

TAB. 1. Podstawowe dane o euroregionach pogranicza polsko-czeskiego

Euroregion	Data powstania	Liczba mieszkańców [w tys. osób] [% ludności w euroregionie]						Powierzchnia [w tys. km ²] [% powierzchni w euroregionie]						Liczba członków					
		Razem	PL	CZ	SK	DE	Razem	PL	CZ	SK	DE	Razem	PL	CZ	SK	DE			
Nysa	21.12.1991	1587	590 37%	426 27%	571 36%	12591	5595 44%	2499 20%	4497 36%	295	51	131	113						
Glacensis	5.12.1996	770	515 67%	255 33%	5249	3528 67%	1721 33%	150	38	112									
Pradziad	2.07.1997	761	628 83%	133 17%	7656	5756 75%	1900 25%	112	39	73									
Śląsk Cieszyński	22.04.1998	672	312 46%	360 54%	1730	967 56%	763 44%	29	17	12									
Ślęskia	20.09.1998	771	283 37%	488 63%	2732	1508 55%	1224 45%	76	20	56									
Beskidy	9.06.2000	1300	844 65%	161 12%	6343	3288 52%	972 15%	2083 33%	181	38	63	80							

Źródło: opracowanie własne na podstawie:

Euroregiony na granicach Polski w 2007, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2007, Wrocław

www.cbfd.czso.cz/cbfd/jsp/tables.jsp?lang=p&k=E&su=ER0004&nuts=1&nav=10&year=2013&o=0&chap=1&table=ER0004_1_4 (Nysa 2013)

Dane dla Euroregionu Śląskia stan na 31.07.2014 – www.euroregion-slęskia.pl/index,euroregion-slęskia-w-liczbach,24.html

Dane dla Śląskia Cieszyńskiego strony polskiej stan na 2013 r. – www.stat.gov.pl

charakterystyczny trójstyk. Największym z nich terytorialnie jest Euroregion Nysa, który obejmuje obszar 8,1 tys. km² (uwzględniając wyłącznie stronę polską i czeską). Pod kątem potencjału demograficznego również przoduje Euroregion Nysa (1,016 mln mieszkańców) i niewiele wyprzedza Euroregion Beskidy w którym mieszka 1,004 mln mieszkańców. Pozostałe jednostki posiadają bardzo zbliżony potencjał mieszczący się w zakresie 670-770 tys. osób.

Cele i zadania Euroregionów pogranicza polsko-czeskiego

Zakres celów statutowych i podejmowanych działań jest zasadniczo bardzo zbliżony. Jak stwierdzono „podstawowym celem współpracy w euroregionie jest rozwój społeczno-gospodarczy, stała poprawa warunków życia mieszkańców oraz ułatwianie wzajemnych kontaktów pomiędzy społecznościami wspólnoty” (*Euroregiony na granicach*, 2007, s. 21). Zakres zadań wynika po części z wcześniej wskazanych regulacji międzynarodowych tj. Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych oraz Europejskiej Konwencji o Współpracy między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi.

Analiza statutów badanych euroregionów pogranicza polsko-czeskiego wskazuje, że najczęściej pojawiają się odwołania do wsparcia rozwoju oraz przepływu informacji transgranicznych (tab. 2). Nieco mniejszą popularność wykazują zadania z zakresu wspólnego przeciwdziałania likwidacji kataklizmów, ochrony środowiska naturalnego oraz współpracy na płaszczyźnie kultury. W dalszej kolejności wymienia się zadania z zakresu turystyki, budowy infrastruktury technicznej, współpracy w temacie szkolnictwa czy podejmowania prób wspólnego planowania przestrzennego.

Zakres zadań i celów statutowych ewoluował, gdyż wydaje się że młodsze euroregiony posiadają katalog dążeń nieco szerszy. Być może na ten fakt wpływała również polityka regionalna UE, która dokonywała pewnej kwantyfikacji priorytetów. Można również stwierdzić istotną zbieżność pomiędzy dążeniami euroregionów a *Strategią rozwoju polsko-czeskiego pogranicza* (Suplement Biuletynu Pogranicza Polsko-Czeskiego nr 16 (3/2000)).

TAB. 2. Zakres celów i zadań euroregionów z pogranicza polsko-czeskiego

Euroregiony	Zakres celów i zadań													
	Wymiana informacji, polepszanie możliwości kontaktów międzyludzkich	Współpraca w sferze gospodarczej i handlowej, rozwój gospodarczy	Ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego	Współpraca przy likwidowaniu pożarów i kataklizmów	Wymiana kulturalna	Współpraca w dziedzinie szkolnictwa młodzieży i wychowania fizycznego	Współpraca w zakresie planowania przestrzennego	Turystyka	Budowa i wzmacnianie infrastruktury technicznej	Promocja regionu	Transport, komunikacja i łączności	Rozwój potencjału ludzkiego i podniesienie jakości życia	Współpracy w sferze humanitarnej, socjalnej i bezpieczeństwa	Wsparcie rynku pracy
Nysa	x								x	x				
Glacensis		x	x	x	x	x	x	x	x	x			x	
Pradziad	x	x	x	x	x		x	x	x		x		x	
Silesia	x	x		x	x	x	x		x			x		x
Śląsk Cieszyński	x	x	x	x	x	x		x		x	x			x
Beskidy	x	x	x									x		
Częstotliwość wskazań	5	5	4	4	4	3	3	3	3	3	2	2	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Euroregiony na granicach Polski w 2007*, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2007, Wrocław.

Wybrane przykłady projektów realizowanych na pograniczu polsko-czeskim w latach 2000-2014

Widocznym wyrazem działalności euroregionów są efekty wdrażanych przez nie mikroprojektów. Nie sposób opisać tutaj w sposób ilościowy, a tym bardziej jakościowy wszystkich rezultatów działalności euroregionów. Ponadto mikroprojekty są realizowane w bardzo różnych obszarach tematycznych. Dość powiedzieć, że zrealizowano ich ponad 5000, z czego 60% przypadało na stronę polską. W programach Phare CBC oraz Interreg IIIA dominował Euroregion Nysa, zaś w latach 2007-2013 większą kwotę zrealizowanych projektów wykazał Euroregion Glacensis (tab. 3). Porównując te trzy okresy programowania widać znaczny progres zarówno w liczbie środków, ale także liczbie projektów i ich beneficjentów. Poniższe informacje o zakresie wybranych projektów pochodzą bezpośrednio z euroregionów.

Z racji górskiego charakteru polsko-czeskiego pogranicza wiele projektów dotyczyło zagadnień związanych z turystyką. Ciekawą inicjatywą była realizacja projektu „Pogranicze bez barier” w Euroregionie Beskidy. Celem projektu było utworzenie szlaku skitourowego o długości 15 km dedykowanego osobom niewidomym, co w przyszłości zaowocować ma zwiększeniem aktywności turystycznej tej grupy osób. Szlak stworzono w sposób przemyślany i dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Turysta otrzymuje wypukłą mapę (3D), dzięki której poznać może kształty, przebieg szlaku i charakterystykę Beskidów oraz dodatkowo GPS. Osobom niewidomym asystują wolontariusze specjalnie przeszkoleni.

Jedną z wielu inicjatyw w Euroregionie Glacensis było wybudowanie na szczycie Trójmorskiego Wierchu 23,7 metrowej wieży widokowej z elementów drewnianych, posiadających dwie platformy widokowe. Realizacja tego projektu wymaga szczególnego podkreślenia, gdyż nie jest ona wyłącznie procesem promocyjnym, a w sposób wymierny tworzy produkt turystyczny regionu.

Szczególny akcent na rozwój turystyki rowerowej położony był w Euroregionie Śląsk Cieszyński. Projekt REGIOTOUR przyczynił się do powstania ponad 800 km tras rowerowych, ok. 400 km po stronie czeskiej i 400 km po stronie polskiej. Ponadto powstało 80 km tandemowych tras rowerowych dla niewidzących i niedowidzących, 60 punktów odpoczynkowych, tablice informacyjne

TAB. 3. Liczba i wartość mikroprojektów w euro realizowanych przez euroregiony na pograniczu polsko-czeskim ze środków Unii Europejskiej.

	Nysa	Glacensis	Pradziad	Silesia	Śląsk Cieszyński	Beskidy	Razem
PHARE CREDO	50 000	538 676	0	0	314 200	0	902 876
PHARE CBC	7 014 600	1 180 393	841 822	1 131 870	876 805	0	11 045 490
INTERREG IIIA	1 525 088	1 371 489	1 062 704	897 551	769 271	168 714	5 794 817
POWT RCZ-RP 2007-2013*	5 865 000	11 093 216	6 868 397	5 918 550	4 924 197	2 661 529	38 180 889
Razem	14 454 688	14 183 774	8 772 923	7 947 971	6 883 474	3 680 243	55 924 072
Liczba zrealizowanych projektów transgranicznych	1 843	1 049	820	695	511	160	5 078

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych euroregionów. Dane dla Euroregionu Silesia, Beskidy (w części Phare CBC) z Euroregiony na granicach Polski w 2007. Dane dotyczą łącznie polskiej i czeskiej części euroregionów. W przypadku Euroregionu Nysa i Beskidy wartości nie uwzględniają odpowiednio strony niemieckiej i słowackiej euroregionów.

* Nie zawiera kosztów administracji.

z mapami umiejscowione w punktach odpoczynkowych i węzłach szlaków, oznakowanie a także mapy i przewodniki rowerowe. REGIOTOUR stał się przyczynkiem do jedyne go na pograniczu programu współpracy w turystyce INFOTUR, który wdrażany jest na terenie Śląska Cieszyńskiego od blisko 10 już lat.

Podobne działania na szeroką skalę zostały również podjęte w Euroregionie Glacensis, gdzie wykonano oznakowanie szlaków rowerowych. Imprezą turystyczną której podstawą jest turystyka rowerowa jest projekt Cyklo Glacensis, polegający na rajdzie rowerowym połączonym z promocją atrakcji turystycznych. Impreza stała się wydarzeniem cyklicznym, a o jej sukcesie świadczyć może fakt samofinansowania.

Większość euroregionów wspiera rozwój turystyki na terenie pogranicza polsko-czeskiego poprzez działalność promocyjną i wydawniczą. W ramach takich działań powstają mapy w tym rowerowe, przewodniki, albumy, płyty DVD. Kręcone są również filmy a część działań promocyjnych wykorzystuje kanał internetowy. Nie bez znaczenia jest organizowanie imprez masowych, których przykładem może być m.in. spływ kajakowy Odrą (Euroregion Pradziad). Euroregiony współorganizują i uczestniczą w targach turystycznych.

Ciekawą inicjatywą z zakresu dziedzictwa kulturowego był projekt zrealizowany w Euroregionie Beskidy polegający na identyfikacji najbardziej charakterystycznego typu architektonicznego tzw. domu beskidzkiego dla polskiej i słowackiej strony Euroregionu Beskidy. W projekt zaangażowani zostali specjaliści m.in. z dziedziny etnografii i architektury, ale także grupa studentów z Polski i Słowacji. Opracowano interdyscyplinarny projekt modelowego domu beskidzkiego. Zgodnie z tą koncepcją współczesny dom beskidzki powinien być umiejętnie wkomponowany w krajobraz beskidzki, zawierać tradycyjne dla pogranicza polsko-słowackiego motywy architektoniczne i budowlane, jak również nowoczesną technologię odnawialnych źródeł energii. Podobne projekty realizowane były na Śląsku Cieszyńskim i dotyczyły sztuki barokowej oraz dawnego krajobrazu Górnego Śląska. Celem tego projektu było przybliżenie problematyki i promocja architektury i sztuki oraz krajobrazu historycznego Górnego Śląska, w tym również jego cieszyńskiej części.

Bardzo cennym przedsięwzięciem jest konkurs w Euroregionie Nysa realizowany pod hasłem „Uczę się bezpiecznie żyć”. Celem konkursu jest nabycie przez dzieci i młodzież wiedzy i umiejętności pomocy sobie i innym w sytuacjach za-

grożenia i w dniu codziennym. Uczestnikami są dzieci i młodzież z przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów. Konkurs objął ponad 46.000 uczestników rywalizujących w 8 obszarach tematycznych (pierwsza pomoc, edukacja ekologiczna, bezpiecznie z prądem, ochrona przeciwpożarowa, ochrona przeciwpowodziowa, ruch drogowy i inne). Z inicjatywy konkursu powstają autorskie programy w szkołach. Na uwagę zasługują również projekty związane z ofertą edukacyjną a służące poprawie bezpieczeństwa. Przykładem może być polsko-czeskie miasteczko ruchu drogowego w Euroregionie Pradziad. Mając na uwadze bezpieczeństwo dzieci, jako uczestników ruchu drogowego oraz wpływ terapii ruchowej na ich rozwój postanowiono zrealizować projekt polegający na propagowaniu zajęć ruchowych na rowerze, co wydatnie przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa i stanu zdrowia dzieci z obu placówek. Zajęcia zakończone zostały uzyskaniem certyfikatu turysty rowerowego, a w przypadku osób chętnych z Polski dodatkowo zdaniem egzaminu na kartę rowerową. Inną formą działań związanych z bezpieczeństwem była współpraca transgraniczna w zakresie ochrony przeciwpożarowej, połączona z możliwością czynnego uczestnictwa w pokazach sprzętu ratowniczego (Euroregion Silesia).

Część aktywności euroregionów koncentruje się na procesach zarządzania rozwojem wyrażonych poprzez budowę strategii. Działania takie umożliwiają bardziej skoordynowane podejście do współpracy transgranicznej, czasami też koncentrują się na wybranej dziedzinie np. turystyce.

Szereg działań w euroregionach służy wypracowaniu nowych sieci współpracy oraz upubliczniania informacji na temat kluczowych wydarzeń. Dzięki takiej współpracy kontakty nawiązywane są w różnych grupach wiekowych i zawodowych. Częstym uczestnikiem takich spotkań jest młodzież i dzieci w wieku szkolnym, ale również dotyczy to przedstawicieli świata nauki, samorządu, czy szerokiej grupy mieszkańców. Działalność ta ma swój wyraz w imprezach, spotkaniach, kursach, konkursach, zlotach, seminariach i konferencjach. Przekłada się również na formę wydawniczą o charakterze okazjonalnym lub cyklicznym.

Wszystkie wskazane wyżej działania dają wartość dodaną tworząc tzw. efekt synergetyczny współpracy terytorialnych jednostek przygranicznych (Miszcuk A., 2013). Krzewią ona fundamentalne prawa człowieka do wolności, bezpieczeństwa czy pokoju. Budują zaufanie wśród społeczeństw, realizując tym samym w praktyce proces integracji europejskiej. Podnoszą wiedzę

na temat sąsiada a jednocześnie popularyzują ideę samorządności wzmacniając tym samym poziom kapitału społecznego. Stymulują współdziałanie podmiotów w sferze gospodarczej, uaktywniając rynek pracy i proces wymiany. Poprzez rozwój infrastruktury technicznej pozwalają wykreować nowe produkty pogranicza, modernizując strukturę lokalnej gospodarki.

Wyzwania stojące przed euroregionami

Wyzwaniem dla euroregionów jest skuteczne wsparcie rozwoju obszarów przygranicznych. Tereny pogranicza polsko-czeskiego mają charakter peryferyjny dla obu krajów. Brakuje tutaj silnych ośrodków miejskich a przecież to właśnie duże miasta dyktują obecnie tempo zmian. Istnienie euroregionów należy uznać za swego rodzaju pozytywny lobbing na rzecz tych terenów. Jak już wspomniano brak liczących się liderów rozwoju regionalnego wymaga stosownej zinstytucjonalizowanej interwencji ze strony właśnie euroregionów.

Szereg wyzwań stoi przed obszarami przygranicznymi. Integracja europejska nie może zachodzić wyłącznie na poziomie państw, ale przede wszystkim musi być wdrażana na szczeblu regionów i zamieszkujących je społeczeństw. Więż transgraniczna to pierwszy krok do faktycznej integracji w UE i „oswojenie” procesu globalizacji i „usieciowienia”. Najbliższy sąsiad jest najlepszym miejscem do uczenia się tego typu zachowań, które stają się coraz bardziej powszechne we współczesnym świecie.

W przeszłości znaczenie granicy wynikało z ekonomicznej różnicy cen, sztucznie załamanych na linii granicy. Dzisiaj przewaga obszarów przygranicznych może być budowana w wyniku likwidacji granic i zastąpienia jej lepszą efektywnością sektora publicznego, poprzez koordynację działań i współpracę. Obszary takie zyskują nową funkcjonalność, która wcześniej była niedostępna. Tworzenie transgranicznych związków komunalnych daje możliwości generowania nowego kształtu obszarów funkcjonalnych. Fakt ten został zauważony w *Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030*, gdzie zaliczono obszary przygraniczne do kategorii problemowych i wskazano na potrzebę opracowania strategii i programów rozwoju. Wydaje się, że instytucje takie jak euroregiony idealnie nadają się do pełnienia funkcji lidera takich działań.

Wymaga to upodmiotowienia euroregionów i nadania im funkcji i zadań współgospodarza terenów przygranicznych. Analogicznie jak województwo odpowiada za rozwój regionalny, powiaty i gminy za rozwój lokalny, tak euroregiony mogłyby odpowiadać za rozwój obszarów przygranicznych.

Istnieje pilna potrzeba konsultacji i wspólnego planowania przestrzennego, którego efektem będzie podział funkcji i ich komplementarny charakter. Prawidłowe i partnerskie zarządzanie przestrzenią ogranicza koszty wszelkiej działalności ludzkiej. Dobrym przykładem realizacji tego celu jest rekreacyjne zagospodarowanie doliny Olzy w Cieszynie i Czeskim Cieszynie, z korzyścią dla mieszkańców obu stron tej rzeki.

Specyfiką polsko-czeskiego pogranicza są przede wszystkim obszary górskie. Trudne warunki naturalne wpływają na ugruntowanie peryferyjności tych terenów. Z drugiej strony fakt występowanie terenów górskich wysuwa pierwszy postulat dotycząc działania euroregionów nakierowany na turystykę. Tutaj nie chodzi tylko o integrację pomiędzy stronami granicy ale wykreowanie produktów turystycznych z przeciwnych stron granicy, które będą postrzegane jako jedność przez klientów i turystów z zewnątrz. Połączenie oferty powoduje wydatnie wzrost atrakcyjności turystycznej, którą dodatkowo wzmacnia wielokulturowość. Działania w tym zakresie mogą przybierać różne formy, jak chociażby stricte związane z turystyką tworzenie szlaków i ścieżek pieszo-rowerowych, przez szeroko rozumianą promocję (mapy, ekspozycje na targach, punkty informacji turystycznej).

Oczywiście katalog działań powinien obejmować także poprawę układu komunikacyjnego pogranicza umożliwiając jego łatwiejszą dostępność. Likwidacja barier przestrzennych jest pierwszoplanowym działaniem, którego nie da się zastąpić. Warunkiem bowiem współpracy pozostaje wciąż fizyczna możliwość kontaktu. Tego typu działania mają bardzo szeroki wachlarz oddziaływania, gdyż służą zarówno turystom jak i mieszkańcom czy też potencjalnym inwestorom.

Wydaje się wskazane utworzenie czegoś na zasadzie klastra turystycznego. Nie koniecznie chodzi o formalne jego powstanie, co działanie zgodnie z jego filozofią. Klasier bowiem jest siatką powiązań pomiędzy podmiotami z określonego terenu, równocześnie ze sobą współpracujących i konkurujących. Ten rodzaj działalności jest wspierany przez euroregiony i większość z nich posiada tak

zdefiniowany cel statutowy. Euroregion Nysa posiada nawet zapis dotyczący utworzenia wspólnego, zintegrowanego regionu urlopowego.

Działania euroregionów przyczyniają się wymiennie do realizacji celów UE w zakresie procesów rozwoju. Niwelując dysproporcje pomiędzy regionami umożliwiają osiągnięcie konwergencji. Proces ten w swym zamyśle przyczynia się do budowania nowej wspólnoty, co pozwala przejść na wyższy poziom integracji (Korenik, 2010). Uzyskanie pozytywnych efektów gospodarczych i społecznych w obszarach przygranicznych, umożliwia wzrost znaczenia tych obszarów, które często miały charakter marginalny i peryferyjny. Drugą zasadniczą kwestią powiązaną z konwergencją jest cel spójności. Ma ona trzy wymiary: gospodarczy, społeczny i przestrzenny. Współdziałanie władz terytorialnych na obszarach przygranicznych przyczynia się do osiągania każdego ze wskazanych poziomów. Doskonałym przykładem działań w zakresie przestrzennym była modernizacja dróg dojazdowych do granicy w obszarach Euroregionu Śląsk Cieszyński.

Styk mentalności obu narodów to kolejna płaszczyzną działań euroregionów. Powszechnie funkcjonują w społeczeństwie stereotypowe wyobrażenia o innych nacjach lub grupach społecznych. Szerzej na ten temat w kontekście językowym pisze M. Bortliczek (2012). Z. Kłodnicki (2012) omawia stereotypowe obrazy Czechów w opinii mieszkańców województwa śląskiego a M. Dębicki (2012) opisuje sympatie i stereotypy Czechów wobec Polaków. Obiektywnie rzecz biorąc ludzie jak i narody różnią się od siebie. Suma poszczególnych jednostek tworzących narody, też z pewnością generuje pewien „genotyp”. Rolą euroregionów i prowadzonych przez nie działań jest integracja, wzajemne poznanie i zrozumienie. Nie ma doskonałych ludzi ani też społeczeństw. Poznając mocne strony sąsiada dostrzegamy jego atuty, a także staramy się przenosić pozytywne zachowania na własny grunt.

Szereg realizowanych projektów i wynikających z nich zadań przynosi efekty, które często nie są przewidziane w jego zapisach. Chodzi tutaj o fakt poznawania i nawiązywania kontaktów. Często ludzie są niechętni do pewnych działań, co jest efektem niewiedzy i strachu przed nowym. Ludzie wolą poruszać się w utartych ścieżkach, gdyż uznają to za bardziej bezpieczne i przewidywalne rozwiązanie. Różne formy współpracy na pograniczu wskazują na możliwości wspólnych działań ujawniając korzyści z takiego postępowania.

Współczesne koncepcje rozwoju zakładają dominujące znaczenie kapitału ludzkiego oraz społecznego. To od świadomości ludzi, organizacji a także podejścia zależy dynamika i kierunek zachodzących procesów. Często kierujemy się stereotypami lub bazujemy na starych opiniach, które nie mają aktualnie już poparcia w faktach. Zmiany świadomości i nastawienia, będące przejawem modernizacji życia społeczno-gospodarczego z reguły zachodzą powoli. Dlatego tak ważne jest krzewienie i kreowanie w świadomości możliwości współpracy i rozwoju. Rola euroregionów w zakresie współpracy przygranicznej jest tutaj bardzo istotna. Z pewnością nie wykreują one bezpośrednio współpracy i rozwoju obszarów przygranicznych, ale mogą przekazać jasny sygnał wskazujący na obustronne korzyści współpracy transgranicznej. Świadomość tą należy budować zarówno wśród mieszkańców, ale także wśród przedsiębiorców przenosząc to na grunt ekonomiczny.

Pierwszym narzędziem w tym procesie jest informacja, zarówno ta kierowana do wewnątrz jak i na zewnątrz. Działalność popularyzatorska i promocyjna ma kluczowe znaczenie. Aktywność w tym zakresie nie może być punktowa i jednorazowa. Wymagane jest cykliczne i systemowe promowanie euroregionów. Dobrym rozwiązaniem są imprezy, które wpisały się na stałe w grafik życia społeczno-kulturowego regionu.

Wymagane jest wzmocnienie świadomości na rzecz obszarów przygranicznych. Jednym z jej przejawów jest kwestia potrzeb informacji statystycznych generowanych właśnie w ujęciu obszaru przygranicznego. Informacje te przybliżą obiektywnie obraz tych terenów, a także posłużą w procesie zarządzania samorządom terytorialnym. W tym zakresie występuje szczególnie niedosyt, zarówno ze strony statystyki polskiej jak i czeskiej. W Banku Danych Lokalnych GUS brak jest możliwości agregacji danych według euroregionów, a kompleksowe publikacje zwarte należą do rzadkości. Dużo pracy jest również przed samymi euroregionami, gdyż realizując wiele projektów nie można zapomnieć o syntetycznej informacji. Warto przy tym postawić na rozwiązania systemowe obejmujące wszystkie euroregiony. Tylko wówczas pozyskane dane będą wystandaryzowane, a przez to porównywalne w czasie i pomiędzy poszczególnymi jednostkami. Pewną namiastką takiego systemu jest bank danych dostępnych na stronie Euroregionu Nysa, ale wymaga on stosownych uzupełnień i aktualizacji (www.cbfd.czso.cz/cbfd; www.euroregion-nysa.pl). Istnieje również szansa,

że braki informacyjne w pewnym zakresie zaspokoi działalność tworzonego Euro-Institutu PL-CZ-SK. Dobrą praktyką popularyzującą działanie euroregionów jest seria wydawnicza TRANSCARPATICA, będąca wspólnym przedsięwzięciem Stowarzyszenia „Olza” (Euroregion Śląsk Cieszyński) oraz Polskiej Akademii Nauk.

Zakończenie

Przeгляд działalności euroregionów na pograniczu polsko-czeskim umożliwia przybliżenie idei ich powołania i działania. Szeroki krąg beneficjentów podejmowanych działań, efekt integracyjny, jak również kształtowanie pozytywnych postaw i umiejętności praktycznych to niewątpliwe pozytywy działań euroregionów. Z pewnością komplementarność działań euroregionów w stosunku do formalnych obowiązków i możliwości działań samorządu terytorialnego, stawia je w roli brakującego ogniwa współpracy. Wspierając działania municypalne i pełniąc funkcje inkorporacyjną, rolę euroregionów można określić jako służebną względem społeczności pogranicza. Niemniej jednak przedstawione fakty wskazują, że przed tymi jednostkami wciąż szereg wyzwań.

Euroregiony wspierają proces rozwoju lokalnego a nieraz i regionalnego, koncentrują swe działania w wymiarze turystyki i wsparciu rynku pracy. Tym samym przyczyniają się do kształtowania nowych funkcji gospodarczych obszaru, co na terenach peryferyjnych jest działaniem priorytetowym, na co wskazuje chociażby *Koncepcja przestrzennego zagospodarowywania kraju 2030*. Trudno jednak oczekiwać, aby udało się bezpośrednio wykazać przełożenie działań euroregionów na procesy rozwoju. Wynika to z problemu identyfikacji rozwoju jako takiego, który często ma trudno mierzalny jakościowy charakter. Poza tym często pozytywny efekt występuje z pewnym przesunięciem w czasie a nieraz i w przestrzeni.

Skuteczności euroregionów nie można ocenić jedynie przez pryzmat zrealizowanych projektów. Należy od tych jednostek wymagać stałego monitoringu potrzeb danego regionu i weryfikacji efektów podejmowanych działań. Działanie według formuły, realizacja projektu odpowiada na możliwości pozyskania środków jest dalece niewystarczające. Celem nie jest przecież konsumpcja środków, a wsparcie pewnych działań potrzebnych z punktu widzenia społecz-

no-gospodarczego na pograniczu. Oczywistym jest, że proponowane projekty podlegają ewaluacji i muszą być dostosowane do poszczególnych osi priorytetowych, niemniej jednak należy starać się aby spełniały one w jak najwyższym możliwym stopniu użyteczną rolę względem społeczeństwa i gospodarki. Realizacja takiego scenariusza wymaga działania strategicznego i długofalowego. Podejmowane zabiegi powinny wpisywać się w strumień oczekiwanych celów wskazanych w strategiach rozwoju, jak również nawiązywać do planów zagospodarowanie przestrzennego. Powyższe stwierdzenia są zresztą zbieżne ze statutami tychże struktur. Jeśli tak będzie planowana i realizowana współpraca w ramach tutejszych euroregionów, wówczas należy być spokojnym o efekt końcowy tej działalności.

Dzisiaj nie ulega wątpliwości, że te nowe struktury na polskich rubieżach, które zaistniały dopiero w latach 90. XX wieku, stały się stałym elementem krajobrazu pogranicza. Początkowo budziły one kontrowersje, a część osób w wyniku pewnego niezrozumienia upatrywała w nich elementu zagrożenia państwa. Myśle, że ten etap należy już do historii. Okazuje się, że oddolna współpraca i kontakty w poprzek granicy, ujawniają nowe możliwości. Bliższe poznanie, nawiązanie szeroko rozumianych relacji społecznych, jest doskonałym punktem wyjścia do kształtowania relacji gospodarczych. To gra, w której są tylko wygrani.

Dzisiaj należy starać się, by działalność tych instytucji nie zawężała się do współpracy samorządów, a w jak najszerszym stopniu wiązała i angażowała mieszkańców, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorców tych regionów. Euroregiony jako instytucje w sposób naturalny związane z samorządem terytorialnym mogą wykazywać pewien „dryf” w kierunku tej płaszczyzny kontaktu. Sukces pogranicza może mieć miejsce wyłącznie w sytuacji szerokiej integracji uwzględniającej różnych interesariuszy tj: mieszkańcy, przedsiębiorcy, administracja (samorządowa oraz państwowa), stowarzyszenia, fundacje czy organizacje pozarządowe.

Aktualna sytuacja geopolityczna tworzy dobry klimat dla działań i skuteczności euroregionów. Bycie w UE i strefie Schengen zdecydowanie ułatwia możliwości współpracy. Sama UE poprzez poziom środków desygnowanych na obszary przygraniczne ułatwia funkcjonowanie euroregionów. Ponadto rosnąca rola samorządu terytorialnego w Polsce i Czechach, a także postępujący proces decentralizacji państwa ułatwia angażowanie się samorządów we wsparcie integracji.

Přeshraniční spolupráce v rámci euroregionů v česko-polském pohraničí

Úvod

Poslední desetiletí je obdobím intenzivních společenských a hospodářských změn, a to jak v Evropě, tak i na světě. V současnosti dochází k procesům v tempu, které by dříve nikdo nečekal. Globalizace spojená s rozvojem internetu a telekomunikačních služeb měnila formu mezilidských, jakož i obchodních kontaktů. Mimořádný význam získaly příhraniční oblasti, které byly doposud, když hranice plnila oddělovací funkci, okrajovými regiony nejen v prostorovém smyslu, ale rovněž ztratily odstup v oblasti společensko-hospodářského rozvoje. Nikoliv bezvýznamnou roli zde hrála EU, která se vytvořením Evropského fondu pro regionální rozvoj rozhodla tyto oblasti podpořit.

Česko-polské pohraničí se vyznačuje ještě jedním důležitým faktorem, kterým je evropská integrace. Nelze přehlédnout datum 1. května 2004, kdy se obě země staly členy EU. Další historickou událostí byl dne 21. prosince 2007 vstup zemí do tzv. Schengenského prostoru. Oba tyto mezníky změnily platformu partnerství v pohraničí. Od tohoto okamžiku se před těmito periferními oblastmi otevřely nové možnosti. Některé z nich mají charakter výzev, kterým budou muset čelit společnost, státní a samosprávná správa a také podnikatelé.

Důležitou roli ve formování pohraničí mají euroregiony. Tyto nadnárodní formy spolupráce se osvědčují už přes půl století v různých místech Evropy. Pokud jde o euroregiony, hraje zde česko-polské pohraničí roli průzkumníka s prvním euroregionem Nisa, který vznikl v roce 1991. Definitivní seznam

euroregionů, aktuální na rok 2014, se vyprofiloval v roce 2000, kdy se objevil Euroregion Beskydy.

Předností euroregionů je určitě jejich větší pružnost při realizaci aktivit. Široká paleta statutárních činností umožňuje realizaci mnoha zajímavých iniciativ. Lze říct, že tyto jednotky mají značně „pohodlnější“ pozici nežli místní samospráva, která musí realizovat určitý stanovený balík vlastních úkolů.

Cílem tohoto článku, jakož i celé publikace, je představit přeshraniční spolupráci realizovanou šesti euroregiony z česko-polského pohraničí, podporovanou prostředky z Evropské unie. Dostupné programy se staly hybnou silou rozvoje přeshraniční spolupráce v česko-polském pohraničí. Jde o pokus o širokou propagaci aktivit zaměřených na spolupráci v hraničním pásmu, jakož i o rozšíření myšlenky euroregionů mezi širokou skupinu adresátů, mezi něž je třeba zařadit obyvatele příhraničních oblastí, veřejné a soukromé instituce a rovněž návštěvníky, zejména turisty. Připravený přehled čísel, jakož i faktický popis nejdůležitějších aktivit, mají objasnit výhody vyplývající z fungování euroregionálních struktur. Vedlejším cílem je povzbudit veřejnost k zapojení se do aktivní činnosti zaměřené na spolupráci a integraci. Publikace je rovněž pozváním k bohaté programové nabídce připravené v euroregionech.

Pojem euroregionu a upevnění přeshraniční spolupráce

Přeshraniční spolupráce v Evropě ve formě euroregionů se poprvé představila v roce 1958 v nizozemsko-německém pohraničí. Tam byl vytvořen první euroregion nazvaný *Euroregio*, což bylo následně převzato jako označení pro spolupráci tohoto typu (Miszczyk A., 2013). Od té doby popularita euroregionů výrazně vzrůstala, přičemž mimořádný okamžik se týká 90. let 20. století, což se časově překrývalo s politickými a systémovými změnami ve střední a východní Evropě. Počet těchto modelových řešení přeshraniční spolupráce rostl: v roce 1980 jich bylo 40, v roce 2000 jich bylo 120 a v současnosti přibližně 200 případů (Miszczyk A., 2013).

Euroregion znamená „region nacházející se po obou stranách hranice, mající vlastní koordinující instituce, které jsou zmocněny platnými smlouvami

uzavřenými mezi veřejnými organizacemi (samosprávnými), je zřízený k realizaci společných projektů společenské, hospodářské a kulturní povahy. Spolupráce pojmenovaná jako euroregionální tvoří institucionalizovaný a strukturalizovaný druh přeshraniční spolupráce“ (Tucholska, 2004, s. 43). Je zajímavé, že tento termín nemá oficiální charakter a v podstatě se nevyskytuje v oficiálních dokumentech Evropské unie ani v převážné části mezistátních smluv. Ve většině případů nemají právní subjektivitu celé euroregiony, ale mají ji jednotlivé „národní“ části, které je tvoří (Miszczyk A., 2013).

Euroregion lze definovat rovněž jako:

- „institucionalizovaný formální svazek, uzavřený mezi státními nebo samosprávnými organizacemi, nebo neformální svazek vytvořený profesními nebo vědeckými sdruženími, pro spolupráci příhraničních oblastí,
- formální strukturu přeshraniční spolupráce mezi regionálními nebo lokálními orgány, eventuálně za účasti hospodářských a sociálních partnerů,
- dohodu sousedních příhraničních regionů o přeshraniční spolupráci,
- lokální institucionalizaci přeshraniční spolupráce s plným uznáním státních hranic a práv platných v zemích účastnících se vytváření daného euroregionu“ (Tucholska A., 2004, s. 44).

Uvedení dalších definicí nemá větší význam, protože v podstatě neobohacuje naše vědomosti o těchto institucích. Při definování tohoto subjektu je však důležité chápat jeho podstatu zdůrazněním smyslu jeho existence. V tomto kontextu jej lze nazvat nástrojem „eroze“ hranice, stíráním nebo rovněž zrušením hranic. Často jsou euroregiony považovány za elementy odstraňující „historické jizvy“, což pomáhá při zmírňování nepříznivých následků existence dělicích čar (Euroregiony, 2007).

Přeshraniční spolupráce je v Polsku upravena čtyřmi normami mezinárodního práva, k němuž patří (Tucholska A., 2004):

- Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci mezi společenstvími a územními orgány (tzv. Madridská úmluva),
- Evropská charta hraničních a přeshraničních regionů,
- Evropská charta místní samosprávy,
- Evropská charta regionální samosprávy.

První z úprav byla převzata Radou Evropy 21. května 1980. Definuje právní a strukturální vzory spolupráce hraničních regionů. Státy, které ji ratifikovaly, deklarují podporu přeshraniční spolupráce, jakož se i zavazují podporovat společensko-hospodářský rozvoj těchto oblastí. Úmluva přijímá dvě základní zásady, které mají chránit suverenitu a integritu signatářských zemí. První z nich je zásada nedotknutelnosti (nepřekročitelnosti) rozsahu vlastností společenství a územních orgánů. Druhá je zásada priority vnitřních zákonů státu v případě smluv uzavíraných mezi partnery spolupráce. Polsko ratifikovalo Madridskou úmluvu v roce 1993 (Sb. z. č. 61/1993, ust. 1279).

Evropská charta hraničních a přeshraničních regionů získala tento název 1. prosince 1995 ve Štětíně na shromáždění Sdružení evropských hraničních regionů. Historie této úpravy však sahá do roku 1981, kdy fungovala pod názvem Evropská charta příhraničních regionů. Samotné sdružení působí už od roku 1971 a bylo vytvořeno 10 euroregiony. Charta definuje cíle, které by měly být zohledňovány v procesu rozvoje hraničních regionů. Uvádí určité společné zaměření činností (Tucholska A., 2004).

Cíli této spolupráce jsou:

- nová kvalita hranic, které by se měly stát místy pro setkání,
- vyhlazování „švů“ evropské politiky územního plánování,
- překonávání deficitů polohy a využívání příležitostí díky zlepšení dopravní infrastruktury a také podpora atraktivity regionů a společného hospodářského rozvoje,
- posilování přeshraniční ochrany životního prostředí a přírody,
- podpora přeshraniční kulturní spolupráce,
- partnerství a subsidiarita, chápané jako základní zásady fungování příhraničních regionů a tvořících je subregionálních jednotek a rovněž státních a evropských institucí“ (Miszczuk A., 2013, s. 106-107).

Evropská charta místní samosprávy byla schválena Radou Evropy dne 15. října 1985. Definuje standardy organizace a fungování místní samosprávy v zemích, které jsou členy Rady Evropy. Znění dokumentu připouští možnost přeshraniční spolupráce. Evropská charta místní samosprávy platí v Polsku od roku 1994 a byla ratifikována v roce 1993 (Sb. z. č. 124/1994, ust. 607 a 608).

Posledním z dokumentů je Evropská charta regionální samosprávy přijatá dne 5. června 1997 na zasedání kongresu orgánů regionální samosprávy. Charta opravňuje regiony k přeshraniční spolupráci. Oprávnění tady obsažená jsou značně širší nežli v Chartě místní samosprávy, konstatují potřebu vlastní politiky a mezinárodní spolupráce.

Kromě toho je třeba mezi národní podmínky spolupráce zařadit dvoustrannou dohodu uzavřenou mezi Polskem a sousedními zeměmi. Na jižní hranici můžeme uvést:

- Smlouvu mezi Polskou republikou a Českou a Slovenskou federativní republikou o dobrém sousedství, solidaritě a přátelské spolupráci ze dne 6. října 1991 a
- Dohodu mezi vládou Polské republiky a vládou České republiky o přeshraniční spolupráci, podepsanou dne 8. září 1994 (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 22).

Uvedený seznam úmluv a dohod vytyčuje právní rámce přeshraniční spolupráce v Polsku. To však neznamená, že formálně-právní situace je dobrá. Právě naopak, polské právní řešení vyznívá slabě. Nějaké pokyny lze najít v systémových zákonech o obecní, okresní nebo vojvodské samosprávě. V Ústavě Polské republiky existuje jeden zápis týkající se mezinárodní spolupráce (Tucholska A., 2004, s. 51). Jako hrozba ve SWOT analýze přeshraniční oblasti Polsko-Česká republika je mimo jiné uvedena „odlišná struktura administrativy a systém kompetencí administrativy po obou stranách hranice“ (*Výzvy a cíle (...)*, 2013, s. 147). Institucionálně-právní bariéry tedy nepochybně stále znamenají určitou brzdu v integračním procesu příhraničních oblastí.

Programy podpory spolupráce v česko-polském pohraničí

Phare CBC

V představném období byl proces přeshraniční spolupráce podporován programem PHARE. Samotný program byl vytvořen v roce 1989 za účelem podpory hospodářských a systémových změn v Polsku a v Maďarsku (*Euroregiony*, 2007). Pro příhraniční oblasti se klíčový moment vztahuje k roku 1994, kdy

vznikl podprogram PHARE CBC (*Cross-border Co-operation*). Hlavním cílem tohoto programu byla propagace spolupráce příhraničních regionů EU se zeměmi střední a východní Evropy, což mělo znamenat vstup do integračních procesů. Programovacím obdobím byl kalendářní rok, přičemž od okamžiku vzniku unijní iniciativy Interreg probíhalo plánování v analogických cyklech, tj. 1994-1999 a 2000-2006. Důležitou roli plnily euroregiony při řízení Fondu malých projektů (FMP). Byly realizovány malé projekty v hodnotě do 50 tis. eur, a tzv. střední projekty do 300 tis. eur. Důležitým cílem jejich realizace byla podpora spolupráce příhraničních regionů, která měla překonat specifické problémy těchto oblastí s přihlédnutím k ochraně životního prostředí. Cílem aktivit mělo být zahájení širších vazeb v rámci EU (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 36-38).

Polsko získalo v letech 1994-2003 na PHARE CBC celkovou částku 537 mil. eur, což tvořilo 20% všech prostředků programu PHARE v Polsku. V rámci FMP hodnota realizovaných projektů činila 34 mil. eur, což znamená 5% celkové alokace PHARE CBC (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 36-38).

Územní rozložení prostředků ve vyjádření na jednotlivé pohraniční oblasti nebylo rovnoměrné. Na jižní hranici bylo určeno 3 mil. eur v letech 1994-1999 a 36 mil. eur na období 2000-2003. Nejvíce prostředků bylo určeno na západní hranici, a to adekvátně 275 a 176 mil. eur (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 36-38).

Posledním rokem programování PHARE CBC v Polsku byl rok 2003. Od roku 2004 v důsledku přistoupení Polska a České republiky do EU byla přeshraniční spolupráce součástí programu Interreg.

Interreg IIIA 2004-2006

Začátek programu Interreg v EU sahá do roku 1991, kdy z části prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj byl v rámci tzv. unijních iniciativ vyčleněn program Interreg, určený pro příhraniční oblasti. První dva ročníky se netýkaly Polska ani České republiky jako států, které nebyly členy EU. V letech 2004-2006 byla v rámci programu Interreg III vyčleněna částka 4875 mil. polských zlotých, které byly realizovány ve třech částech (Miszcuk A., 2013, s. 152):

A – lokální a regionální přeshraniční spolupráce,

B – mezinárodní spolupráce regionálních a národních orgánů velkých evropských regionů, jejímž cílem je udržitelný a koordinovaný územní rozvoj,

C – meziregionální spolupráce v evropském měřítku zahrnující mimo jiné výměnu informací a zkušeností týkajících se místního rozvoje a kohezních politik a technik.

Podíl prostředků určených na jednotlivé části činil příslušně: část A – 177 mil. eur (80%), část B – 31 mil. eur (14%), část C – 13 mil. eur (6%) (Dołzblasz S., Raczyk A., 2010, s. 54-55).

V rámci části A (Interreg IIIA) bylo v pohraničních oblastech Polska realizováno 7 programů, včetně Polsko – Česká republika 2004-2006 (*Efekt transgranicznej...*). Pro česko-polské pohraničí bylo určeno 18 mil. eur (10% národní rozpočtové položky). Program v letech 2000-2006 požadoval realizaci priorit spolupráce z vymezeného seznamu. Ten zahrnoval následující body:

1. Podpora rozvoje městských oblastí, venkova a pobřežních oblastí.
2. Rozvoj podnikatelského ducha a malých a středních podniků, cestovního ruchu, místního hospodářství a iniciativ souvisejících se zaměstnaností.
3. Integrace pracovního trhu a podpora sociální integrace.
4. Spolupráce v oblasti výzkumu, technického rozvoje, vzdělávání, kultury, dopravy, ochrany zdraví a civilní obrany.
5. Ochrana životního prostředí, energetická účinnost a obnovitelné zdroje energie.
6. Základní infrastruktura příhraničního významu.
7. Spolupráce v právní a administrativní oblasti.
8. Spolupráce mezi občany a institucemi.
9. Technická podpora.

Z výše uvedeného seznamu byly v česko-polském pohraničí realizovány pouze tři první priority, příslušně ve výši 12,3; 5,0; a 0,7 mil. eur (*Badanie ewaluacyjne*, 2010, s. 39). Požadovanou vlastností projektů byl rovněž ověřitelný přeshraniční efekt, chápaný jako výsledek společných koordinovaných aktivit mající znatelný vliv po obou stranách hranice (*Badanie ewaluacyjne*, 2010, s. 17).

Operační program Evropské územní spolupráce ČR-PR 2007-2013

V programovacím období 2007-2013 bylo cílem regionální politiky EU úsilí o hospodářské, společenské a územní propojení a o snížení rozdílů na úrovni rozvoje (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 175). To zahrnovaly tři podrobné cíle: 1 – Konvergence, 2 – Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost, 3 – Evropská územní spolupráce. Podobně jak u programu Interreg III se spolupráce týče tří aspektů: přeshraniční spolupráce, nadnárodní spolupráce a meziregionální spolupráce (www.ewt.gov.pl).

Mezi prioritní cíle patří rozvoj přeshraničních činností v sociální, hospodářské a společenské oblasti pro udržitelný rozvoj. Tento úkol byl realizován prostřednictvím podporovaného podnikání, rozvoje malých a středních podniků, cestovního ruchu, kultury, obchodu, ochrany přírodních zdrojů, propojení městských oblastí a venkova, zlepšení dopravní, informační a komunikační sítě a rovněž přeshraničních systémů dodávky vody, energie a nakládání s odpady, včetně schopnosti společného využívání infrastruktury (Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, s. 179).

Polsko na Evropskou územní spolupráci 2007-2013 obdrželo 700 mil. eur, z čehož na Operační program EÚS Polsko-Česká republika bylo vyčleněno 258,2 mil. eur, což byl největší program v rámci přeshraniční spolupráce (Miszczyk A., 2013, s. 153).

V česko-polském pohraničí byly realizovány celkem 4 priority, jejichž úroveň dofinancování z EFRR činila 85%. (*Uszczegółowienie...*, 2011).

Priorita 1. Posilování dopravní dostupnosti, ochrana životního prostředí

– prevence hrozeb – částka 96,0 mil. eur.

1.1 Posilování dopravní dostupnosti – částka 60,1 mil. eur.

1.2 Ochrana životního prostředí – částka 20,6 mil. eur.

1.3 Prevence hrozeb – částka 15,3 mil. eur.

Priorita 2. Zlepšení podmínek rozvoje podnikání a cestovního ruchu

– částka 81,9 mil. eur.

2.1 Rozvoj podnikání – částka 6,6 mil. eur.

2.2 Podpora rozvoje cestovního ruchu – částka 69,7 mil. eur.

2.3 Podpora spolupráce v oblasti vzdělávání – částka 5,6 mil. eur.

Priorita 3. Podpora spolupráce místního společenství – částka 64,8 mil. eur.

3.1 Územní spolupráce institucí poskytujících veřejné služby

– částka 4,2 mil. eur.

3.2 Podpora kulturních a rekreačně-vzdělávacích projektů
a společenských iniciativ – částka 8,9 mil. eur.

3.3 Fond mikroprojektů – částka 51,6 mil. eur.

Prioritní osa 4. Technická podpora – částka 15,5 mil. eur.

Operační program Evropské územní spolupráce ČR-PR 2014-2020

V současnosti je v novém programovacím období rovněž OP EÚS CZ-PL 2014-2020. Fragment zkoumaného pohraničí má rozpočet z EFRR ve výši 226 mil. eur a je největším rozpočtem z přeshraničních programů.

Podporované území se týče části Dolnoslezského (přibližně 200 případů) a Slezského vojvodství, dále Opolského vojvodství na polské straně a na straně české 5 krajů (Liberecký, Hradecký, Olomoucký, Pardubický a Moravskoslezský).

Předpokládá se, že více než polovina rozpočtu programu bude určena na ochranu, využití a zlepšení dopravní dostupnosti kulturních a přírodních atrakcí česko-polského pohraničí (www.mir.gov.pl).

Tyto aktivity budou doplněny a společnou propagaci turistických hodnot regionu, což má podpořit vytvoření nových pracovních míst. Zlepšení situace na trhu práce bude mít za následek snížení nezaměstnanosti. Navíc, proces boje s nezaměstnaností bude podporován aktivitami z oblasti vzdělávání a zvyšování kvalifikace a uznávání diplomů. Zvláštním způsobem bude propagována rovněž výuka jazyka sousedního státu. Další důležitou oblastí podpory bude bezpečnost. Předpokládá se posílení kompatibility a propojení systémů krizové připravenosti v Polsku a České republice. Opatřeními při realizaci tohoto cíle budou mimo jiné přeshraniční školení záchranné služby a pořádkových služeb a nákup zařízení nezbytného pro společné zásahy (*Program Współpracy...*, 2014).

Doplněním programu bude podpora spolupráce státních institucí, místní veřejnosti a mimovládního sektoru. Různé aktivity v takových oblastech, jako jsou kultura, bezpečnost, vzdělávání a územní plánování, budou určeny pro široké skupiny adresátů. Důležitou myšlenkou pro dosažení jednotlivých cílů je probuzení kreativity, solidarity a ducha spolupráce mezi Poláky a Čechy. Učinná opatření mají přispět k vytvoření občanské společnosti (www.mir.gov.pl).

Závěrem prezentace programů podpory příhraničních oblastí se nesmí zapomínat, že tuto pomoc využívají nejen euregiony. Stejně tak nelze

ztotožňovat uvedené částky přímo s euroregiony. Na druhé straně tyto instituce realizují rovněž balíčky vlastních projektů, jejichž financování je založeno na kombinaci prostředků z různých zdrojů domácího a zahraničního původu.

Podmínky spolupráce v česko-polském pohraničí

V období centrálně řízeného hospodářství v rámci tzv. východního bloku tvořily pohraniční oblasti určitý druh nárazníkové zóny rozdělující společnosti a hospodářství, přestože tyto státy byly spojeny vojenskými a politickými svazky. Ve výsledku tvořily tyto oblasti periferii ve všech oblastech života. Rozdělující hranice negativně ovlivňovala společenské vztahy, všechny činnosti byly zaměřeny dovnitř státu a druhá strana hranice byla marginalizována. Tímto způsobem tyto oblasti ztrácely šanci k svému rozvoji, přičemž nevyužívaly potenciál související s hranicí. Zvláštním vyjádřením negace partnera bylo v té době uvádění „bílých ploch“ na topografických mapách na druhé straně hranice.

V evropských zemích střední nebo malé velikosti (do 100 tis. km²) tvoří příhraniční oblasti významnou plochu. Například v Polsku u okresů hraničících se státní hranicí je to téměř 20%. Dosavadní praxe vedla k tomu, že se takové oblasti nacházely daleko od národních center růstu. Široce chápaná perifernost zahrnuje rovněž sociálně-demografický, kulturní nebo politicko-administrativní rozměr a jedná se o mnohovrstevnatý jev (Miszcuk A., 2013). Vyjádřením toho je nejen perifernost polohy, ale rovněž slabá dostupnost, nízký stupeň rozvoje, multikulturní charakter nebo nejednoznačné povědomí o národnostní příslušnosti. Příhraniční oblasti byly zásadně ovlivňovány činnostmi souvisejícími s podřízením vojenským zájmům a cílům (Koter M., 2003). Proto rovněž z důvodu důležitého podílu na ploše a počtu obyvatelstva vyžadují příhraniční oblasti zapojení do aktivního hospodářského systému.

Česko-polské pohraničí nevykazuje v porovnání s jinými pohraničními oblastmi v Evropě mimořádnou zaostalost. Určité argumenty umožňují optimistický pohled na budoucnost spolupráce.

Zaprvé: Poláky a Čechy historie nijak zvlášť nerozděluje. Historické problémy se samozřejmě vyskytují, ale v současnosti nejsou nijak zvlášť exponovány. Asi nejproblematictější faktorem je část hranice v Těšínském Slezsku, o kterou

se vedl spor do roku 1920 (Rusek H., Kasperek A., 2012). Z průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění (CBOS) provedeného v únoru 2014 na reprezentativním náhodném vzorku 1067 dospělých obyvatel Polska vyplývá, že nejoblíbenějším národem Poláků jsou Češi, k nimž své sympatie cítí 50% dotazovaných osob, přičemž Čechy nemá rádo 17% Poláků. Slovinci jsou oblíbeni u 47% respondentů, nemá je rádo 15%, a obsadili tak třetí místo hned za Italy (CBOS, Komunikat 20/2014). Stojí za zmínku, že Češi od poloviny 90. let 20. století zaznamenali značný růst sympatií z 30% v roce 1993 na rekordní výsledek 58% v roce 2012. Podobnou růstovou tendenci zaznamenali trochu zaostávající Slovinci (CBOS, Komunikat 20/2014). Jak však ukazují průzkumy, Poláci jsou rozhodně méně oblíbeni u Čechů. Centrum pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu české Akademie věd zjistilo, že Polsko v žebříčku sympatií získalo u Čechů až 8 místo. První místo v tomto plebiscitu obsadili Slovinci (www.rp.pl/arttykul/422179.html).

Zadruhé: Polsko a Česká republika reprezentují podobný stupeň hospodářského rozvoje. To usnadňuje vytváření společenských vztahů, přičemž zpravidla nízký ekonomický gradient není neobvyklým faktorem hospodářského růstu. To vyplývá z podobné hladiny cen, mezd nebo životní úrovně. Řečeno „bez obalu“, neexistuje žádný speciální „průlom“, který by byl hnací silou hospodářské výměny. Oba státy lze označit jako „vzmáhající se země“, proto je druh problémů dost podobný, což podporuje vzájemné porozumění.

Polsko a Česká republika jsou státy poznamenané určitým omezením v období studené války. Lze předpokládat, že zde existuje specifický „hlad“ po kontaktech, které byly v uplynulé epoše účinně omezeny. Možnost spolupráce tak poskytuje šanci tento dluh splatit. To, co pro obyvatele západní Evropy bylo dostupné mnohem dříve, je dnes v možnostech občanů Polska a České republiky.

Oba státy žádaly souběžně o přijetí do EU, tzn. že otevřenost a dovednost spolupráce byly veskrze žádoucí. Byl to faktor podporující přeshraniční spolupráci a potvrzující schopnost těchto států podílet se na evropské spolupráci. Aktivita v rámci euroregionů byly specifickou předzvěstí přistoupení do EU.

Bezvýznamná není ani podobnost jazyků, která umožňuje poměrně snadný kontakt, přičemž vzniká řada úsměvných asociací a situací. Pozitivní vnímání řeči svého souseda je třeba určitě uvést mezi výhodami spolupráce v tomto pohraničí.

Všechny výše uvedené argumenty patří mezi přednosti česko-polského pohraničí. Díky řadě podobností je spolupráce nejen možná, ale ani nevyžaduje překonávání mnoha bariér vyskytujících se v takových oblastech. Neznamená to však, že další integrace je už automatickým procesem.

Odrasem vztahů mezi zeměmi je úroveň obchodní výměny. Na intenzitu výměny má zpravidla vliv vzdálenost a stupeň propojení ekonomik. V roce 2013 v obchodní bilanci Polska obsadila Česká republika 3. místo u exportu a 6. místo u importu, přičemž hodnota výměny činila 64 mld PLN (Rocznik Statystyczny Polski, 2014). Zdá se, že to není špatný výsledek. S ohledem na potenciál obou zemí je však třeba úroveň výměny považovat za příliš nízkou (Belof M., i in., 2008). Ukazuje se, že materiální úroveň obchodu v roce 2013 vyjádřená per capita činila s Českou republikou 1300 PLN, přičemž srovnatelný ukazatel výměny s Německem dosáhl téměř 2600 PLN. Z výše uvedeného vyplývá, že z hospodářského hlediska je třeba ještě hodně zlepšit.

Zkoumané pohraničí vykazuje rovněž podobnost ekonomické základny. Jak v Polsku, tak i v České republice je v části oblastí zastoupen těžební a hutnický průmysl. Jako tradiční segmenty v současnosti už nezaručují hospodářskou stabilitu, což vyžaduje restrukturalizační opatření a implementaci nových sektorů ekonomiky. Tyto procesy vyžadují podporu, včetně opatření pro utváření podnikatelských postojů mezi obyvateli, k čemuž přispívají euroregiony.

Základní údaje o euroregionech česko-polského pohraničí

Česko-polské pohraničí zahrnuje 6 euroregionů a rozkládá se na ploše 29,7 tis. km², z čehož polskou část tvoří 20,6 tis. km² a českou část 9,1 tis. km² (tabulka č. 1). V takto vymezeném prostoru bydlí téměř 5,0 mil. lidí, z čehož na polské straně je to 3,2 mil. a na české straně 1,8 mil. osob. Samotná hranice je dlouhá 796 km (Rocznik Statystyczny Polski, 2014). V pohraničních oblastech Polska pracuje celkem 16 euroregionů, zatímco v České republice je to 13 euroregionů.

Je třeba uvést, že příhraniční oblast zahrnující podporovaná území OP EÚS je značně širší a skládá se ze statistických jednotek z úrovně NTS-3, tedy subregionů (subregion = skupina okresů).

TAB. č. 1. Základní údaje o euroregionech česko-polského pohraničí

Euroregion	Datum vzniku	Počet obyvatel [v tis. osob] [% obyvatelstva v euroregionu]					Plocha [v tis. km ²] [% plochy v euroregionu]					Počet členů				
		Celkem	PL	CZ	SK	DE	Celkem	PL	CZ	SK	DE	Celkem	PL	CZ	SK	DE
Nisa	21.12.1991	1587	590 37%	426 27%	571 36%	571 36%	12591	5595 44%	2499 20%	4497 36%	295	51	131	113		
Glacensis	5.12.1996	770	515 67%	255 33%			5249	3528 67%	1721 33%		150	38	112			
Praděd	2.07.1997	761	628 83%	133 17%			7656	5756 75%	1900 25%		112	39	73			
Těšínské Slezsko	22.04.1998	672	312 46%	360 54%			1730	967 56%	763 44%		29	17	12			
Silesia	20.09.1998	771	283 37%	488 63%			2732	1508 55%	1224 45%		76	20	56			
Beskydy	9.06.2000	1300	844 65%	161 12%	296 23%		6343	3288 52%	972 15%	2083 33%	181	38	63	80		

Zdroj: vlastní studie na základě:

Euroregiony na hranicích Polska v roce 2007, Statistický úřad ve Vratislavi, 2007, Vratislav

www.cbfd.cz/cbfd/jsp/tables.jsp?lang=p&nk=E&su=ER0004&nuts=1&nnav=10&year=2013&o=0&chap=1&table=ER0004_1_4 (Nisa 2013)

Údaje pro Euroregion Silesia stav ke dni 31.07.2014 – www.euroregion-silesia.pl/index.euroregion-silesia-w-liczbach,24.html

Údaje pro Těšínské Slezsko polské strany stav ke dni 2013 – www.stat.gov.pl

Česko-polské pohraničí zahrnuje šest euroregionů. Od západu to postupně jsou: Nisa, Glacensis, Praděd, Silesia, Těšínské Slezsko a Beskydy. Specifickými euroregiony jsou Nisa a Beskydy, které obsahují rovněž fragment území příslušně Německa a Slovenska a tvoří charakteristické trojmezí. Územně největším z nich je Euroregion Nisa, který zahrnuje oblast 8,1 tis. km² (berouc do úvahy výhradně polskou a českou stranu). Z hlediska demografického potenciálu vede rovněž Euroregion Nisa (1,016 mil. obyvatel) a těsně za ním je Euroregion Beskydy, v němž bydlí 1,004 mil. obyvatel. Ostatní jednotky mají velmi podobný potenciál přibližně 670-770 tis. obyvatel.

Cíle a úkoly euroregionů česko-polského pohraničí

Rozsah statutárních cílů a prováděných aktivit je v podstatě velmi podobný. Jak bylo konstatováno, „základním cílem spolupráce v euroregionu je sociálně-hospodářský rozvoj, trvalé zlepšení životních podmínek obyvatel a usnadňování vzájemných kontaktů mezi veřejností společenství“ (*Euroregiony na hranicích*, 2007, s. 21). Rozsah úkolů vyplývá částečně z dříve uvedených mezinárodních úprav, tj. z Evropské charty hraničních a přeshraničních regionů a z Evropské úmluvy o spolupráci mezi společenstvími a územními orgány.

Analýza statutů zkoumaných euroregionů česko-polského pohraničí potvrzuje, že nejčastěji se objevují odvolání na podporu rozvoje a tok přeshraničních informací (tabulka č. 2). Poněkud menší popularitu vykazují úkoly související se společnými opatřeními na odstranění následků katastrof, s ochranou životního prostředí a s kulturní spoluprací. V další řadě jsou uváděny úkoly z oblasti cestovního ruchu, výstavby technické infrastruktury, spolupráce ve školství nebo pokusů o společné územní plánování.

Rozsah úkolů a statutárních cílů se vyvíjel, protože se zdá, že mladší euroregiony mají katalog aspirací trochu širší. Možná tuto skutečnost ovlivňovala rovněž regionální politika EU, která prováděla určitou kvantifikaci priorit. Lze rovněž konstatovat zásadní shodu mezi úsilím euroregionů a *Strategií rozvoje česko-polského pohraničí* (Příloha Bulletinu česko-polského pohraničí č. 16 (3/2000)).

TAB. č. 2. Rozsah cílů a úkolů euroregionů z česko-polského pohraničí

Rozsah cílů a úkolů														
Euroregiony	Výměna informací, zlepšení možnosti mezilidských kontaktů	Spolupráce v hospodářské a obchodní sféře, hospodářský rozvoj	Ochrana a zlepšení stavu životního prostředí	Spolupráce při odstraňování následků požárů a katastrof	Kulturní výměna	Spolupráce v oblasti školství, mládeže a tělesné výchovy	Spolupráce v oblasti územního plánování	Cestovní ruch	Výstavba a posilování technické infrastruktury	Podpora regionu	Doprava, komunikace a spoje	Rozvoj lidského potenciálu a zvýšení kvality života	Spolupráce v humanitární, sociální a bezpečnostní sféře	Podpora pracovního trhu
Nisa	x							x		x				
Glacensis		x	x	x	x	x	x		x	x			x	
Praděd	x	x	x	x	x		x	x	x		x		x	
Silesia	x	x		x	x	x	x		x			x		x
Těšínské Slezsko	x	x	x	x	x	x		x		x	x			x
Beskydy	x	x	x									x		
Častot uvedení	5	5	4	4	4	3	3	3	3	3	2	2	2	2

Zdroj: vlastní studie na základě *Euroregiony na hranicích Polska v roce 2007*, Statistický úřad ve Vratislavi, 2007, Vratislav.

Vybrané příklady projektů realizovaných v česko-polském pohraničí v letech 2000-2014

Viditelným vyjádřením činnosti euroregionů jsou výsledky mikroprojektů, které euroregiony zaváděly. Nelze zde popsat kvantitativně, a tím spíše kvalitativně, všechny výsledky činnosti euroregionů. Kromě toho jsou mikroprojekty realizovány ve velmi různých tematických oblastech. Stačí říct, že jich bylo zrealizováno více než 5000, z čehož 60% připadalo na polskou stranu. V programech Phare CBC a Interreg IIIA dominoval Euroregion Nisa, zatímco v letech 2007-2013 větší částku realizovaných projektů vykázal Euroregion Glacensis (tabulka č. 3). Porovnáním těchto tří programovacích období je vidět značný progres jak v množství prostředků, tak v počtu projektů a jejich příjemců. Níže uvedené informace o rozsahu vybraných projektů pocházejí přímo z euroregionů.

Z důvodu horského charakteru česko-polského pohraničí se mnoho projektů týkalo problematiky související s cestovním ruchem. Zajímavou iniciativou byla realizace projektu „Pohraničí bez bariér“ v Euroregionu Beskydy. Cílem projektu bylo vyznačení běžkařské trasy v délce 15 km určené pro nevidomé běžkaře, což má v budoucnosti přispět ke zvýšení turistické aktivity u této skupiny osob. Trasa byla vyznačena po bedlivém uvážení a je přizpůsobena potřebám postižených osob. Turista obdrží plastickou 3D mapu, díky níž může zkoumat tvary, průběh trasy a charakteristiku Beskyd a navíc GPS. Nevidomým běžkařům asistují speciálně proškolení dobrovolníci.

Jednou z mnoha iniciativ v Euroregionu Glacensis bylo vybudování 23,7 m vysoké rozhledny na vrcholku hory Klepý. Je postavena z dřevěných dílů a má dvě vyhlídkové plošiny. Realizaci tohoto projektu je třeba zvláště zdůraznit, protože rozhledna není pouze propagačním záměrem, ale tvoří měřitelný turistický produkt regionu.

Mimořádný důraz na rozvoj cykloturistiky byl položen v Euroregionu Těšínské Slezsko. Projekt REGIOTOUR přispěl ke vzniku více než 800 km cyklotras, přibližně 400 km na české straně a 400 km na polské straně. Kromě toho vzniklo 80 km tandemových cyklotras pro nevidomé a zrakově postižené cyklisty, 60 odpočinkových míst, informační tabule s mapami umístěnými na odpočinkových místech a uzlech tras, označení a rovněž mapy a průvodci

TAB. č. 3. Počet a hodnota mikroprojektů (eura) prováděných euroregiony na česko-polském pohraničí z fondů Evropské unie

	Nisa	Glacensis	Praděd	Silesia	Těšínské Slezsko	Beskydy	Spolu
PHARE CREDO	50 000	538 676	0	0	314 200	0	902 876
PHARE CBC	7 014 600	1 180 393	841 822	1 131 870	876 805	0	11 045 490
INTERREG IIIA	1 525 088	1 371 489	1 062 704	897 551	769 271	168 714	5 794 817
OPPS ČR-PR 2007–2013*	5 865 000	11 093 216	6 868 397	5 918 550	4 924 197	2 661 529	38 180 889
Spolu	14 454 688	14 183 774	8 772 923	7 947 971	6 883 474	3 680 243	55 924 072
Počet dokončených přehraničních projektů	1 843	1 049	820	695	511	160	5 078

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat euroregionů. Údaje pro Euroregion Silesia, Beskydy (v části Phare CBC) z Euroregiony na granicach Polski w 2007. Data jsou pro polské a české části Euroregionu. V případě Euroregionu Nisa a Beskydy údaje nezahrnují německé a slovenské strany euroregionů.

* Nezahrnuje náklady na administrativu.

pro cykloturisty. REGIOTOUR se stal příspěvkem k programu spolupráce v cestovním ruchu INFOTUR, jedinému v pohraničí, který je zaváděn na území Těšínského Slezska už téměř 10 let.

Podobné aktivity ve velkém měřítku byly rovněž realizovány v Euroregionu Glacensis, kde byly označeny cyklotrasy. Turistickou akcí, jejímž základem je cykloturistika, je projekt Cyklo Glacensis, cyklojízda spojená s propagací turistických atrakcí. Akce se stala pravidelnou událostí, přičemž o jejím úspěchu může svědčit to, že je samofinancována.

Většina euroregionů podporuje rozvoj cestovního ruchu na území česko-polského pohraničí prostřednictvím propagačních a vydavatelských aktivit. V rámci takových aktivit vznikají mapy včetně cyklomap, průvodců, alb nebo DVD. Jsou rovněž natáčeny filmy a část propagačních činností využívá internet. Nikoliv bezvýznamné je pořádání hromadných akcí, jejichž příkladem může být mimo jiné sjíždění řeky Odry (Euroregion Praděd). Euroregiony spoluorganizují a zúčastňují se výstav zaměřených na cestovní ruch.

Zajímavou iniciativou z oblasti kulturního dědictví byl projekt zrealizovaný v Euroregionu Beskydy spočívající ve vybrání nejcharakterističtějšího architektonického typu domu, tzv. beskydského, pro polskou a slovenskou stranu Euroregionu Beskydy. Do projektu byli angažováni specialisté nejen z oboru etnografie a architektury, ale rovněž skupina studentů z Polska a Slovenska. Byl zpracován interdisciplinární projekt modelového beskydského domu. V souladu s touto koncepcí by měl být současný beskydský dům citlivě zakomponován do beskydské krajiny, měl by obsahovat architektonické a stavební motivy tradiční pro polsko-slovenské pohraničí, jakož i moderní technologii obnovitelných zdrojů energie. Podobné projekty byly realizovány v Těšínském Slezsku a týkaly se baroka a někdejší krajiny Horního Slezska. Hlavním cílem projektu bylo přiblížení problematiky, propagace architektury, umění a krajiny historického Horního Slezska, včetně jeho těšínské části.

Velmi cenným projektem je soutěž v Euroregionu Nisa pořádaná pod heslem „Učím se bezpečně žít“. Cílem soutěže je nabytí vědomostí a získání dovednosti pomoci sobě a druhým v případě ohrožení a v běžném životě u dětí a mládeže. Účastníky jsou děti a mládež z mateřských škol, základních škol a gymnázií. Soutěže se zúčastnilo více než 46000 účastníků soutěžících v 8 tematických oblastech (první pomoc, ekologická výchova, bezpečně s proudem,

protipožární ochrana, protipovodňová ochrana, silniční provoz a další). Z iniciativy soutěže vznikají autorské programy ve školách. Pozornost si zaslouží rovněž projekty související s vzdělávací nabídkou a sloužící ke zlepšení bezpečnosti. Příkladem může být česko-polské dopravní hřiště v Euroregionu Praděd. S ohledem na bezpečnost dětí, jako účastníků silničního provozu, a na vliv dopravní terapie na jejich rozvoj bylo rozhodnuto o realizaci projektu spočívajícím v propagaci praktické jízdy na kole, což výrazně přispěje ke zlepšení bezpečnosti a zdravotního stavu dětí z obou zařízení. Jízdy byly ukončeny získáním certifikátu cykloturisty a v případě zájemců z Polska navíc složením zkoušky pro získání průkazu cyklisty. Jinou formou aktivit souvisejících s bezpečností byla přeshraniční spolupráce v oblasti protipožární ochrany spojená s možností aktivní účasti na ukázce záchranářského vybavení (Euroregion Silesia).

Část aktivity euroregionů se zaměřuje na procesy řízení rozvoje vyjádřené prostřednictvím budování strategie. Takové aktivity umožňují koordinovanější přístup k přeshraniční spolupráci, občas se rovněž zaměřují na vybranou oblast, např. cestovní ruch.

Řada aktivit v euroregionech slouží k vypracování nových sítí spolupráce a k zveřejňování informací na téma klíčových událostí. Díky takové spolupráci jsou navazovány kontakty v různých věkových a profesních skupinách. Častým účastníkem takových setkání je mládež a děti školního věku, ale rovněž se to týče zástupců světa vědy, samosprávy nebo široké skupiny obyvatel. Tato činnost se odráží v akcích, setkáních, kurzech, soutěžích, sjezdech, seminářích a konferencích. Promítá se rovněž do příležitostné nebo pravidelné vydavatelské činnosti.

Všechny výše uvedené aktivity znamenají přidanou hodnotu a tvoří tzv. synergický efekt spolupráce územních příhraničních jednotek (Miszcuk A., 2013). Šíří základní lidská práva na svobodu, bezpečnost nebo mír. Vytvářejí důvěru mezi společnostmi, přičemž tím v praxi realizují proces evropské integrace. Rozšiřují vědomosti týkající se souseda a současně popularizují myšlenku samospráv, přičemž tím posilují úroveň sociálního kapitálu. Stimulují spolupráci subjektů v hospodářské sféře, aktivují pracovní trh a proces výměny. Prostřednictvím rozvoje technické infrastruktury umožňují vytvořit nové produkty pohraničí, současně modernizují strukturu lokální ekonomiky.

Výzvy stojící před euroregiony

Výzvou pro euroregiony je účinná podpora rozvoje příhraničních oblastí. Oblasti česko-polského pohraničí mají u obou zemí charakter periferie. Chybí tady silná městská centra, vždyť přece právě velká města diktují v současnosti tempo změn. Existenci euroregionů je třeba považovat za specifický pozitivní lobbings ve prospěch těchto území. Jak už bylo zmíněno, nedostatek významných leaderů místního rozvoje vyžaduje příslušnou institucionální intervenci právě ze strany euroregionů.

Před příhraničními oblastmi stojí řada výzev. K evropské integraci nemůže docházet výhradně na úrovni států, ale především musí být zaváděna na úrovni regionů a jejich široké veřejnosti. Přeshraniční pouta jsou prvním krokem ke skutečné integraci v EU, „osvojení“ procesu globalizace a „zasíťování“. Nejbližší soused je nejlepším místem pro učení se typů chování, které se stávají stále rozšířenějšími v současném světě.

V minulosti vyplýval význam hranic z ekonomického rozdílu cen, uměle nastavených na hraniční čáře. Dnes může být náskok příhraničních oblastí vytvářen v důsledku likvidace hranic a jejich nahrazení lepší efektivitou veřejného sektoru, prostřednictvím koordinace činností a spolupráce. Takové oblasti získají novou funkčnost, která byla dříve nedostupná. Vytváření přeshraničních komunálních svazků umožňuje generovat nový tvar funkčních oblastí. Tato skutečnost byla poznamenána v *Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030*, kde byly příhraniční oblasti zařazeny do kategorie problémových a byla zdůrazněna potřeba vypracovat strategii a programy rozvoje. Zdá se, že takové instituce, jako jsou euroregiony, jsou ideální pro plnění funkce lídra takových aktivit. To vyžaduje zplnomocnit euroregiony a pověřit je funkcí a úkoly spolu-hospodáře příhraničních území. Analogicky jako vojvodství odpovídá za regionální rozvoj, okresy a obce za lokální rozvoj, tak by euroregiony mohly odpovídat za rozvoj příhraničních oblastí.

Existuje naléhavá potřeba konzultací a společného územního plánování, jehož výsledkem bude rozdělení funkcí a jejich doplňkový charakter. Řádné a partnerské řízení území omezuje náklady veškeré lidské činnosti. Dobrým příkladem realizace tohoto cíle je rekreační využití údolí Olše v polském Těšíně a Českém Těšíně, přínosné pro obyvatele obou stran této řeky.

Specifikou česko-polského pohraničí jsou především horské oblasti. Těžké přírodní podmínky ovlivňují upevnění perifernosti těchto území. Na druhé straně horské oblasti předkládají první postulát týkající se činnosti euroregionů zaměřený na cestovní ruch. Tady se nejedná pouze o integraci mezi stranami hranice, ale o vytvoření turistických produktů z opačných stran hranice, které budou zákazníky a turisty zvenku vnímány jako celek. Spojení nabídky má za následek výrazný růst turistické atraktivity, kterou navíc posiluje multikulturní charakter. Aktivity v této oblasti mohou přebírat různé formy, jako vytyčování tras a stezek pro pěší i cyklisty úzce související s turistikou či široce chápanou propagací (mapy, expozice na veletrzích, turistická informační místa).

Samozřejmě seznam aktivit musí zahrnovat i zlepšení dopravního systému pohraničí, aby byla umožněna jeho snazší dostupnost. Odstranění prostorových bariér je prvoplánovou aktivitou, kterou nelze nahradit. Podmínkou spolupráce totiž stále zůstává možnost fyzického kontaktu. Tento typ aktivit má velmi široké možnosti působení, protože slouží jak turistům, tak i obyvatelům nebo potenciálním investorům.

Bylo by vhodné vytvoření něčeho na zásadě turistického klastru. Nemusí jít přímo o jeho formální vznik, což je činnost shodná s jeho filozofií. Klaster je totiž síť mezi subjekty z určité oblasti, které současně spolupracují a vzájemně si konkurují. Tento druh činnosti je euroregiony podporován a většina z nich má takto definovaný statutární cíl. Euroregion Nisa má dokonce znění týkající se vytvoření společného, integrovaného regionu zaměřeného na dovolenou.

Aktivity euroregionů měřitelně přispívají k realizaci cílů EU týkajících se procesů rozvoje. Vyrovnáváním disproporcí mezi regiony umožňují dosažení konvergence. Tento proces ve svém úmyslu přispívá k budování nového společenství, což umožňuje přejít do vyšší úrovně integrace (Koreník, 2010). Dosažení pozitivních hospodářských a společenských výsledků v příhraničních oblastech umožňuje růst významu těchto oblastí, které často měly marginální a periferní charakter. Druhou zásadní otázkou spojenou s konvergencí je cíl integrity, který má tři rozměry: hospodářský, společenský a prostorový. Spolupráce územních orgánů v příhraničních oblastech je příčinou k dosahování každé z doporučených úrovní. Dokonalým příkladem územních aktivit byla modernizace příjezdových komunikací na hranici v Euroregionu Těšínské Slezsko.

Spojení mentality obou národů je další oblastí aktivit euroregionů. Všeobecně ve společnosti fungují stereotypní představy o jiných národech nebo sociálních skupinách. Podrobněji se této tematice věnoval M. Bortliczek (2012). Z. Kłodnicki (2012) probírá stereotypní představy Čechů podle názoru obyvatel Slezského vojvodství a M. Dębicki (2012) popisuje sympatie a stereotypy Čechů k Polákům. Objektivně řečeno se lidé a národy od sebe liší. Souhrn jednotlivců tvořících národy rovněž generuje určitý „genotyp“. Úlohou euroregionů a aktivit, které euroregiony plní, je integrace, vzájemné poznání a pochopení. Neexistují dokonalí lidé ani společnosti. Díky poznání silných stránek souseda vnímáme jeho přednosti a snažíme se přenášet jeho pozitivní chování do svého jednání.

Řada realizovaných projektů a z nich vyplývajících úkolů přináší výsledky, které často nejsou vůbec plánovány. Zde se jedná o poznávání a navazování kontaktů. Lidé často neradi dělají určité činnosti, což je výsledkem nevědomosti a strachu před něčím novým. Mají rádi vyšlapané chodníky, protože je považují za bezpečnější a předvídatelné řešení. Různé formy spolupráce v pohraničí poukazují na možnosti společných aktivit zveřejněním výhod pramenících z takového postupu.

Současné rozvojové koncepce vycházejí z dominantního významu lidského a společenského kapitálu. Právě na lidském vědomí, organizaci a přístupu záleží dynamika a zaměření nastávajících procesů. Často se řídíme stereotypy nebo bazírujeme na starých názorech, které v současnosti už nejsou podpořeny fakty. Ke změnám vědomí a postojů, které jsou projevem modernizace společenského a hospodářského života, zpravidla dochází pomalu. Proto je tak důležité šířit a vytvářet ve vědomí možnosti spolupráce a rozvoje. Role euroregionů v oblasti příhraniční spolupráce je zde velmi důležitá. Určitě nepřinesou přímo spolupráci a rozvoj příhraničních oblastí, ale mohou předat jasný signál týkající se oboustranných výhod přeshraniční spolupráce. Toto vědomí je třeba budovat mezi obyvateli a díky jeho převedení do ekonomiky i mezi podnikateli.

Prvním nástrojem v tomto procesu je informace, jak ta zaměřená dovnitř, tak i ven. Popularizační a propagační činnost má klíčový význam. Aktivita zde nesmí být bodová ani jednorázová. Je nutné pravidelné a systémové propagování euroregionů. Výborným řešením jsou akce, které jsou trvale zapsány do kalendáře společenského a kulturního života regionu.

Je nutné posílit povědomí o příhraničních oblastech. Jedním z jeho projevů je otázka potřeb statistických informací generovaných v souvislosti s příhraniční oblastí. Tyto informace objektivně přiblíží obraz těchto oblastí a rovněž poslouží v procesu řízení místní samosprávy. Zde je pocítován mimořádný hlad, a to jak ze strany polské, tak i české statistiky. V bance místních údajů Hlavního statistického úřadu nelze údaje agregovat podle euroregionů a ucelené komplexní publikace jsou vzácné. Hodně práce stojí rovněž před samotnými euroregiony, protože při realizaci mnoha projektů nelze zapomenout na syntetické informace. Měl by být položen důraz na systémová řešení zahrnující všechny euroregiony. Pouze tak získané údaje budou standardizované a budou tak srovnatelné v čase a mezi jednotlivými jednotkami. Určitou náhradou takového systému je banka údajů dostupných na straně Euroregionu Nisa, ale ta vyžaduje příslušná doplnění a aktualizaci (www.cbfd.czso.cz/cbfd; www.euroregion-nysa.pl). Existuje rovněž šance, že informační nedostatky v určitém rozsahu vyplní činnost vznikajícího EuroInstitutu PL-CZ-SK. Správnou praxí popularizující aktivity euroregionů je vydavatelská řada TRANSCARPATHICA, která je společným projektem Sdružení „Olza“ (Euroregion Těšínské Slezsko) a Polské akademie věd.

Závěr

Přehled aktivit euroregionů v česko-polském pohraničí umožňuje přiblížit myšlenky jejich zřízení a činnosti. Široký okruh příjemců realizovaných aktivit, integrační efekt, jakož i formování pozitivních postojů a praktických dovedností jsou nepochybnými klady aktivit euroregionů. Komplementarita aktivit euroregionů, formálních povinností a možností aktivit místní samosprávy je staví do role chybějícího článku spolupráce. Podporou municipálních aktivit a plněním inkorporační funkce lze roli euroregionů definovat jako službu pro veřejnost v pohraničí. Nicméně představené skutečnosti však potvrzují, že před těmito jednotkami stále stojí řada výzev.

Euroregiony podporují proces lokálního a často i regionálního rozvoje, zaměřují své aktivity na cestovní ruch a podporu pracovního trhu. Stejně tak přispívají k formování nových hospodářských funkcí oblastí, což je v perifer-

ních oblastech prioritní aktivitou, a to je uvedeno v *Koncepci územního využití země 2030*. Těžko však můžeme očekávat, že by se podařilo přímo prokázat promítnutí aktivit euroregionů do rozvojových procesů. Vyplývá to z problému identifikace rozvoje jako takového, který má často těžko měřitelný kvalitativní charakter. Kromě toho často dochází k pozitivnímu výsledku s určitým časovým a někdy i prostorovým posunem.

Efektivitu euroregionů nelze hodnotit pouze z pohledu dokončených projektů. Od těchto jednotek je třeba vyžadovat stálý monitoring potřeb daného regionu a ověření výsledků přijatých opatření. Aktivita podle vzorce, že realizace projektu odpovídá možnostem podle získání prostředků, je zdaleka nedostačující. Cílem přece není spotřeba prostředků, ale podpora určitých aktivit, které jsou v pohraničí ze sociálně-hospodářského hlediska potřebné. Je zřejmé, že navrhované projekty budou hodnoceny a musejí být přizpůsobeny jednotlivým prioritním osám, nicméně je třeba se snažit, aby maximálně splňovaly utilitární roli vůči společnosti a ekonomice. Realizace takového scénáře vyžaduje strategická a dlouhodobá opatření. Přijímaná opatření by měla být součástí očekávaných cílů uvedených ve strategiích rozvoje a měla by navazovat na plány územního využití. Výše uvedená konstatování jsou ostatně shodná se statuty těchto struktur. Pokud takto bude plánována a realizována spolupráce v rámci zdejších euroregionů, pak není třeba si dělat starosti o konečný výsledek této činnosti.

Dnes není pochyb o tom, že se tyto nové struktury na polských hranicích, které vznikly až v 90. letech 20. století, staly trvalým prvkem pohraniční krajiny. Zpočátku vzbuzovaly kontroverze, přičemž je část osob v důsledku určitého nepochopení pokládala za ohrožení státu. Domnívám se, že tato etapa už patří do historie. Ukazuje se, že spolupráce pramenící zdola a kontakty napříč hranicemi poskytují nové možnosti. Blížší poznání a navázání široce chápaných společenských vztahů jsou dokonalým východiskem pro formování hospodářských vztahů. Jedná se o hru, v níž vyhrávají všichni.

Dnes je třeba se snažit, aby se činnost těchto institucí neomezovala pouze na spolupráci samospráv, ale aby co nejvíce zahrnovala a angažovala obyvatele, mimovládní organizace a podnikatele z těchto regionů. Euroregiony jako instituce přirozeným způsobem spojené s územní samosprávou mohou vykazovat určitý „proud“ ve směru této platformy kontaktu. Pohraničí může uspět pouze

v případě široké integrace zohledňující různé zainteresované osoby a subjekty, tzn. obyvatele, podnikatele, samosprávu a státní správu, sdružení, nadace nebo mimovládní organizace.

Aktuální geopolitická situace tvoří dobrou atmosféru pro práci a úspěšnost euroregionů. Být součástí EU a Schengenského prostoru výrazně usnadňuje možnosti spolupráce. Samotná EU díky prostředkům určeným pro příhraniční oblasti fungování euroregionů usnadňuje. Kromě toho rostoucí role místní samosprávy v Polsku a v České republice a rovněž postupující proces decentralizace státu usnadňují angažovanost samospráv při podpoře integrace.

Polsko-Czeska Komisja
Międzyrządowa ds. Współpracy
Transgranicznej
(Racibórz, 22.10.2013)

.....
*Česko-polská mezivládní komise
pro přeshraniční spolupráci
(Ratiborž, 22.10.2013)*

Komitet Monitorujący
POWT CZ-PL

.....
*Monitorovací výbor
OPPS ČR-Polsko*

Federacja Euroregionów RP (Warszawa, 13.02.2012)

.....
Federace Euroregionů Polské republiky (Varšava, 13.02.2012)

Powyżej:
Projekt Energooszczędne
polsko-czeskie pogranicze,
Międzynarodowe Targi Energii
Odnawialnej (Racibórz, 2014)
Po prawej:
Rozmieszczenie Euroregionów
na granicach Republiki
Czeskiej oraz Polski
Opracowanie własne
SRIWR „Olza”

Nahoře:
Projekt energetický šetrné
polsko-české pohraničí,
Mezinárodní veletrh obnovitelné
energie (Ratibor, 2014)
Vpravo:
Rozmístění euroregionů
na hranicích České
republiky a Polska
Vlastní práce SRIWR „Olza”

Wejście do Strefy
Schengen – konferencja
na cieszyńskim zamku

Vstup do Schengenského
prostoru – konference
na zámku v Těšíně

Trójstyk
– maraton góralski

.....
Trojmezí
– goral maraton

Filharmonia Dolnośląska
w Jeleniej Górze
– projekt transgraniczny
„Na styku czterech kultur”,
Bautzen

.....
Dolnoslezská filharmonie
v Jelení Hoře
– přeshraniční projekty
„Spojení čtyř kultur”,
Bautzen

POWT CZ-PL – Wieża widokowa
w Gminie Międzyzlesie
– projekt Budowa wieży
widokowo-przeciwpożarowej
na Trójmorskim Wierchu

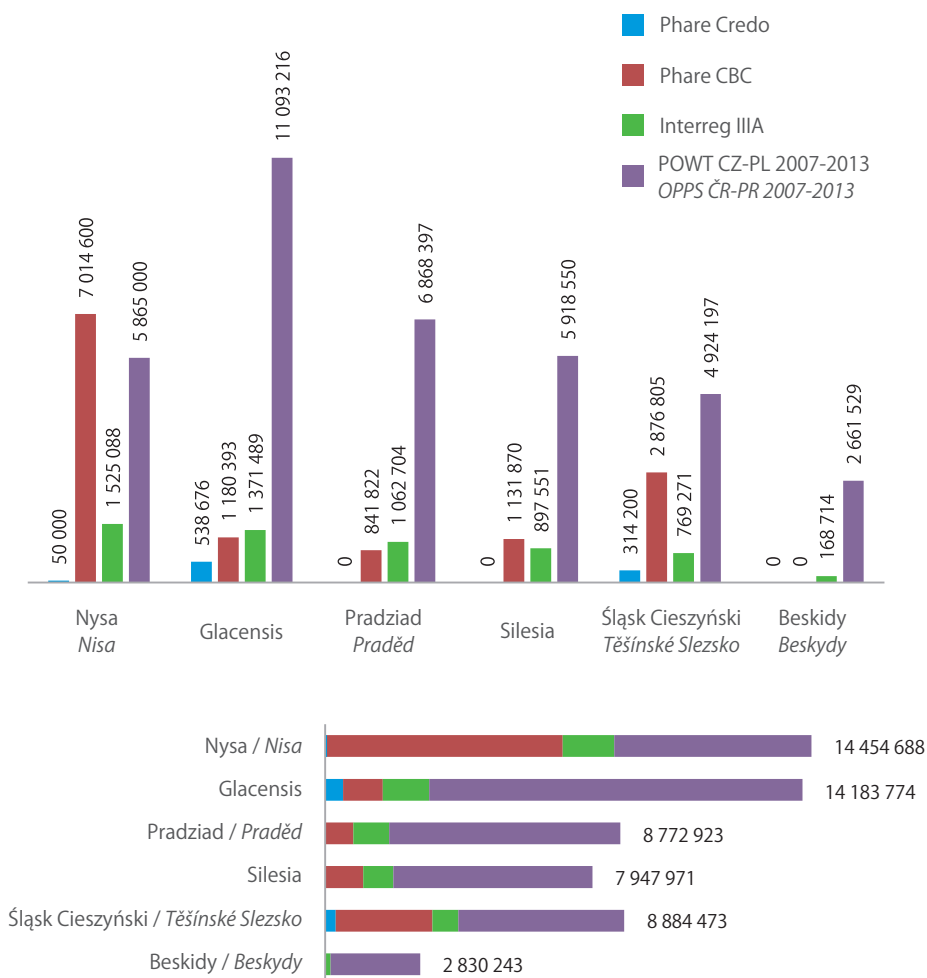
.....
OPPS ČR-Polsko – Rozhledna
v obci Międzyzlesie – projekt
Výstavba vyhlídkové protipožární
věže na Trójmorském Wierchu

Wpółpraca euroregionalna w liczbach

Euroregionální spolupráce v číslech

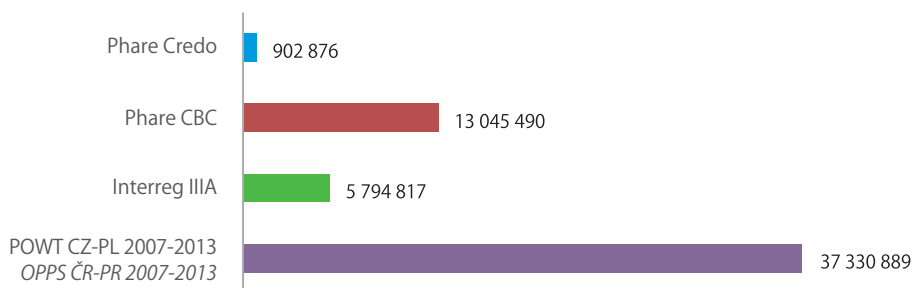
Łączna wartość (EUR) mikroprojektów realizowanych przez euroregiony na granicy polsko-czeskiej według programów Phare Credo, Phare CBC, Interreg IIIA oraz POWT CZ-PL 2007-2013 (w przypadku programów akcesyjnych bez projektów własnych)

Celková hodnota (EUR) mikroprojektů realizovaných euroregiony na polsko-české hranici podle programů Phare Credo, Phare CBC, Interreg IIIA a OPPTS ČR-PR 2007-2013 (v případě předstupních programů bez vlastních projektů)

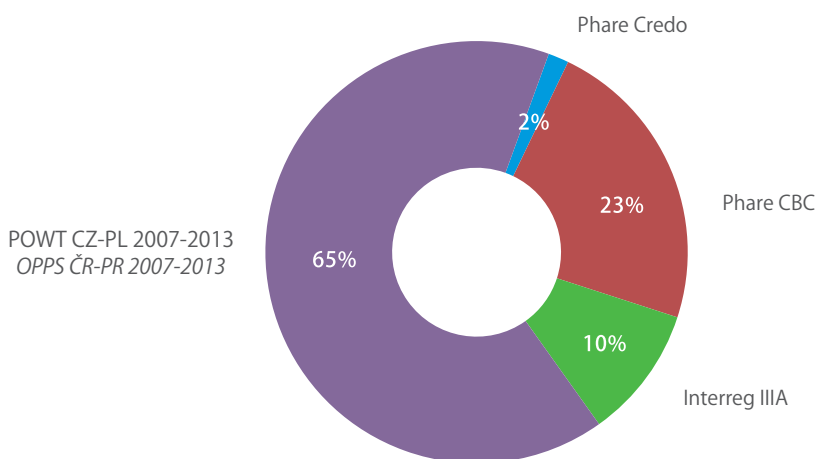
Wartość mikroprojektów (EUR) realizowanych przez euroregiony łącznie na granicy polsko-czeskiej według programów Phare Credo, Phare CBC, Interreg IIIA oraz POWT CZ-PL 2007-2013

Celková hodnota mikroprojektů (EUR) realizovaných euroregiony na polsko-české hranici podle programů Phare Credo, Phare CBC, Interreg IIIA a OPSS ČR-PR 2007-2013

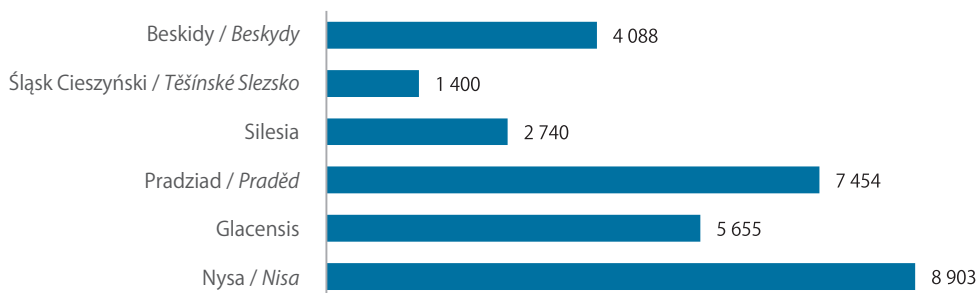
Struktura łącznej wartości mikroprojektów realizowanych przez euroregiony na granicy polsko-czeskiej według programów Phare Credo, Phare CBC, Interreg IIIA oraz POWT CZ-PL 2007-2013 (w przypadku programów akcesyjnych bez projektów własnych)

Struktura celkové hodnoty mikroprojektů realizovaných euroregiony na polsko-české hranici podle programů Phare Credo, Phare CBC, Interreg IIIA a OPSS ČR-PR 2007-2013 (v případě předvstupních programů bez vlastních projektů)

Powierzchnia euroregionów na granicy polsko-czeskiej (km²)

Rozloha euroregionů na polsko-české hranici (km²)

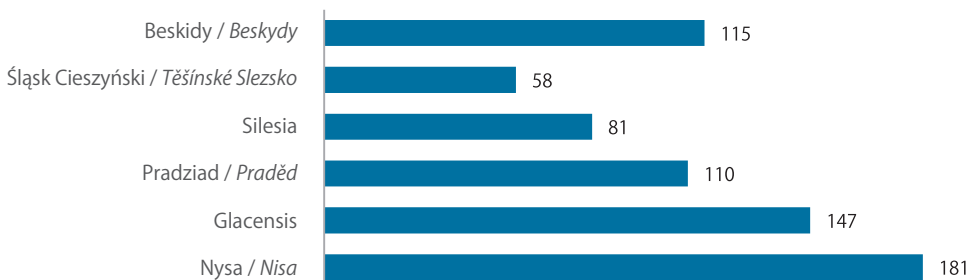
Liczba ludności euroregionów na granicy polsko-czeskiej

Počet obyvatel euroregionů na polsko-české hranici

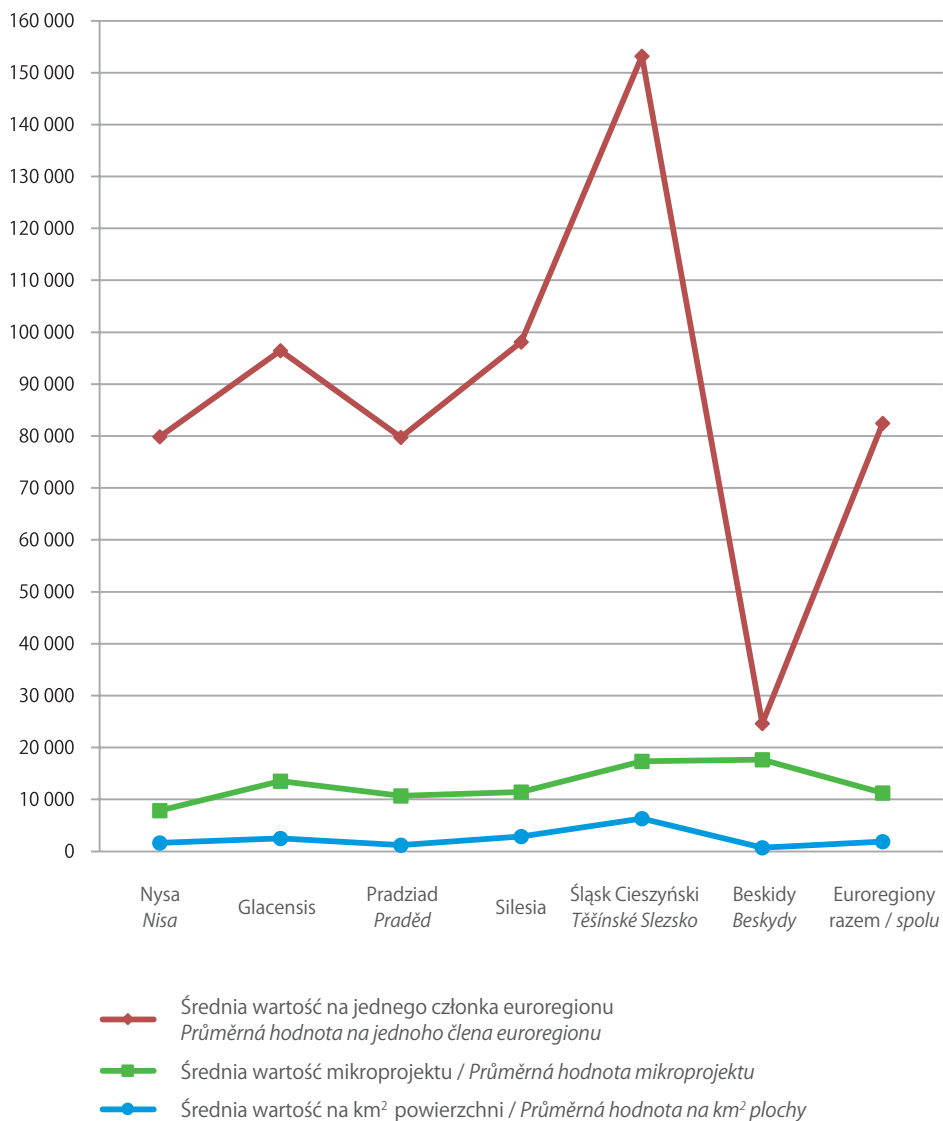
Liczba członków euroregionów na granicy polsko-czeskiej

Počet členů euroregionů na polsko-české hranici

Średnia wartość (EUR) mikroprojektów realizowanych przez euroregiony na granicy polsko-czeskiej łącznie w ramach programów Phare Credo, Phare CBC, Interreg IIIA, POWT CZ-PL 2007-2013 w przeliczeniu na powierzchnię, członka oraz jednego mieszkańca euroregionu (w przypadku programów akcesyjnych bez projektów własnych)

Průměrná hodnota mikroprojektů (EUR) realizovaných euroregiony na polsko-české hranici celkově v rámci programů Phare Credo, Phare CBC, Interreg IIIA, OPPTS ČR-PR 2007-2013 v přepočtu na rozlohu, člena a jednoho obyvatele euroregionu (v případě předstupních programů bez vlastních projektů)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez polsko-czeskie euroregiony.
Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů předaných polsko-českými euroregiony.

Współpraca transgraniczna w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa

Idea powołania euroregionu na styku trzech państw: Polski, Niemiec i wówczas jeszcze Czechosłowacji pojawiła się na przełomie 1990/1991 r. w kręgach polityków, działaczy gospodarczych i naukowców w Żytawie. Od początku miała charakter samorządowy uzyskując wsparcie ze strony prezydenta Liberca Jiřego Drdy, starosty Żytawy Heinza Eggerta oraz wojewody jeleniogórskiego Jerzego Nalichowskiego. W wyniku rozmów i konsultacji 15 maja 1991 r. trzy strony podpisały Deklarację o współpracy – partnerstwa transgranicznego, a w kilka dni później tj. 23 tego samego miesiąca miała miejsce w Żytawie „Konferencja założycielska trójkąta trzech państw” (Dreilandereck), nad którą patronat przyjęli prezydenci trzech państw: Vaclav Havel, Lech Wałęsa i Richard von Weizsacker. Zawarto na niej wstępne porozumienie o powołaniu podmiotu „Euroregion Trójstyk” (z tej nazwy zrezygnowano później zastępując ją nazwą Euroregion Neisse-Nisa-Nysa) i przyjęto Memorandum określające dalsze kierunki działania.

W lipcu 1991 r. w Żytawie otwarto Biuro Koordynacyjne Euroregionu Nysa. Podobne, choć jeszcze w bardzo skromnej obsadzie kadrowej powstały później w Libercu i Jeleniej Górze. W sierpniu tego samego roku przygotowano projekt struktury organizacyjnej i statut oraz uchwalono końcowy termin podejmowania uchwał przez samorządy lokalne o przystąpieniu do tworzącego się euroregionu. W dniu 21 grudnia 1991 r. odbyło się w Żytawie pierwsze posiedzenie Rady Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa, które przyjmuje się za oficjalną datę jego powołania. W następnym roku Rada Euroregionu przyjęła pierwszą redakcję ramowego porozumienia o współpracy, zatwierdziła plan działań i logo oraz podjęła uchwałę o członkostwie w Stowarzyszeniu Europejskich Regionów Granicznych (AGEG) (Zdulski, 2002).

W Euroregionie Nisse-Nisa-Nysa wszystkie jego organy funkcjonują w ramach systemów prawnych swoich krajów. Tworzą go trzy stowarzyszenia: Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Nysa, Euroregion Nisa – regionalni sdruzeni oraz Kommunal Gemeinschaft e. V. Członkostwo gmin i powiatów jest sprawą wewnętrzną każdej ze stron i nie wymaga zgody partnerów. Cele i zakres współpracy członków Euroregionu określone zostały w przyjętym Porozumieniu Ramowym o Współpracy Najważniejszymi wówczas celami było wspieranie w ramach swoich możliwości interesów gmin, powiatów oraz interesów obywatelskich, które odpowiadają celom rozwojowym w regionie oraz pomoc na poziomie regionalnym w tych dziedzinach, które prowadzą do włączenia się do Unii Europejskiej. Również w maju na konferencji w Żytawie ustalono pierwszą listę zadań priorytetowych, wśród których znalazło się „opracowanie kompleksowego, przekraczającego granice planu rozwoju regionalnego” stanowiącego jeden z warunków pozyskania środków finansowych z Unii Europejskiej (Borys, Panansiewicz 1998, s. 54). Dokument taki w formie strategii zawierającej część diagnostyczną opracowaną w 1993 r. i planistyczną w 1994 r. przez firmę GmbH Dornier (Muller i inni 1993, 1994) i budziła kontrowersje każdej ze stron (Przybyła 1994, s. 48). Z dzisiejszej perspektywy podkreślić należy, że dokument ten był opisem wielu proponowanych działań, z których większość w minionym dwudziestoleciu zrealizowano, choć nie w pierwotnej formie. W latach następnych dwukrotnie modyfikowano listę priorytetowych zadań. Po raz pierwszy w grudniu 1996 r. podczas konferencji z okazji 5-lecia, a drugi raz z okazji 10-lecia w 2002 r. W tym ostatnim wyróżniono sześć wyzwań w sferze: komunikacji, infrastruktury technicznej, środowiska naturalnego, rozwoju gospodarczego/turystyki, obszarów wiejskich/gospodarka leśna oraz zasobów ludzkich.

Zawarte w Memorandach zadania tworzyły podstawę do działalności grup roboczych. Idea tworzenia tego typu struktur o trójstronnym charakterze pojawiła się już na założycielskiej konferencji Euroregionu w Żytawie. Wówczas arbitralnie powołano ich siedem i w pierwszym okresie swojego istnienia były one nie tylko płaszczyzną, ale jak zaznacza Jacek Jakubiec (2011, s. 25) «naturalnym polem konfrontacji interesów, a nieraz swoistej „gry o swoje” każdej ze stron». Istotne zmiany w ich działalności nastąpiły tuż przed wejściem Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej. Na posiedzeniu Rady ERN

w Miłkowie w dniu 15 listopada 2003 r. powołane zostały euroregionalne zespoły eksperckie, zwane „eureksami” (najczęściej po trzy osoby z każdej ze stron). Ich głównym zadaniem jest działanie w kategoriach wspólnotowych w ramach danego obszaru. Obecnie takich eureksów jest szesnaście (patrz tab. 1).

TAB. 1. Zespoły eksperckie (eureksy) – zakładane cele

Nazwa eureksu	Cele zakładane
Lasy	<ul style="list-style-type: none"> – informacja o szkodach w zasobach leśnych; – współpraca w usuwaniu szkód w zasobach leśnych i pogarszaniu się funkcji ekologicznej leśnego krajobrazu
Czysta Nysa	<ul style="list-style-type: none"> – realizacja pakietu działań Programu Czysta Nysa; – poprawa jakości wody w Nysie Łużyckiej; – ochrona przeciwpowodziowa; rybostan rzek; – ograniczenie roślin inwazyjnych; – public relations
Komunikacja drogowa	<ul style="list-style-type: none"> – tworzenie infrastruktury komunikacyjnej na pograniczu
Komunikacja kolejowa	<ul style="list-style-type: none"> – odbudowa komunikacji kolejowej na pograniczu polsko-czesko-niemieckim
Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój gospodarczy obszaru ERN; – pogłębienie współpracy samorządów gospodarczych
Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> – wymiana informacji o strukturach i ofertach turystycznych; – Wspólny Region Urlopowy
Historia	<ul style="list-style-type: none"> – aktywizacja prac badawczych nad historią obszaru ERN; – wymiana naukowa; – wydawanie publikacji
Ochrona zabytków	<ul style="list-style-type: none"> – skuteczna ochrona dóbr kultury materialnej o charakterze unikatowym (domy przysłupowe); – budowanie wrażliwości na losy zabytków i ich znaczenia dla gospodarki; – sanacja i pielęgnacja zabytków poprzez rozwój fachowego zaplecza (rzemieślników)

Nazwa eureksu	Cele zakładane
Ochrona przed katastrofami	<ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie szeroko pojętego bezpieczeństwa; – powołanie Forum Bezpieczeństwa FOR-BE-S
Równość szans	<ul style="list-style-type: none"> – zakorzeniecie równości szans kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach polityki; – równość szans niepełno i pełnosprawnych
Edukacja	<ul style="list-style-type: none"> – przekazywanie wiedzy o krajach sąsiadów; – aktywizacja współpracy w sferze edukacji w kontekście kształcenia ustawicznego
Biblioteki	<ul style="list-style-type: none"> – gromadzenie księgozbiorów; – zapewnienie bezpośrednich kontaktów
Zdrowie publiczne	<ul style="list-style-type: none"> – diagnoza stanu zdrowia w ERN, wymiana informacji o jakości wód w kąpieliskach; – monitoring i regularne zgłaszanie zachorowań
Ratownictwo medyczne	<ul style="list-style-type: none"> – stworzenie spójnego systemu (transgranicznego) ratunkowej pomocy medycznej; – polepszenie przedszpitalnej opieki; – koordynacja i zarządzanie służbami ratownictwa medycznego
Akademickie Centrum Koordynacyjne ERN	<ul style="list-style-type: none"> – stopniowa integracja środowisk naukowych; – kształtowanie potencjału naukowego, kulturowego i gospodarczego regionu; – orientacja reform i inwestycji na kluczowe dziedziny budowania społeczeństwa opartego na wiedzy; – tworzenie kształcenia ustawicznego; – budowanie europejskiej przestrzeni akademickiej
Statystyka	<ul style="list-style-type: none"> – dostarczanie informacji o sytuacji społeczno-ekonomicznej na obszarze ERN; – tworzenie spójnych (trójstronnych) informacji statystycznych – przełamywanie problemów metodologicznych

Źródło: Zdulski M. (red.), *20 lat współpracy transgranicznej w Euroregionie Neisse-Nisa*. Nysa, Wyd. AD REM, Jelenia Góra 2011.

Aktualnie Euroregion Neisse-Nisa-Nysa pod względem administracyjnym tworzą:

- po niemieckiej części dwa powiaty: Bautzen i Görlitz;
- po czeskiej 131 gmin położonych w powiatach Liberec, Jablonec nad Nisou, Semily i Česká Lípa kraju libereckiego, gminy cypla šluknovskiego (Šluknovský výběžek) oraz kraj liberecki;
- po polskiej 44 gminy oraz powiaty: bolesławiecki, jeleniogórski, kamienno-górski, lubański, lwówecki, zgorzelecki i złotoryjski.

W 2013 r. zakończone zostały prace nad strategią rozwoju czesko-polskiego pogranicza Euroregionu finansowanego z Operacyjnego Programu Współpracy Transgranicznej Republika Czeska-Rzeczpospolita Polska 2007-2013. Celem dokumentu jest przyczynić się do społeczno-ekonomicznej integracji czesko-polskiego obszaru Euroregionu Nysa. Dlatego też dokonano analizę społeczno-ekonomiczną obszaru pogranicznego, identyfikację głównych obszarów rozwojowych, dziedzin współpracy i przedsięwzięć mających przyczynić się do wyznaczonych celów. Przygotowano go wspólnie z grupami roboczymi (EUREKS-ami), specjalistami oraz poddano konsultacji z gminami i powiatami tworzącymi polską część euroregionu. Opracowano też Plan Działań, który zawiera projekty możliwe do realizacji na polsko-czeskim pograniczu w następnym okresie programowania, a więc w latach 2014-2020.

Generalnie większość zakładanych celów została w większym lub mniejszym stopniu osiągnięta. Plany na najbliższą przyszłość to:

- realizacja zadań wynikających ze Strategii Rozwoju Euroregionu Nysa;
- przebudowa struktury euroregionalnych grup eksperckich EUREKS-ów zgodnie ze strategią Euroregionu Nysa na lata 2014-2020;
- rozwój i nawiązywanie transgranicznych partnerstw do współpracy polsko-czesko-niemieckiej;
- kontynuacja wspierania współpracy pomiędzy młodzieżą polską i niemiecką, ale również zainicjowanie takiej współpracy między młodzieżą polską i czeską;
- kontynuacja i rozwijanie działań związanych z bezpieczeństwem w ramach Konkurs Bezpieczeństwa dla Dzieci i Młodzieży „Uczę się bezpiecznie żyć”;

- rozwój współpracy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego poprzez różne działania inwestycyjne i promocyjne;
- przebudowa istniejącego systemu informacyjno-komunikacyjnego (internet, współpraca z mediami itp.);
- zaangażowanie się w rozwój nowoutworzonego Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej NOVUM;
- realizacja Funduszu Małych Projektów w Programach EWT 2014-2020.

Přeshraniční spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

Myšlenka zřízení euroregionu na rozmezí tří států: Polska, Německo a tehdy ještě Československa se objevila v Žitavě na přelomu let 1990/1991 v kruzích politiků, hospodářských činovníků a vědců. Od začátku měla samosprávný charakter a podpořili ji liberecký primátor Jiří Drda, žitavský starosta Heinz Eggert a jelenohorský vojvoda Jerzy Nalichowski. V důsledku rozhovorů a konzultací ze dne 15. května 1991 podepsaly tři strany Prohlášení o spolupráci – přeshraničním partnerství, přičemž o několik dní později, tj. 23. května, se v Žitavě konala „Zakladatelská konference Trojmezí“ (Dreilandereck), nad níž patronát převzali prezidenti tří zemí: Václav Havel, Lech Wałęsa a Richard von Weizsäcker. Na konferenci byla uzavřena předběžná dohoda o zřízení subjektu „Euroregion Trojmezí“ (od tohoto názvu bylo později odstoupeno a byl nahrazen názvem Euroregion Neisse-Nisa-Nysa) a bylo přijato memorandum stanovující další směry činnosti.

V červenci 1991 byla v Žitavě otevřena Koordinační kancelář Euroregionu Nisa. Podobné kanceláře, i když ještě ve velmi skromném personálním obsazení, vznikly později v Liberci a Jelení Hoře. V srpnu téhož roku byl připraven návrh organizační struktury a statut a byl schválen závěrečný termín pro přijímání usnesení místními samosprávami o přistoupení do vznikajícího euroregionu. Dne 21. prosince 1991 se v Žitavě konalo první zasedání Rady Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa, které je považováno za oficiální datum jeho zřízení. V následujícím roce Rada euroregionu přijala první redakci rámcové dohody o spolupráci, schválila akční plán a logo a přijala usnesení o členství ve Sdružení evropských hraničních regionů (AGEG) (Zdulski 2002).

V Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa fungují všechny jeho orgány v rámci právních systémů svých zemí. Tvoří ho tři sdružení: Sdružení polských obcí

Euroregionu Nisa (Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nisa), Euroregion Nisa – regionální sdružení a Kommunal Gemeinschaft e. V. Členství obcí a okresů je vnitřní záležitostí každé ze stran a nevyžaduje souhlas partnerů. Cíle a rozsah spolupráce členů euroregionu byly definovány v přijaté Rámcové dohodě o spolupráci. V té době byly nejdůležitějšími cíli v rámci svých možností podpora zájmů obcí, okresů a občanského zájmu, které zodpovídají rozvojovým cílům v regionu a pomoc na regionální úrovni v těch oblastech, které vedou k připojení se k Evropské unii. Rovněž v květnu na konferenci v Žitavě byl dojednán první seznam prioritních úkolů, mezi nimiž bylo „vypracování komplexního plánu místního rozvoje přesahujícího hranice“ tvořícího jednu z podmínek pro získání finančních prostředků z Evropské unie (Borys, Panansiewicz 1998, s. 54). Tento dokument ve formě strategie, obsahující diagnostickou část vypracovanou v roce 1993 a plánovací část vypracovanou v roce 1994 firmou GmbH Dornier (Muller a kol. 1993, 1994), vzbuzoval kontroverze každé ze zúčastněných stran (Przybyła 1994, s. 48). Z dnešní perspektivy je třeba zdůraznit, že tento dokument byl popisem mnoha navrhovaných aktivit, z nichž většina byla v uplynulých dvaceti letech zrealizována, i když nikoliv v původní formě. V následujících letech byl seznam prioritních úkolů dvakrát modifikován. Poprvé v prosinci 1996 během konference u příležitosti 5. výročí a podruhé u příležitosti 10. výročí v 2002. V tom posledním bylo zdůrazněno šest výzev ve sféře komunikace, technické infrastruktury, životního prostředí, hospodářského rozvoje/cestovního ruchu, venkova/lesního hospodářství a lidských zdrojů.

Úkoly obsažené v memorandech tvořily základ pro práci pracovních skupin. Myšlenka vytváření takových struktur třístranného charakteru se objevila už na zakladatelské konferenci euroregionu v Žitavě. Tehdy jich bylo nekompromisně zřízeno sedm a v prvním období své existence byly nejen platformou, ale, jak uvádí Jacek Jakubiec (2011, s. 25), <<přirozeným polem konfrontace zájmů a nejednou svérázné „hry o své“ každé ze stran>>. Zásadní změny v jejich činnosti nastaly těsně před vstupem Polské republiky a České republiky do Evropské unie. Na zasedání Rady ERN v Miłkowě dne 15. listopadu 2003 byly jmenovány euroregionální týmy expertů, nazývané „eurexy“ (nejčastěji po tři osoby z každé ze stran). Jejich hlavním úkolem je činnost v unijních kategoriích v rámci dané oblasti. V současnosti je takových eurexů šestnáct (viz tabulka č. 1).

TAB. 1. Týmy expertů (eurexy) – stanovené cíle

Název eurexu	Stanovené cíle
Lesy	<ul style="list-style-type: none"> – informace o škodách na lesních porostech; – spolupráce při odstraňování škod na lesních porostech a zhoršování se ekologické funkce lesní krajiny
Čistá Nisa	<ul style="list-style-type: none"> – realizace balíčku aktivit programu Čistá Nisa; – zlepšení kvality vody v Lužické Nise; – protipovodňová ochrana; zarybnění řek; – omezení invazivních rostlin; – public relations
Silniční doprava	<ul style="list-style-type: none"> – vytvoření dopravní infrastruktury v pohraničí
Železniční doprava	<ul style="list-style-type: none"> – obnova železniční dopravy v polsko-česko-německém pohraničí
Hospodářství	<ul style="list-style-type: none"> – hospodářský rozvoj oblasti ERN; – prohloubení spolupráce hospodářských samospráv
Cestovní ruch	<ul style="list-style-type: none"> – výměna informací o strukturách a nabídkách z oblasti cestovního ruchu; – společný region vhodný pro strávení dovolené
Historie	<ul style="list-style-type: none"> – aktivizace výzkumných prací na historii oblasti ERN; – vědecká výměna; – vydávání publikací
Památková péče	<ul style="list-style-type: none"> – efektivní ochrana kulturního bohatství jedinečného charakteru (hrázděné domy); – vytváření atmosféry citlivosti na osud památek a jejich významu pro hospodářství; – sanace a péče o památky prostřednictvím rozvoje odborného zázemí (řemeslníků)
Ochrana před katastrofami	<ul style="list-style-type: none"> – zajištění široce pojaté bezpečnosti; – zřízení Fóra bezpečnosti FOR-BE-S
Rovné příležitosti	<ul style="list-style-type: none"> – upevnění rovných příležitostí žen a mužů ve všech oblastech politiky; – rovné příležitosti postižených a plnoprávných osob

Název eurexu	Stanovené cíle
Vzdělávání	<ul style="list-style-type: none"> – předávání vědomostí o sousedních zemích; – aktivizace spolupráce ve sféře vzdělávání v kontextu celoživotního vzdělávání
Knihovny	<ul style="list-style-type: none"> – shromažďování knižního fondu; – zajištění přímých kontaktů
Veřejné zdraví	<ul style="list-style-type: none"> – diagnóza zdravotního stavu v ERN, výměna informací o kvalitě vod v koupalištích; – monitoring a pravidelné hlášení onemocnění
Zdravotnická záchranná služba	<ul style="list-style-type: none"> – vytvoření propojeného systému (přeshraničního) pohotovostní lékařské služby; – zlepšení přednemocniční péče; – koordinace a řízení služeb zdravotnické záchranné služby
Akademické koordinační centrum ERN	<ul style="list-style-type: none"> – postupná integrace vědeckých center; – formování vědeckého, kulturního a hospodářského potenciálu regionu; – orientace reforem a investic na klíčové oblasti budování znalostní společnosti; – vytvoření celoživotního vzdělávání; – budování evropského akademického prostoru
Statistika	<ul style="list-style-type: none"> – předávání informací o sociálně-ekonomické situaci na území ERN; – vytváření propojených (třístranných) statistických informací – překonávání metodologických problémů

Zdroj: Zdulski M. (red.), *20 let přeshraniční spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa. Nisa*, Vyd. AD REM, Jelení Hora 2011.

V současnosti Euroregion Neisse-Nisa-Nysa z administrativního hlediska tvoří:

- v německé části dva okresy: Budyšín (Bautzen) a Zhořelec (Görlitz);
- v české části 131 obcí nacházejících se v okresech Liberec, Jablonec nad Nisou, Semily a Česká Lípa Libereckého kraje, obce Šluknovského výběžku a Liberecký kraj;
- v polské části 44 obcí a okresy: boleslaviectý, jelenohorský, kamenohorský, lubaňský, lvovecký, zhořelecký a zlotoryjský.

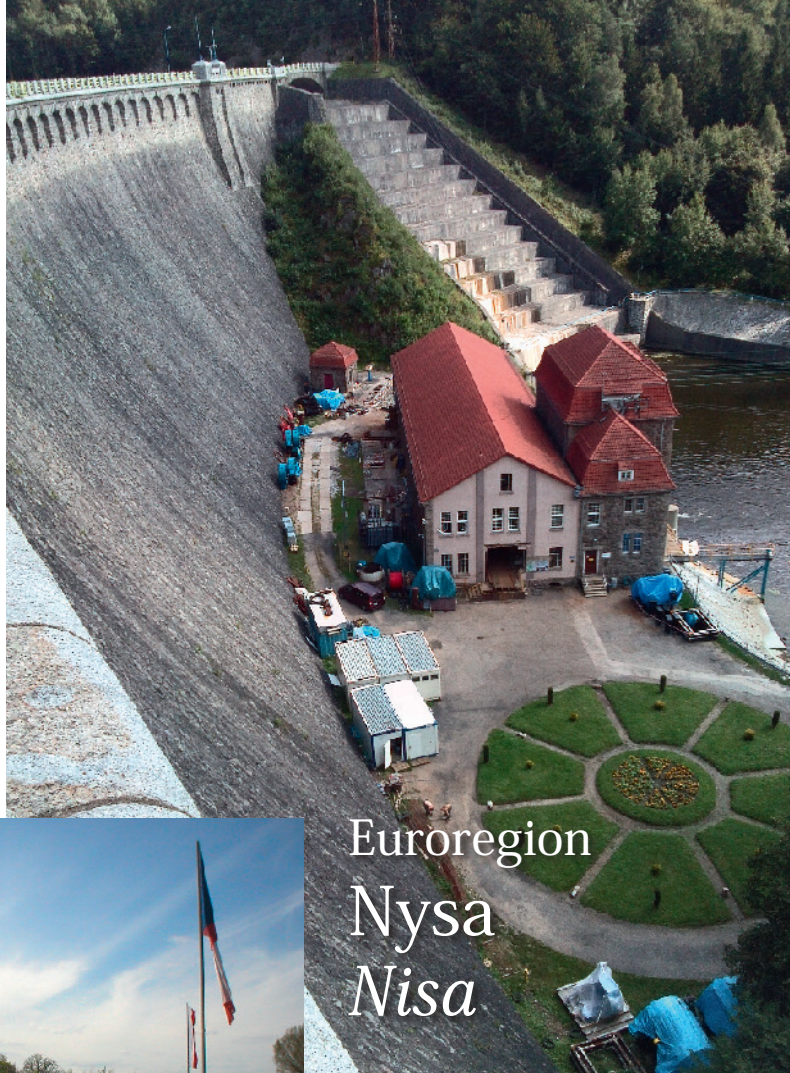
V roce 2013 byly ukončeny práce na strategii rozvoje česko-polského pohraničí euroregionu financovaného z Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007-2013. Cílem dokumentu je přispět k sociálně-ekonomické integraci česko-polské oblasti Euroregionu Nisa. Proto byla rovněž provedena sociálně-ekonomická analýza pohraniční oblasti, identifikace hlavních rozvojových oblastí, oblastí spolupráce a projektů, které mají přispět ke splnění stanovených cílů. Byla připravena společně s pracovními skupinami (eurexy), specialisty a proběhla konzultace s obcemi a okresy tvořícími polskou část euroregionu. Byl rovněž vypracován akční plán obsahující projekty, které lze realizovat na česko-polském pohraničí v následujícím programovém období, tedy v letech 2014-2020.

Všeobecně byla většina stanovených cílů ve větší nebo menší míře dosažena. Plány pro nejbližší budoucnost:

- realizace úkolů vyplývajících ze Strategie rozvoje Euroregionu Nisa,
- přestavba struktury euroregionálních expertních skupin (eurexů) v souladu se strategií Euroregionu Nisa na roky 2014-2020,
- rozvoj a navazování přeshraničních partnerství k polsko-česko-německé spolupráci,
- pokračování podpory spolupráce mezi polskou a německou mládeží, ale rovněž iniciování takové spolupráce mezi polskou a českou mládeží,
- pokračování a rozvíjení aktivit souvisejících s bezpečností v rámci bezpečnostní soutěže pro děti a mládež „Učím se bezpečně žít“,
- rozvoj spolupráce v oblasti ochrany kulturního a přírodního dědictví prostřednictvím různých investičních a propagačních aktivit,
- přestavba stávajícího informačně-komunikačního systému (internet, spolupráce s médii apod.),
- angažovanost při rozvoji nově vytvořeného Evropského sdružení pro územní spolupráci NOVUM,
- realizace Fondu malých projektů v programech Evropské územní spolupráce 2014-2020.

Po prawej: Zapora
wodna Pilichowice
Poniżej: Trójstyk

.....
*Vpravo: Přehrada
Pilichowice
Dole: Trojmezí*

Euroregion
Nysa
Nisa

Uroczystość Św. Wawrzyńca
na Śnieżce

.....
*Slavnosti sv. Vavřince
na Sněžce*

Park Miniatur, Kowary

Park miniatur, Kowary

Finale III Konkursu
Bezpieczeństwa
dla Dzieci i Młodzieży
„Uczę się bezpiecznie żyć”

*Finále III. soutěže
o bezpečnosti pro děti
a mládež „Učíme se
bezpečně žít”*

Lokalny produkt
turystyczny powiatu
lubańskiego,
Księżstwo Czocho

*Místní produkt
cestovního ruchu
okresu Lubaň,
Knížectví Czocho*

Mirek Topolánek, Hans-Gert Pöettering, Donald Tusk, Angela Merkel, José Socrates,
José Manuel Barroso

*Mirek Topolánek, Hans-Gert Pöettering, Donald Tusk, Angela Merkel, José Socrates,
José Manuel Barroso*

Powyżej: Sportowy Puchar
Euroregionu Nysa
Po lewej: Liberec – ratusz

*Nahoře: Sportovní pohár
Euroregionu Nisa
Vlevo: Liberec – radnice*

Euroregion Glacensis: mała dyplomacja na poligonach doświadczeń

Moje zaangażowanie się do budowania Euroregionu Glacensis nie było do końca przypadkowe. Choć wiele się nauczyłem pracując w agencji rozwoju regionalnego, które to agencje były swoistym poligonem unijnego wsparcia i miałem okazję „dotknąć” unijnych pieniędzy w ramach trzech obsługiwanych programów przedakcesyjnych, to humanista w roli specjalisty ds. restrukturyzacji nie mógł czuć się dobrze. O ironio, pierwsze pieniądze pozyskane przeze mnie dla euroregionu dotyczyły *Ekspertyzy powstania banku komunalnego na Ziemi Kłodzkiej*. Pamiętam jak jeszcze nie będąc pracownikiem Stowarzyszenia Gmin Ziemi Kłodzkiej, wówczas będącego podmiotem prawnym powstałego w 1996 roku euroregionu, pojechałem do Warszawy odebrać grant do Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej i stwierdziłem, że Warszawę znam gorzej niż Pragę.

Mieszkałem od zawsze na pograniczu i korzystałem z wszelkich dóbr kulinarnych po drugiej stronie granicy. Najśmieszniejsze dla mnie jako dziecka było jeżdżenie po ryby do kraju, który nie miał dostępu do morza, bo u nas trudno było je kupić. Posiadałem też sporą część rodziny mojej mamy w Czechach, znałem geografię i atrakcje pogranicza oraz nie funkcjonowały w mojej głowie stereotypy na temat partnerów współpracy. To powodowało, że nie bałem się tego co za chwilę miało się wydarzyć, również z racji podobieństwa języków, a do orłów lingwistycznych nie należałem.

Byłem pierwszym zatrudnionym pracownikiem, który od pierwszego dnia rzucony został na kolejny poligon unijnych doświadczeń – obsługi Sekretariatu Programu Phare CREDO dla pogranicza polsko – czeskiego. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji ufając nam i stosując zasadę subsydiar-

ności, scedowało swoje kompetencje „na dół” i powierzyło tę rolę tworzącemu się strukturalnie euroregionowi. Do dziś rozbawia mnie, jak w dzień wizytacji biura euroregionu przez Natalie – przedstawicielkę Komisji Europejskiej, około 9.00 kończyliśmy remont. Takie polskie?

Nie zawiedliśmy tego zaufania. Z Radomirem – moim czeskim partnerem i tworzącym się dopiero zespołem ludzi współpracujących okazaliśmy się najaktywniejszym z 36 regionów granicznych biorących udział w Programie. Lawina ruszyła. Pieniądze unijne przyspieszyły współpracę, zastopowaną powodziami w latach 1997-98 jakie dotknęły obie części pogranicza.

Te początki były najważniejsze. Wiele się działo. Uczyłem się od moich szefów i wraz z nimi od innych, jak lobbować trans graniczne przedsięwzięcia, jak budować partnerstwa na rzecz ważnych inicjatyw. To taka niewdzięczna rola i praca na rzecz innych, o której bardzo szybko się zapomina. Przejechałem kilka razy oba kraje poznając problemy i specyfikę istniejących oraz powstających kolejnych euroregionów i instytucji.

Po „rozkradaniu państwa”, jak na początku lat 90-tych w polskim parlamencie określono powstawanie euroregionów, doczekaliśmy się od przedstawiciela Ministerstwa Spraw Zagranicznych stwierdzenia, że realizujemy politykę zagraniczną państwa.

Z kolejnym naszym czeskim partnerem – Helmutem, wdrazaliśmy Phare CBC, walczyliśmy o kolejne przejścia graniczne i rozpoczęliśmy współpracę na polu turystyki, jak się okazało dominującą na obszarze naszego euroregionu do dziś. Mało kto wie, że byliśmy w grupie lobbującej, dzięki której zmieniono prawo i ustanowiono jako znaki drogowe tablice informacyjne o atrakcjach – tak, te brązowo-białe znaki w całej Polsce. Pierwsze w Polsce stanęły na Ziemi Kłodzkiej.

Euroregion się rozrastał i Ziemia Kłodzka w nazwie zaczęła nas ograniczać. Powołaliśmy w 2000 roku Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Glacensis otwierając euroregion na gminy z obszarów powiatów ząbkowickiego, wałbrzyskiego, dzierzoniowskiego i strzebińskiego. To najciekawszy okres budowania współpracy z solidnym Partnerem, jakim była Władza Wdrażająca Program Współpracy Transgranicznej Phare MSWiA. Jeden podmiot odpowiedzialny za cały program powodował jednolitość przepisów oraz wykładni tych przepisów, a na bazie precedensów wprowadzał zmiany jednolite dla wszystkich aktorów Programu.

Wiele problemów rozwiązało we współpracy transgranicznej nie tyle samo wstąpienie do UE lecz do tzw. strefy Schengen. Istotnym naszym wspólnym zadaniem było i jest dostosowanie infrastruktury drogowej do nowych możliwości otwierania „granicy”.

Kolejne programy PIW INTERREG i POWT RCz-RP 2007-2013 przynosiły pograniczu coraz większe wsparcie finansowe, lecz w swoisty sposób ubezwłasnowolniały biura euroregionów. Pojawił się na nowe czasy nowy czeski Partner – Jarek, sprawnie poruszający się na poligonie wieloinstytucyjnej biurokracji. Biurokracji nie unijnej, lecz cechującej młode demokracje, która potrafi pod szyldem usprawnień utrudnić wszystko co możliwe.

W obliczu wzrostu środków, procedur i dokumentów wzrosło zatrudnienie. Spadła natomiast aktywność własna. Statystyka rosła wraz z ilością pieniędzy i liczbą zrealizowanych projektów. Oceniam, że nasz euroregion w ramach pięciu programów współpracy transgranicznej w ramach ponad 1050 realizowanych przez beneficjentów mikroprojektów „przerobił” około 14,18 mln euro. Ponad 70 mln euro zasiliło duże transgraniczne przedsięwzięcia na obszarze euroregionu (wspomniany lobbying). Każdy program cechował wzrost czynności administracyjnych, utrudnień w przepływie środków finansowych i wzrost instytucji uczestniczących. Każdy program ograniczał skalę własnej aktywności i dziś szukamy jej w inicjatywach wykraczających poza własny obszar.

Biurokracja zabija kreatywność i jest „zabójczym mechanizmem dla kultury czynu oraz ogranicza pożytek z władz umysłowych” (Koneczny F., 2001). Parafrazując słowa Feliksa Konecznego pragnę wskazać na to co nam wszystkim komplikuje funkcjonowanie. Te wnioski wyciąga również Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, odpowiedzialne za obecne programy transgraniczne szukając swoistych usprawnień, lecz moim zdaniem wyłącznie zmiana całej struktury zarządzania może kolejny poligon, jakim jest obecnie korzystanie ze środków pomocowych, usprawnić.

Euroregion Glacensis powstał na bazie współpracy wielu środowisk realizowanej na długo przed podpisaniem Umowy Ramowej, a w trakcie jego istnienia powstało kilkadziesiąt trwałych partnerstw posiadających doświadczenie i przede wszystkim chęć do współpracy. Zaangażowane są w te działania „dzieciaki” – otwarte, pozbawione stereotypów i sprawniejsze lingwistycznie. Pozwala to być spokojnym o przyszłość i bez względu na otoczenie zewnętrzne robić swoje.

Euroregion Glacensis: malá diplomacie na poli zkušeností

Moje angažovanost při budování Euroregionu Glacensis nebyla vůbec náhodná. I když jsem se mnoho naučil při svém působení v agentuře pro místní rozvoj, kdy tyto agentury byly specifickým „územím“ unijní podpory, a měl jsem příležitost „dotknout se“ unijních peněz v rámci tří podporovaných předpřístupových programů, jako humanista v roli specialisty pro restrukturalizaci jsem se nemohl cítit dobře. Jaká ironie, první peníze, které jsem získal pro euroregion, se týkaly *Expertizy vzniku komunální banky Kladské oblasti*. Pamatuji si, jak jsem ještě nebyl zaměstnancem Sdružení obcí Kladské oblasti, které tehdy bylo právním subjektem euroregionu vzniklého v roce 1996, a jel jsem do Varšavy převzít grant pro Nadaci pro rozvoj místní demokracie. Tam jsem zjistil, že Varšavu znám hůř než Prahu.

Bydlel jsem odjakživa v pohraničí a využíval jsem veškeré kulinářské bohatství po druhé straně hranice. Nejzábavnější pro mě jako dítě bylo ježdění pro ryby do země, která neměla přístup k moři, protože u nás byl problém ryby sehnat. Měl jsem rovněž velkou část rodiny mé matky v Čechách, znal jsem zeměpis a atrakce pohraničí a v mé hlavě nefungovaly stereotypy týkající se partnerů spolupráce. Díky tomu jsem se nebál toho, co se za okamžik mělo stát, a to i z důvodu podobnosti našich jazyků, přičemž mezi lingvistické dravce jsem zrovna nepatřil.

Byl jsem prvním zaměstnaným pracovníkem, který byl od prvního dne hozen na další území unijních zkušeností – servis sekretariátu programu Phare CREDO pro česko-polské pohraničí. Ministerstvo vnitra a státní správa ve své důvěře v naše schopnosti využilo zásadu subsidiarity, postoupilo své kompetence „dolů“ a pověřilo touto rolí strukturálně se tvořící euroregion. Dodnes se bavím, jak jsme v den kontroly kanceláře euroregionu s paní Natálií – zástupkyní Evropské komise – přibližně v 9.00 hod. končili rekonstrukci. Takové polské?

Nezklamali jsme tuto důvěru. S Radomírem, mým českým partnerem, a teprve se tvořícím týmem spolupracovníků jsme byli nejaktivnějším z 36 hraničních regionů, které se programu zúčastnily. Lavina se dala do pohybu. Unijní peníze urychlily spolupráci zastavenou povodněmi v letech 1997-98, které postihly obě části pohraničí.

Tyto počátky byly nejdůležitější. Hodně se toho událo. Učil jsem se od svých vedoucích a spolu s nimi zase od ostatních, jak lobovat pro přeshraniční projekty, jak budovat partnerství ve prospěch důležitých iniciativ. Je to taková nevděčná role a práce pro jiné, na kterou se velmi rychle zapomíná. Projel jsem několikrát obě země a seznámil se s problémy a specifikou stávajících a dalších vznikajících euroregionů a institucí.

Po „rozkrádání státu“, jak byl na začátku 90. let v polském parlamentu označen vznik euroregionů, jsme se dočkali od zástupce Ministerstva zahraničních věcí konstatování, že realizujeme zahraniční politiku státu.

S naším dalším českým partnerem Helmutem jsme implementovali Phare CBC, bojovali jsme o další hraniční přechody a zahájili jsme spolupráci na poli cestovního ruchu, která, jak se ukázalo, dominuje v oblasti našeho euroregionu dodnes. Málokdo ví, že jsme byli ve skupině lobbistů, díky nimž byl změněn zákon, a stejně jako stojí dopravní značky, tak byly postaveny i informační tabule popisující atrakce – ano, to jsou ty hnědo-bílé značky v celém Polsku. První v Polsku byly použity právě v Kladské oblasti.

Euroregion se rozrůstal a Kladská oblast v názvu nás začala omezovat. V roce 2000 jsme zřídili Sdružení polských obcí Euroregionu Glacensis, a tak otevřeli euroregion obcím z okresů ząbkowického, walbrzyského, dzierzoniowského a strzelińskiego. To bylo nejzajímavější období budování spolupráce se solidním partnerem, kterým byla organizace zavádějící program přeshraniční spolupráce Phare – Ministerstvo vnitra a státní správy. Jeden subjekt zodpovědný za celý program zařídil jednotnost předpisů a interpretace těchto předpisů, přičemž na bázi precedentů zaváděl změny jednotné pro všechny „hráče“ programu.

Mnoho problémů v přeshraniční spolupráci se vyřešilo nejen samotným vstupem do EU, ale i do tzv. Schengenského prostoru. Naším důležitým společným úkolem bylo a je přizpůsobit silniční infrastrukturu novým možnostem v situaci otevřených „hranic“.

Další programy PIS INTERREG a OPPS ČR – PR 2007-2013 přinášely pohraničí stále větší finanční podporu, ale určitým způsobem zbavily kanceláře euroregionů svéprávnosti. Objevil se nový český partner – Jarek, obratně se pohybující na území mnohoinstitucionální byrokracie. Byrokracie nikoliv unijní, ale příznačné pro mladé demokracie, která dokáže pod záštitou zlepšení ztížit vše, co jde.

Tváří v tvář růstu prostředků, procedur a dokumentů vzrostla zaměstnanost. Na druhé straně poklesla vlastní aktivita. Statistika rostla spolu s množstvím peněz a počtem realizovaných projektů. Domnívám se, že náš euroregion v rámci pěti programů přeshraniční spolupráce v rámci více než 1050 mikroprojektů realizovaných příjemci „prodělal“ přibližně 14,18 mil. eur. Více než 70 mil. eur bylo vloženo do velkých přeshraničních projektů v oblasti euroregionu (zmíněný lobbying). Každý program charakterizoval růst administrativních činností, komplikací při toku finančních prostředků a růst počtu zúčastněných institucí. Každý program omezoval rozsah vlastní aktivity a dnes ji hledáme v iniciativách přesahujících vlastní oblast.

Byrokracie zabíjí kreativitu, je „smrtícím mechanismem pro kulturu akce a omezuje využívání duševních sil“ (Koneczny F., 2001). Parafrazováním slov Felikse Koneczného bych chtěl poukázat na to, co nám všem komplikuje život. Tyto závěry vyvozuje rovněž Ministerstvo pro infrastrukturu a rozvoj, které je odpovědné za současné přeshraniční programy, při hledání specifických zlepšení, ale podle mého názoru pouze změna celé struktury řízení může zlepšit další oblast, kterou je v současnosti využívání podpůrných prostředků.

Euroregion Glacensis vznikl na bázi spolupráce mnoha prostředí, která byla realizována dlouho před podepsáním rámcové smlouvy, přičemž v průběhu jeho existence vzniklo několik desítek trvalých partnerství se zkušenostmi a především s chutí ke spolupráci. Do těchto aktivit jsou angažovány „děti“ – otevřené, bez stereotypů a jazykově zdatnější. Díky tomu si nemusíme dělat starosti o budoucnost a bez ohledu na vnější prostředí si můžeme dělat své.

Euroregion Glacensis

Powyżej:
Kłodzko, Most Gotycki
Po prawej:
Spływ kajakowy w Bardzie

Nahoře:
Kladsko, gotický most
Vpravo:
Splavování řeky v Bardzie

Kłodzko – lot zdobywcy
.....
Kladsko – let dobyvatelé

PHARE CBC
– Śnieżnickie lato
jaskiniowców

.....
PHARE CBC
– *Śnieżnické léto*
jeskynních lidí

Międzynarodowe
zawody kolarskie
MTB, Kłodzko

.....
Mezinárodní cyklistický
závod MTB, Kladsko

Góry Orlické – Šerlich
– drewniana wiata
Šerlich přístřešek

.....
Orlické Hory
– *Šerlich přístřešek*

Euroregion Pradziad

Geneza powstania Euroregionu Pradziad

Ideę zblżenia i współpracy pomiędzy Polską i Czechami w rejonie Jesioników oraz pierwsze kontakty podjęły władze samorządowe obu stron już w 1990 roku. Z inicjatywą pierwszego dużego spotkania wyszły władze Jesenicka, organizując 21 czerwca 1991 roku konferencję z udziałem przedstawicieli miast i gmin regionu jesenickiego oraz sąsiadujących miast i gmin województwa opolskiego i wałbrzyskiego. Uczestnicy konferencji uznali, że naturalną współpracę obszarów przygranicznych utrudnia zbyt szczelna w tym czasie granica państwowa oraz obowiązujące przepisy celne, współpracującym w regionie podmiotom gospodarczym powinny być przyznane ulgi celne, a ochrona środowiska wymaga wspólnych przedsięwzięć. Konieczne jest zacieśnianie kontaktów osobistych społeczności zamieszkałych po obu stronach granicy przez organizowanie i wspieranie wspólnych przedsięwzięć w dziedzinie turystyki, sportu, kultury i oświaty. Uznano, iż gwarancją rozwoju współpracy gospodarczej są bezpośrednie kontakty przedsiębiorstw, które należy ułatwić przez organizację imprez targowych i ośrodków informacji gospodarczej (Roszkowski R., 2000).

W następnych latach odbywały się kolejne spotkania i konferencje, w których uczestniczyli przedstawiciele polskich i czeskich miejscowości, stowarzyszeń, związków miast. W wyniku tych spotkań przyjęte zostają dokumenty dotyczące współpracy: Porozumienie o przygranicznej współpracy, Deklaracja o utworzeniu przygranicznego związku miast i gmin, który miał być partnerem dla utworzonego już wcześniej związku okręgu jesenickiego oraz powołana została Polsko-Czeska Komisja Samorządowa ds. Współpracy Transgranicznej w Rejonie Jesenicko-Nyskim. Przygraniczna współpraca podejmowana była przez kolejne gminy, a także władze regionalne szczebla

rządowego, 26 czerwca 1996 roku Wojewoda Opolski podpisał porozumienie o współpracy transgranicznej ze starostami powiatów: Bruntal, Jeseník, Opava i Szumperk.

Zwieńczeniem wieloletnich starań władz lokalnych i wojewódzkich oraz wzmocnieniem trwającej już kilka lat współpracy pomiędzy samorządami, szkołami, ośrodkami kultury, klubami sportowymi i innymi organizacjami społecznymi było podpisanie 2 lipca 1997 roku w Jeseníku – Umowy ramowej o utworzeniu czesko-polskiego Euroregionu. Sygnatariuszami Umowy ramowej byli przedstawiciele Stowarzyszenia Rozwoju Gmin Dorzecza Osobłogi i Unii Turystycznej Ziemi Nyskiej ze strony polskiej oraz stowarzyszeń miast i gmin czeskich powiatów Bruntal i Jeseník. W euroregionie ze strony polskiej znalazły się początkowo gminy: Biała, Głogówek, Gluchołazy, Korfantów, Krapkowice, Lubrza, Nysa, Prudnik i Strzeleczyki. Z czeskiej strony do porozumienia przystąpiło 60 gmin, należących do stowarzyszeń gmin: bruntalskich, jeseníckich, osoblażskich, rymarzowskich i vrbenskich między innymi z takimi miastami jak: Bruntal, Jeseník, Javorník, Vidnava, Žulová, Osoblaha, Rýmařov, Vrbno pod Pradziadem, Zlaté Hory i Město Albrechtice.

Nazwa powstałego euroregionu „Pradziad” pochodzi od najwyższego szczytu gór Jeseníków (1491 m n.p.m.).

Dla usprawnienia działalności polskiej części Euroregionu, w dniu 7 stycznia 2000 roku zostało utworzone, posiadające osobowość prawną, Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pradziad (SGPEP) skupiające wówczas 14 gmin. Euroregion pod względem terytorialnym rozwija się w sposób systematyczny. Obecnie obejmuje po stronie polskiej 34 gminy oraz 6 powiatów z województwa opolskiego. Ze strony czeskiej Euroregion Pradziad tworzą gminy z powiatów Jeseník i Bruntal: 72 gminy oraz członek wspierający – Kraj Ołomuniecki. Euroregion Pradziad zajmuje powierzchnię ok. 7,5 tys. km² i zamieszkuje go ponad 850 tys. mieszkańców.

Struktura organizacyjna Euroregionu Pradziad zawiera organy wspólne dla obu części narodowych oraz osobne dla każdej z nich.

Cele Euroregionu Pradziad

Zgodnie z umową ramową celem Euroregionu jest wspieranie współpracy obu stron w rozwoju gospodarczym i podnoszeniu poziomu życia, planowaniu przestrzennym; budowie i przysposabianiu struktur transgranicznych, ochronie środowiska naturalnego, zapobieganiu klęskom żywiołowym i likwidacji ich skutków, rozwoju wymiany kulturalnej i turystyki, pielęgnowaniu wspólnego dziedzictwa kulturowego, ułatwianiu kontaktów międzyludzkich, pomocy społecznej i humanitarnej.

Najważniejsze osiągnięcia współpracy w ramach Euroregionu Pradziad

Przez pierwsze lata istnienia Euroregion Pradziad realizował (od 1999 r.) Wspólny Fundusz Małych Projektów w ramach 6 Programów PHARE CBC Polska-Czechy, a z chwilą przyjęcia Polski i Czech do Unii Europejskiej przystąpił do wdrażania Funduszu Mikroprojektów Programu Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG IIIA 2004-2006. Obecnie Euroregion kończy wdrażanie Funduszu Mikroprojektów POWT RCz-RP 2007-2013. W ramach tych programów obie strony narodowe Euroregionu przyznały dofinansowanie ponad 1000 projektom, na niebagatelną kwotę ponad 11,3 milionów EUR.

Najczęściej wspieranymi dziedzinami były: wymiana kulturalna, spotkania mieszkańców oraz turystyka. Beneficjenci organizowali polsko-czeskie spotkania teatralne, filmowe, festiwale mażorettek, świąteczne jarmarki, obozy rycerskie, czesko-polskie turnieje kulinarne, zawody sportowe, spływy kajakowe oraz wiele innych równie ciekawych wydarzeń. Organizowano targi, wydawano publikacje, albumy, mapy, przewodniki, wytyczono i oznakowano liczne odcinki ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych i tras do narciarstwa biegowego, wspierano również rozwój przedsiębiorczości na pograniczu.

Zrealizowane przedsięwzięcia przełamują negatywne stereotypy, wieloletnie bariery kulturowe i mentalne, uświadamiając lokalnej społeczności związki i podobieństwa oraz wspólną odpowiedzialność w kształtowaniu rzeczywistości w najbliższej okolicy.

Euroregion Pradziad od początku swojej działalności zaangażowany jest we wdrażanie i zarządzanie projektami o charakterze miękkim. Aktywnie uczestniczy również w działaniach mających na celu rozwój ruchu turystycznego realizując projekty własne, które skierowane są do bardzo szerokiego grona odbiorców.

Szczególnie aktywna w tej dziedzinie jest czeska strona Euroregionu Pradziad, która zrealizowała i realizuje w dalszym ciągu szereg projektów mających na celu wsparcie turystyki. Przykładami tego typu projektów mogą być: Neobjevené Jeseníky – projekt ten w nowoczesny i kreatywny sposób promuje atrakcje regionu. Wstępem do realizacji projektu było przeprowadzenie ankiety mającej na celu wytypowanie atrakcyjnych a zarazem mało znanych miejsc w Jeseníkach. Następnie wykonano stronę internetową, mapy i broszury oraz przystąpiono do dystrybucji materiałów promocyjnych. Projektem o podobnym charakterze był projekt Navštivte Jeseníky, w ramach którego wykonano między innymi miedziane monety, które dystrybuowane były w promocyjnych blisterach w ośrodkach turystycznych. Szczególnym projektem, który doczekał się już III edycji a czwarta jest na etapie przygotowania jest projekt Destinační management turistické oblasti Jeseníky. Celem projektu jest wprowadzenie nowoczesnych i konsolidacyjnych ofert turystycznych, skierowanych do seniorów, rodzin z dziećmi oraz innych możliwych grup klientów takich jak przedsiębiorstwa nie tylko z kraju, ale także z zagranicy. Zakłada się, że osiągnięcie zamierzonych celów będzie możliwe poprzez rozwój oferty wysokiej jakości usług oraz wsparcie dla profesjonalnych podmiotów turystycznych. Realizacja wszystkich tych projektów niewątpliwie wpływa na poprawę warunków dla rozwoju turystyki, co pozytywnie przekłada się na rosnący dobrobyt w regionie, wzmocnienie gospodarki, zmniejszenie bezrobocia i poprawę jakości życia mieszkańców.

Poza działaniami turystycznymi w sferze zainteresowań czeskiej strony są też inne aktywności związane z promocją naszych obszarów. Bardzo ciekawy charakter miał projekt „Lidové tradice v ČR-PL pohraničí”, którego działania przyczyniały się do kultywowania tradycji czesko-polskiego pogranicza. W ramach realizacji projektu powstała czesko-polska książka kucharska zawierająca przepisy kulinarne z rejonu pogranicza.

Polska strona Euroregionu Pradziad ze względu na większy zasięg terytorialny skupiła się na innym charakterze promocji regionu. W ramach realizo-

wanych przez Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pradziad zamierzeń powstały koncepcje sieci tras rowerowych, wydano wiele map, przewodników, albumów, np. „Zamki i pałace” lub „Obiekty sakralne”. Euroregion Pradziad realizował również szereg innych inicjatyw, np. „Euroregion Pradziad on-line”, w ramach której powstał edukacyjny serwis internetowy dedykowany dzieciom i młodzieży. Efektem kolejnej są 42 tablice informacyjne, które zostały ustawione w ogólnodostępnej przestrzeni publicznej. W trosce o przedsiębiorców zrealizowano projekt „Przedsiębiorca na pograniczu”, którego celem był rozwój współpracy pomiędzy przedsiębiorcami z pogranicza. Była to kontynuacja 6-ciu wcześniejszych szkoleń organizowanych przez Euroregion we współpracy z Ambasadą RP w Pradze, cieszących się ogromną popularnością.

Efektem jednego z ostatnich przedsięwzięć jest powstanie „Centrum Współpracy Euroregionu Pradziad”. Jest ono m.in. bazą szkoleniową dla potencjalnych wnioskodawców oraz miejscem posiedzeń organów Euroregionu. Oficjalne otwarcie Centrum nastąpiło 17 października 2013 roku i było połączone z oficjalną prezentacją „Strategii Rozwoju współpracy polsko-czeskiej w Euroregionie Pradziad na lata 2014-2010”. Dokument ten stanowić będzie podstawę dalszej współpracy polskich i czeskich gmin, powiatów i innych podmiotów w kolejnym okresie wsparcia.

Bardzo ważnym aspektem działalności Euroregionu jest jego aktywność w zakresie inspiracji i popierania realizacji dużych polsko-czeskich projektów inwestycyjnych. Przedstawiciele Euroregionu zasiadają w komitetach sterujących i monitorujących, które decydują o przyznaniu pieniędzy m.in. na budowę dróg, systemów kanalizacji, infrastruktury turystycznej, modernizacji zabytkowych obiektów.

Lata doświadczeń we współpracy transgranicznej nabyte przez struktury Euroregionu Pradziad, zwłaszcza podczas zarządzania środkami Funduszu Mikroprojektów, okażą się bezcenne już w najbliższej przyszłości, która wydaje się być dla pogranicza polsko-czeskiego szansą na dalsze przełamywanie barier i zacieśnianie wciąż tworzących się więzi współpracy polsko-czeskiej.

Wyzwania i cele i Euroregionu na lata 2014-2020

Wyzwania i cele dla Euroregion Pradziad na lata 2014-2020 zostały sformułowane na podstawie analizy SWOT, tworzonej podczas prac nad strategią. Dzięki temu obiektywnie i optymalnie wyznaczają one kierunki rozwoju Euroregionu w najbliższych latach:

Szczegółowe cele operacyjne:

1. Uproszczenie zasad funkcjonowania FMP. Cel będzie możliwy do osiągnięcia poprzez: odformalizowanie procesu oceny i realizacji projektów w ramach FMP, wprowadzenie wspólnej metodologii oceny jakości projektów, uproszczenie nadzbyt skomplikowanej procedury rozliczania wniosków, skrócenie czasu oczekiwania na środki przez beneficjentów, zwiększenie potencjału absorpcyjnego organizacji pozarządowych.
2. Pogłębienie współpracy z innymi euroregionami na granicy polsko-czeskiej.
3. Zwiększenie możliwości absorpcyjnych członków ER w zakresie innych niż POWT środków współfinansowania współpracy polsko-czeskiej.
4. Zmapowanie problemów stojących na przeszkodzie pełnej integracji rynku pracy oraz podjęcie działań mających usunąć te przeszkody.
5. Wypromowanie wspólnej marki turystycznej jako głównej szansy rozwojowej euroregionu.
6. Zapewnienie spójności tematycznej FMP z celami „dużych grantów” POWT RCz-RP 2014-2020.
7. Aktywizacja NGO w ramach FMP.

Szczegółowe cele strategiczne:

1. Nawiązanie współpracy z bardziej zaawansowanym pod względem transgranicznym euroregionem.
2. Zachęcenie nowych gmin do członkostwa w euroregionie.
3. Zacieśnienie współpracy w ramach zarządzania Euroregionem i stworzenie wspólnych struktur zarządzania – rozważenie założenia EUWT. Przedmiotem analizy w tym przypadku powinno być powołanie bardziej zintegrowanych form zarządzania euroregionem oraz FMP (np. w formie wspólnego sekretariatu).

4. Zwiększenie udziału ER w pracach europejskich organizacji regionów transgranicznych oraz projektach międzynarodowej współpracy sieciowej. Cel może zostać osiągnięty poprzez uzyskanie członkostwa w organizacjach tego typu.
5. Stworzenie platformy współpracy transgranicznej w ramach euroregionu, która będzie centrum inicjatyw transgranicznych, wymiany doświadczeń i nawiązywania partnerstwa. Celem funkcjonowania platformy stanowiącej centrum inicjatyw transgranicznych będzie zacieśnianie współpracy pomiędzy członkowskim: JST, ale także pozostałymi instytucjami i organizacjami znajdującymi się na obszarze euroregionu.
6. Stworzenie wspólnego punktu informacji gospodarczej i rynku pracy oraz portalu internetowego mapującego możliwości inwestycyjne gmin członkowskich.
7. Zacieśnianie współpracy w ramach systemu zintegrowanego ratownictwa. Cel może zostać osiągnięty przez prowadzenie prac na rzecz wejścia w życie zmian w umowach międzynarodowych dotyczących wspólnych działań służb ratowniczych.
8. Wsparcie dla realizacji projektów naukowo-badawczych.
9. Zacieśnienie współpracy w zakresie planowania przestrzennego.

Główne problemy utrudniające współpracę w Euroregionie

Najważniejsze przeszkody w rozwijaniu współpracy transgranicznej w EP zostały zidentyfikowane podczas prac nad wspomnianym uprzednio dokumentem strategii. Respondenci wywiadów oraz członkowie grup roboczych wskazali następujące główne problemy utrudniające współpracę transgraniczną: bariery językowe, różnice w systemach prawnych, administracyjnych i podatkowych obu krajów, odległość pomiędzy instytucjami partnerskimi, brak transgranicznych dróg szybkiego ruchu łączących euroregion z autostradami w Polsce i w Czechach, zróżnicowanie w zakresie kategoryzacji i tonażu dróg, brak transgranicznych połączeń kolejowych i autobusowych, bardzo mały udział organizacji pozarządowych we współpracy instytucji świadczących usługi publiczne po stronie polskiej (*Strategia rozwoju*, 2013).

Euroregion Praděd

Historie vzniku Euroregionu Praděd

Myšlenku sblížení a spolupráce mezi Polskem a Českou republikou v oblasti Jeseníků a první kontakty přijaly samosprávné orgány obou stran už v roce 1990. S iniciativou prvního velkého setkání přišly orgány Jeseníka, když 21. června 1991 uspořádaly konferenci za účasti zástupců měst a obcí jesenického regionu a sousedních měst a obcí Opolského vojvodství a Walbrzyského vojvodství. Účastníci konference konstatovali, že přirozenou spoluprací příhraničních oblastí ztěžuje v té době příliš neprodyšná státní hranice a platné celní předpisy, že hospodářským subjektům spolupracujícím v regionu by měly být uděleny celní úlevy a že ochrana životního prostředí vyžaduje společné projekty. Za nutné považovali utužení osobních kontaktů lidí usídlených po obou stranách hranice prostřednictvím pořádání a podpory společných projektů v oblasti cestovního ruchu, sportu, kultury a vzdělávání. Bylo konstatováno, že zárukou rozvoje hospodářské spolupráce jsou přímé kontakty podniků, které je třeba usnadnit pořádáním veletržních akcí a středisek hospodářských informací (Roszkowski R., 2000).

V následujících letech se konala další setkání a konference, kterých se zúčastnili zástupci polských a českých měst, sdružení a svazů měst. Výsledkem těchto setkání bylo přijetí dokumentů týkajících se spolupráce: Dohoda o příhraniční spolupráci, Prohlášení o vytvoření příhraničního svazu měst a obcí, který měl být partnerem pro už dříve vytvořený svaz jesenické oblasti, a byla zřízena Česko-polská samosprávná komise pro přeshraniční spolupráci v jesenicko-niské oblasti. Příhraniční spolupráce probíhala prostřednictvím dalších obcí i regionálních orgánů na úrovni vlády. Dne 26. června 1996 opolský vojvoda podepsal dohodu o přeshraniční spolupráci se starosty okresů Bruntál, Jeseník, Opava a Šumperk.

Završením dlouhodobého úsilí místních a vojvodských orgánů a posílením už několik let probíhající spolupráce mezi samosprávami, školami, kulturními středisky, sportovními kluby a dalšími společenskými organizacemi bylo podepsání Rámcové smlouvy o vytvoření česko-polského euroregionu, k němuž došlo dne 2. července 1997 v Jeseníku. Signatáři rámcové smlouvy byli zástupci Sdružení rozvoje obcí povodí Osoblahy a Turistické unie nízkého regionu ze strany polské a Sdružení měst a obcí českých okresů Bruntál a Jeseník. V euroregionu z polské strany se k dohodě zpočátku přihlásily obce Biała, Głogówek, Gluchołazy, Korfantów, Krapkowice, Lubrza, Nysa, Prudnik a Strzeleczki. Z české strany to bylo 60 obcí, náležejících do sdružení obcí bruntálských, jesenických, osoblažských, rýmařovských a vrbenských, mimo jiné s takovými městy, jako například Bruntál, Jeseník, Javorník, Vidnava, Žulová, Osoblaha, Rýmařov, Vrbno pod Pradědem, Zlaté Hory a Město Albrechtice.

Název vzniklého euroregionu Praděd pochází od jména nejvyššího vrcholku Jeseníků (1491 m n. m.).

Pro zlepšení činnosti polské části euroregionu bylo dne 7. ledna 2000 vytvořeno Sdružení polských obcí Euroregionu Praděd (SGPEP), mající právní subjektivitu a sdružující v té době 14 obcí. Euroregion se z územního hlediska rozvíjí systematicky. V současnosti zahrnuje na polské straně 34 obcí a 6 okresů z Opolského vojvodství. Z české strany tvoří Euroregion Praděd 72 obcí z okresů Jeseník a Bruntál a Olomoucký kraj jako podporující člen. Euroregion Praděd se rozkládá na ploše přibližně 7,5 tis. km² a obývá ho více než 850 tis. obyvatel.

Organizační struktura Euroregionu Praděd obsahuje orgány společné pro obě národní části i samostatné pro každou z nich.

Cíle Euroregionu Praděd

V souladu s rámcovou smlouvou je cílem euroregionu podpora spolupráce obou stran v oblasti hospodářského rozvoje a zvyšování životní úrovně, územního plánování, výstavby a osvojení přeshraničních struktur, ochrany životního prostředí, ochrany před živelnými pohromami a likvidace jejich následků, rozvoje kulturní výměny a cestovního ruchu, pěstování společného kulturního dědictví, usnadňování mezilidských kontaktů, sociální a humanitární péče.

Nejdůležitější výsledky spolupráce v rámci Euroregionu Praděd

V prvních letech své existence Euroregion Praděd realizoval (od roku 1999) společný Fond malých projektů v rámci 6 programů PHARE CBC Polsko-Česká republika, a v okamžiku přijetí Polska a České republiky do Evropské unie přistoupil k zavádění Fondu mikroprojektů programu Unijní iniciativy INTERREG IIIA 2004-2006. V současnosti euroregion končí zavádění Fondu mikroprojektů Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR – PR 2007-2013. V rámci těchto programů obě národní strany euroregionu udělily dofinancování více než 1000 projektů, a to na nikoliv bezvýznamnou částku více než 11,3 milionů EUR.

Nejčastěji podporovanými oblastmi byly kulturní výměna, setkání občanů a cestovní ruch. Příjemci uspořádali česko-polská divadelní a filmová setkání, festivaly mažorettek, sváteční trhy, rytířské tábory, česko-polské kulinární turnaje, sportovní soutěže, setkání vodáků a mnoho jiných rovněž zajímavých událostí. Byly pořádány trhy, vydávány publikace, alba, mapy, průvodci, vytýčeny a označeny úseky cyklostezek, turistických tras a tras pro běžecké lyžování, byl podporován rovněž rozvoj podnikání v pohraničí.

Dokončené projekty mění negativní stereotypy a dlouholeté kulturní a mentální bariéry a vedou u místních obyvatel k uvědomování si souvislostí a podobností a ke společné odpovědnosti při formování reality v nejbližším okolí.

Euroregion Praděd je od začátku své činnosti zapojen do zavádění měkkých, neinvestičních projektů a jejich řízení. Aktivně se rovněž účastní aktivit, jejichž cílem je rozvoj cestovního ruchu, přičemž realizuje vlastní projekty, které jsou adresovány velmi širokému okruhu adresátů.

Mimořádně aktivní v této oblasti je česká strana Euroregionu Praděd, která dokončila a v dalším průběhu realizuje řadu projektů, jejichž cílem je podpora cestovního ruchu. Příklady takových projektů mohou být: Neobjevené Jeseníky – tento projekt moderně a kreativně propaguje regionální atrakce. Vstupem do realizace projektu bylo provedení ankety, jejímž cílem je vytipování atraktivních a současně málo známých míst v Jeseníkách. Následně byla vytvořena internetová stránka, mapy a brožury a byla zahájena distribuce propagačních materiálů. Podobným projektem byl projekt Navštivte Jeseníky, v jehož rámci

byly vyrobeny mimo jiné měděné mince, které byly distribuovány v propagačních blistrech v turistických centrech. Zajímavým projektem, který se dočkal už 3. ročníku, přičemž 4. ročník je ve fázi přípravy, je projekt Destinační management turistické oblasti Jeseníky. Cílem projektu je zavedení moderních a konsolidačních turistických nabídek, adresovaných seniorům, rodinám s dětmi a ostatním možným skupinám klientů, jako jsou podniky nejen z domova, ale i ze zahraničí. Předpokládá se, že dosažení plánovaných cílů bude možné díky rozvoji nabídky vysoce kvalitních služeb a podpoře profesionálních turistických subjektů. Realizace všech těchto projektů nepochybně ovlivňuje zlepšení podmínek pro rozvoj cestovního ruchu, což se pozitivně promítá do rostoucího blahobytu v regionu, posílení hospodářství, snížení nezaměstnanosti a zlepšení kvality života obyvatel.

Kromě turistických aktivit jsou ve sféře zájmů české strany rovněž další aktivity související s propagací našich oblastí. Velmi zajímavý charakter měl projekt „Lidové tradice v ČR-PL pohraničí“, jehož aktivity přispívaly ke kultivování tradic česko-polského pohraničí. V rámci realizace projektu vznikla česko-polská kuchařská kniha obsahující kulinární recepty z pohraniční oblasti.

Polská strana Euroregionu Praděd se s ohledem na větší územní působnost zaměřila na jiný charakter propagace regionu. V rámci projektů realizovaných Sdružením polských obcí Euroregionu Praděd vznikly koncepce sítě cyklotras, bylo vydáno mnoho map, průvodců, alb, např. „Hrady a zámky“ nebo „Sakrální objekty“. Euroregion Praděd dokončil rovněž řadu dalších iniciativ, např. „Euroregion Praděd on-line“, v jejímž rámci vznikly vzdělávací webové stránky určené dětem a mládeži. Výsledkem další iniciativy je 42 informačních tabulí, které byly umístěny na veřejně dostupných místech. V péči o podnikatele byl zrealizován projekt „Podnikatel v pohraničí“, jehož cílem byl rozvoj spolupráce mezi podnikateli z pohraničí. Jednalo se o pokračování šesti dřívějších školení pořádaných euroregionem ve spolupráci s Velvyslanectvím Polské republiky v Praze, která se těšila velké popularitě.

Výsledkem jednoho z posledních projektů je vznik Centra spolupráce Euroregionu Praděd. Jedná se mimo jiné o školicí středisko pro potenciální žadatele a o místo určené pro zasedání orgánů euroregionu. Oficiální otevření Centra se konalo 17. října 2013 a bylo spojeno s oficiální prezentací „Strategie rozvoje česko-polské spolupráce v Euroregionu Praděd na léta 2014-2020“. Tento

dokument bude tvořit základ další spolupráce polských a českých obcí, okresů a dalších subjektů v dalším podporovaném období.

Velmi důležitým aspektem činnosti euroregionu je jeho aktivita v oblasti inspirace a podporování realizace velkých česko-polských investičních projektů. Zástupci euroregionu zasedají v řídicích výborech a monitorovacích výborech, které rozhodují o přiznání peněz mimo jiné na výstavbu cest, kanalizačních systémů, turistické infrastruktury, modernizace památkových objektů.

Roky zkušeností v oblasti přeshraniční spolupráce získané strukturami Euroregionu Praděd, zvláště během správy prostředků Fondu mikroprojektů, budou neocenitelné už v nejbližší budoucnosti, která se zdá být pro česko-polské pohraničí příležitostí k dalšímu překonávání překážek a utužení stále těsnější česko-polské spolupráce.

Výzvy a cíle euroregionu na léta 2014-2020

Výzvy a cíle pro Euroregion Praděd na léta 2014-2020 byly formulovány na základě SWOT analýzy, vytvořené během prací na strategii. Díky tomu objektivně a optimálně vytyčují zaměření rozvoje euroregionu v nejbližších letech:

Podrobné operační cíle:

1. Zjednodušení zásad fungování FMP. Cíle bude možné dosáhnout prostřednictvím: odstranění formálnosti při hodnocení a realizaci projektů v rámci FMP, zavedení společné metodologie hodnocení kvality projektů, zjednodušení příliš komplikované procedury vyúčtování žádostí, zkrácení čekací doby na prostředky ze strany příjemců, zvýšení potenciálu absorpčního mimovládních organizací.
2. Prohloubení spolupráce s dalšími euroregiony na česko-polské hranici.
3. Zvýšení absorpčních možností členů ER v oblasti jiných než OPPS prostředků spolufinancování česko-polské spolupráce.
4. Zmapování problémů bránících plné integraci pracovního trhu a přijetí opatření k odstranění překážek.
5. Prosazení společné turistické značky jako hlavní rozvojové příležitosti euroregionu.

6. Zajištění tematické jednoty FMP s cíli „velkých grantů“ Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR – PR 2014-2020.
7. Aktivizace NGO v rámci FMP.

Podrobné strategické cíle:

1. Navázání spolupráce s euroregionem vyspělejšími, pokud jde o přeshraniční hledisko.
2. Pobídnutí nových obcí k členství v euroregionu.
3. Utužení spolupráce v rámci řízení euroregionu a vytvoření společných řídicích struktur – zvážení založení ESÚS. Předmětem analýzy by mělo v tomto případě být zřízení integrovanějších forem řízení euroregionu a FMP (např. ve formě společného sekretariátu).
4. Rozšíření účasti ER na pracích evropských organizací přeshraničních regionů a projektech mezinárodní sítové spolupráce. Cíle může být dosaženo získáním členství v organizacích tohoto typu.
5. Vytvoření platformy přeshraniční spolupráce v rámci euroregionu, která bude centrem přeshraničních iniciativ, výměny zkušeností a navazování partnerství. Cílem fungování platformy tvořící centrum přeshraničních iniciativ bude utužení spolupráce mezi členským společným technickým sekretariátem, ale rovněž ostatními institucemi a organizacemi působícími v euroregionu.
6. Vytvoření společného místa hospodářských informací a pracovního trhu a internetového portálu mapujícího investiční možnosti členských obcí.
7. Utužení spolupráce v rámci systému integrovaného záchranného systému. Cíle může být dosaženo díky činnostem zaměřeným k nabytí platnosti změn v mezinárodních smlouvách týkajících se společných aktivit záchranné služby.
8. Podpora realizace vědecko-výzkumných projektů.
9. Utužení spolupráce týkající se územního plánování.

Hlavní problémy ztěžující spolupráci v euroregionu

Nejdůležitější překážky při rozvíjení přeshraniční spolupráce v EP byly identifikovány během prací na už zmíněném strategickém dokumentu. Respondenti z průzkumu a členové pracovních skupin uvedli následující hlavní problémy ztěžující přeshraniční spolupráci: jazykové bariéry, rozdíly v právních, správních a daňových systémech obou zemí, vzdálenost mezi partnerskými institucemi, nedostatek přeshraničních rychlostních komunikací spojujících euroregion s dálnicemi v Polsku a v České republice, rozdíly týkající se kategorizace a tonáže cest, nedostatek přeshraničních železničních a autobusových spojů, velmi malá účast mimovládních organizací na spolupráci institucí poskytujících veřejné služby na polské straně (*Strategia rozwoju*, 2013).

Euroregion Pradziad *Praděd*

Powyżej:
Zamek w Mosznej
Po prawej:
Byczyna, gród rycerski

.....
Nahoře:
Zámek v Mosznej
Vpravo:
Byczyna, Hradiště

Góra Chrobrego,
Kościół św. Anny
.....
Hora Chrobrego,
kostel sv. Anny

Albrechtice,
wieża widokowa

.....
*Rozhledna,
Město Albrechtice*

Turystyka
wspinaczkowa,
Komprachcice

.....
*Horolezecká
turistika,
Komprachcice*

Rzeka Osobłoga

.....
Řeka Osobłoga

Rudniki
.....
Rudniki

Turystyka konna
w Euroregionie Pradziad
.....
*Hipoturistika
v Euroregionu Praděd*

Otmuchów,
ścieżka edukacyjna
z rekonstrukcjami
dinozaurów
.....
*Otmuchów,
naučná stezka
s rekonstrukcemi
dinosaurů*

Powyżej: Nysa, Bazylika
Po lewej:
Karlova Studánka

.....
*Nahoře: Nysa, Bazilika
Vlevo:
Karlova Studánka*

Zamek Linhartovy
.....
Linhartovy-zámek

Euroregion Silesia: intensywna współpraca transgraniczna – nasz wspólny i zrównoważony rozwój

Historia i współczesność Euroregionu Silesia

Euroregion Silesia, jak sugeruje jego nazwa, nawiązuje do wspólnej historii czeskiego i polskiego Śląska, który aż do 1742 roku był wspólnym obszarem monarchii austro-węgierskiej. Po przegranej wojnie z królem Prus Fryderykiem II większa część Śląska przypadła Prusom, a powstała wtedy granica spowolniła, a w końcu całkiem zatrzymała rozwój wzajemnych kontaktów. Nawet rezultat II wojny światowej nie połączył tego podzielonego terytorium – Górny Śląsk stał się częścią Polski, a czeski Śląsk częścią Czechosłowacji. Mimo że oba kraje dzieliła tylko „zielona granica”, pogranicze było pilnie strzeżone, a przekraczanie granicy było możliwe wyłącznie w miejscach oficjalnych przejść granicznych, których było bardzo niewiele. Do wznowienia kontaktów mieszkańców po obu stronach granicy i do rozwoju współpracy transgranicznej zaczęło dochodzić dopiero po przemianach demokratycznych w obu krajach po 1989 roku.

Kulminację współpracy transgranicznej na czesko-polskim pograniczu stanowiło stopniowo powstawanie euroregionów w ciągu lat 90. ubiegłego wieku. Euroregion Silesia, który został utworzony we wrześniu 1998 roku, jest jednym z najmłodszych.

Podczas, gdy w założeniu Euroregionu Silesia uczestniczyło tylko kilka miast i gmin po czeskiej i polskiej stronie, a kadrowe czy techniczne zaplecze euroregionu było minimalne, dziś Euroregion Silesia ma prawie osiemdziesięciu członków, a jego zaplecze tworzą dwa silne sekretariaty, czeski w Opawie, a polski w Raciborzu. Oprócz członków wywodzących się spośród gmin i miast, członkami cze-

TAB. 1. Dane statystyczne dotyczące Euroregionu Silesia na dzień 1 lipca 2014 r.

Euroregion Silesia	część czeska	część polska	łącznie
powierzchnia w km ²	1 224	1 508	2 732
liczba mieszkańców w tys.	488	283	771
liczba gmin członkowskich	56	20	76
liczba stowarzyszonych organizacji członkowskich	5	0	5
objęte kraje/województwa	kraj morawsko-śląski	województwo śląskie województwo opolskie	
siedziba zarządu	Opawa	Racibórz	

Źródło: opracowanie własne.

skiej części są też inne organizacje: Uniwersytet Śląski w Opawie, Powiatowa Izba Gospodarcza Opawa, organizacja kulturalno-oświatowa „Macierz Śląska” i dwie lokalne grupy działania – MAS Opawsko i MAS Hlučínsko. Mimo różnorodnej bazy członkowskiej, którą stanowią małe gminy o charakterze rolniczym, średniej wielkości historyczne miasta i duże trzystutysięczne miasto przemysłowe, współpraca transgraniczna w Euroregionie Silesia jest bardzo intensywna, przyczyniając się w ten sposób do zrównoważonego rozwoju jednolitego terytorium historycznego Śląska, na którym granica państwa nie stanowi żadnej przeszkody.

Działalność Euroregionu Silesia

Działalność Euroregionu Silesia polega na wsparciu i realizacji współpracy transgranicznej w regionach przygranicznych polskiego i czeskiego Śląska oraz Moraw Północnych w celu zniwelowania negatywnego wpływu istnienia granicy państwowej, zapewnienia równomiernego rozwoju terytorium przygranicznego po obu stronach granicy i umożliwienia w ten sposób płynnej integracji tego obszaru w ramach Unii Europejskiej.

Euroregion Silesia zajmuje się wspólnymi interesami w dziedzinie transgranicznej infrastruktury transportowej, wspólnymi problemami w dziedzinie środowiska naturalnego, wspiera rozwój transgranicznego ruchu turystycznego, współpracę między czeskimi i polskimi szkołami, rozwój kultury, edukacji i sportu po obu stronach granicy, dba o dziedzictwo społeczno-kulturowe, wspiera współpracę gospodarczą i handlową, wspólne planowanie rozwoju regionu przygranicznego, zapewnia promocję tego obszaru i pełni wiele innych zadań, które przyczyniają się do zrealizowania celów Unii Europejskiej w dziedzinie europejskiej współpracy terytorialnej.

Euroregion Silesia dopracował się znaczącej pozycji w ramach Polsko-Czeskiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Transgranicznej, w której działaniach aktywnie uczestniczy już od 2000 roku. Komisja ta została powołana na podstawie umowy zawartej między rządami obu krajów we wrześniu 1994 roku i jej zadaniem jest określenie kierunków i form współpracy transgranicznej, analizowanie problemów, które utrudniają współpracę, a także opracowywanie określonych zaleceń prowadzących do usunięcia tych problemów. W skład tej komisji wchodzi grupy robocze ukierunkowane na poszczególne dziedziny działalności. Znaczącym sukcesem czesko-polskich euroregionów było utworzenie we wrześniu 2001 roku podgrupy roboczej zajmującej się kwestiami euroregionów, na czele której stanęli właśnie przedstawiciele Euroregionu Silesia. W 2007 roku na podstawie decyzji Komisji podgrupa ta została przekształcona w samodzielną grupę roboczą i obecnie stanowi jedną z najlepiej współpracujących grup Polsko-Czeskiej Komisji Międzyrządowej.

Euroregion Silesia i jego rola w programach współpracy transgranicznej

Euroregion Silesia odgrywa ważną rolę przede wszystkim w programach Unii Europejskich przeznaczonych do wsparcia współpracy transgranicznej. Już w przedakcesyjnych programach Phare CBC CZ-PL 1999-2003 Euroregion Silesia był włączony do procesu implementacji, przede wszystkim w ramach tzw. *Wspólnego Funduszu Małych Projektów*. Po wejściu Republiki

Czeskiej i Polski do UE w maju 2004 roku oba kraje mogły się przyłączyć do Inicjatywy INTERREG IIIA. W programie INTERREG IIIA Republika Czeska – Polska obie strony Euroregionu Silesia stały się członkami Komitetu Sterującego i Monitorującego, sprawując funkcję Zarządcy tzw. *Funduszu Mikroprojektów*, który stanowił część składową tego programu. Jeszcze przed zakończeniem ostatnich projektów w ramach programu INTERREG IIIA w Euroregionie Silesia został uruchomiony nowy Fundusz Mikroprojektów jako część Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Polska 2007-2013. Kilkukrotnie większa ilość środków finansowych w stosunku do funduszy poprzednich programów, wielkie zainteresowanie ze strony wnioskodawców i ponoszona wspólnie odpowiedzialność euroregionu za prawidłowe wykorzystanie tych środków – wszystko to było ważną próbą dla Euroregionu Silesia. I Euroregion Silesia tej próbie podołał! W całym okresie funkcjonowania „Funduszu Małych Projektów” w Euroregionie Silesia rozdzielono ponad 7,7 miliona euro na ponad siedemset projektów transgranicznych o najróżniejszej tematyce.

TAB. 2. Podsumowanie „Funduszu Małych Projektów” w Euroregionie Silesia w okresie 1999-2014

Program – Fundusz	Alokacja ERDF (EFRR) na projekty	Liczba zatwierdzonych projektów
Phare CBC CZ-PL 1999-2003 – Wspólny Fundusz Małych Projektów	901 800 EUR	135
INTERREG IIIA RCz – Polska 2004-2006 – Fundusz Mikroprojektów	897 551 EUR	147
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej RCz – RP 2007-2013 – Fundusz Mikroprojektów	5 918 550 EUR	479
Łącznie	7 717 901 EUR	761

Zdroj: opracowanie własne.

Do priorytetów Euroregionu Silesia długookresowo należy przede wszystkim wsparcie współpracy transgranicznej szkół wszystkich stopni. Gęsta sieć przedszkoli, szkół podstawowych i średnich, pięć szkół wyższych, a także inne różnego rodzaju placówki edukacyjne na terenie Euroregionu Silesia stanowią znaczący potencjał do realizacji wielu udanych projektów transgranicznych, ukierunkowanych właśnie na wychowanie i edukację.

Turystyka w Euroregionie Silesia

Pogranicze czesko-polskie jest uroczym i wyjątkowym zakątkiem Europy, gdzie przecinają się wpływy trzech różnych języków i kultur – polskiej, czeskiej i niemieckiej, a chociaż historia nie zawsze miała dla niego względy, obszar ten jest atrakcyjnym celem turystycznym. W całym okresie swojego istnienia Euroregion Silesia realizuje najróżniejsze działania, których celem jest promowanie swojego obszaru, zwiększenie zainteresowania turystów tym rejonem przygranicznym i wsparcie rozwoju transgranicznego ruchu turystycznego. Prezentacja na międzynarodowych targach turystycznych, realizacja projektów międzynarodowych, jakimi były np. projekt „Tour.com” ukierunkowany na problematykę ruchu turystycznego w europejskich regionach przygranicznych lub projekt „E-learning Tools in Destination Management”, którego celem była realizacja nowego programu edukacyjnego w dziedzinie turystyki, publikacja pod tytułem „Zamki i pałace Euroregionu Silesia” – to tylko przykład licznych działań euroregionu w tym zakresie. Wśród działań zrealizowanych w ostatnim okresie jest krótki film promocyjny pod tytułem „Kierunek: Euroregion Silesia” (dostępny na YouTube) oraz publikacja pod tytułem „Weekend w Euroregionie Silesia”, która zaprasza do odwiedzenia euroregionu nie tylko podczas weekendu.

Biuletyn Euroregionu Silesia

Euroregion Silesia od 2011 roku wydaje własne czasopismo. Ten dwujęzyczny czesko-polski informator zawiera najróżniejsze wiadomości z obszaru euroregionu, przykłady udanych projektów transgranicznych, rozmowy ze zna-

czącymi osobistościami działającymi w dziedzinie czesko-polskiej współpracy transgranicznej, kalendarz imprez transgranicznych, ciekawostki ze wspólnej historii czesko-polskiego pogranicza, atrakcje interesujących miejsc euroregionu i co równie ważne, także kącik językowy, humor czy felietony na różne tematy. Wszystkie numery Biuletynu Euroregionu Silesia są dostępne również w formie elektronicznej na stronie internetowej euroregionu.

Strategia rozwoju Euroregionu Silesia

Warunki do dalszego systematycznego rozwoju współpracy transgranicznej i wsparcia działalności podmiotów realizujących współpracę transgraniczną na obszarze Euroregionu Silesia od 2014 roku tworzy wspólny dokument strategiczny „Strategia rozwoju Euroregionu Silesia na okres 2014-2020”. Strategia rozwoju Euroregionu Silesia jest otwartym dokumentem, który będzie na bieżąco uzupełniany i aktualizowany tak, aby w maksymalnym możliwym stopniu przyczyniał się do realizowania zdefiniowanych celów i działań kluczowych dziedzin rozwoju, w tym samym do realizacji strategicznej wizji Euroregionu Silesia, czyli stania się „prosperującym czesko-polskim regionem, który wspiera ideę jedności europejskiej i wspólnie rozwija swoją przyszłość na podstawie współpracy partnerskiej”.

Znaczenie Euroregion Silesia dla rozwoju współpracy transgranicznej

Euroregion Silesia jest obecnie stabilną i sprawnie działającą organizacją z profesjonalnym zapleczem kadrowym i dużymi doświadczeniami w dziedzinie współpracy transgranicznej. Dzięki swoim doświadczeniom jest też partnerem dla wielu czeskich, polskich i europejskich instytucji zajmujących się rozwojem współpracy w rejonach przygranicznych. Za długoletni i aktywny wkład w rozwój czesko-polskiej współpracy transgranicznej czeska i polska część Euroregionu Silesia otrzymały odznaczenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych RCz – srebrny medal Jana Masaryka.

Euroregion Silesia: intenzivní přeshraniční spolupráce – náš společný a trvale udržitelný rozvoj

Historie a současnost Euroregionu Silesia

Euroregion Silesia, jak napovídá jeho název, navazuje na společnou historii českého a polského Slezska, které bylo až do roku 1742 společným územím rakousko-uherské monarchie. Po prohrané válce s pruským králem Bedřichem II. připadla větší část Slezska Prusku a nově vzniklá hranice zpomalila a posléze zcela zastavila rozvoj vzájemných kontaktů. Ani výsledek 2. světové války toto rozdělené území nespojil – Horní Slezsko se stalo součástí Polska a české Slezsko součástí Československa. Přestože obě země rozdělovala pouze „zelená hranice“, příhraničí bylo pečlivě střeženo a překračování hranice bylo možné jen v místech oficiálních hraničních přechodů, kterých bylo velmi málo. K obnovování kontaktů obyvatel na obou stranách hranice a rozvoji přeshraniční spolupráce začalo docházet až po demokratických změnách v obou zemích v roce 1989.

Vyvrcholení přeshraniční spolupráce v česko-polském příhraničí představoval postupný vznik euroregionů v průběhu 90. let minulého století. Euroregion Silesia, který byl ustaven v září 1998, je jedním z nejmladších.

Zatímco při založení Euroregionu Silesia stálo pouze několik měst a obcí na české a polské straně a personální či technické zázemí euroregionu bylo minimální, dnes má Euroregion Silesia téměř osmdesát členů a jeho zázemí tvoří dva silné sekretariáty, český v Opavě a polský v Ratiboři. Kromě členů z řad obcí a měst jsou členy české části euroregionu i další organizace: Slezská

TAB. 1. Statistické údaje o Euroregionu Silesia k 1. červenci 2014

Euroregion Silesia	česká část	polská část	celkem
rozloha v km ²	1 224	1 508	2 732
počet obyvatel v tisících	488	283	771
počet členských obcí	56	20	76
počet přidružených členských organizací	5	0	5
dotčené kraje/vojevodství	Moravskoslezský kraj	Slezské vojvodství Opolské vojvodství	
správní sídlo	Opava	Racibórz	

Zdroj: vlastní zpracování.

univerzita v Opavě, Okresní hospodářská komora Opava, kulturní a osvětová organizace „Matice slezská“ a dvě místní akční skupiny – MAS Opavsko a MAS Hlučínsko. I přes různorodou členskou základnu, kterou tvoří malé obce zemědělského charakteru, středně velká historická města i velké třístatisícové průmyslové město, je přeshraniční spolupráce v Euroregionu Silesia velmi intenzivní, a přispívá tak k vyváženému rozvoji jednotného území historického Slezska, v kterém státní hranice nepředstavuje žádnou překážku.

Činnost Euroregionu Silesia

Činnost Euroregionu Silesia spočívá v podpoře a realizaci přeshraniční spolupráce v příhraničních regionech polského a českého Slezska a severní Moravy s cílem potlačit negativní vliv existence státní hranice, zajistit rovnoměrný rozvoj příhraničního území po obou stranách hranice, a umožnit tak jeho plynulou integraci v rámci Evropské unie.

Euroregion Silesia řeší společné zájmy v oblasti přeshraniční dopravní infrastruktury, společné problémy v oblasti životního prostředí, podporuje rozvoj

přeshraničního cestovního ruchu, spolupráci mezi českými a polskými školami, rozvoj kultury, vzdělání a sportu po obou stranách hranice, pečuje o společné kulturní dědictví, podporuje spolupráci v oblasti hospodářské a obchodní, společné plánování rozvoje příhraničního regionu, zajišťuje propagaci tohoto území a plní mnoho dalších úkolů, kterými se snaží přispět k naplnění cílů Evropské unie v oblasti evropské územní spolupráce.

Významné postavení si Euroregion Silesia vybudoval v rámci Česko-polské mezivládní komise pro přeshraniční spolupráci, na jejíž činnosti se aktivně podílí již od roku 2000. Tato komise byla ustavena na základě dohody uzavřené mezi vládami obou zemí v září 1994 a jejím úkolem je stanovení směrů a forem přeshraniční spolupráce, zkoumání problémů, které tuto spolupráci ztěžují, a zpracovávání určitých doporučení vedoucích k odstranění těchto problémů. Součástí této komise jsou pracovní skupiny zaměřené na jednotlivé oblasti činnosti. Významným úspěchem česko-polských euroregionů bylo založení pracovní podskupiny pro otázky euroregionů v září 2001, v jejímž čele stanuli právě zástupci Euroregionu Silesia. V roce 2007 se na základě rozhodnutí Komise tato podskupina transformovala na samostatnou pracovní skupinu a v současné době představuje jednu z nejlépe spolupracujících skupin Česko-polské mezivládní komise.

Euroregion Silesia a jeho role v programech přeshraniční spolupráce

Euroregion Silesia plní významnou roli především v programech Evropské unie určených na podporu přeshraniční spolupráce. Již v předvstupních programech Phare CBC CZ-PL 1999-2003 byl Euroregion Silesia zapojen do procesu implementace, a to především v rámci tzv. *Společného fondu malých projektů*. Po vstupu České republiky a Polska do EU v květnu 2004 se mohly obě země připojit k Iniciativě INTERREG IIIA. V programu INTERREG IIIA Česká republika – Polsko se obě strany Euroregionu Silesia staly členy Řídícího a Monitorovacího výboru a vykonávaly funkci Správce tzv. *Fondu mikroprojektů*, který byl součástí tohoto programu. Ještě před ukončením posledních projektů v rámci programu INTERREG IIIA byl zahájen nový Fond mikroprojektů v Euroregionu Silesia jako součást Operačního programu přeshraniční spolupráce

TAB. 2. Rekapitulace „fondu malých projektů“ v Euroregionu Silesia v období 1999-2014

Program – Fond	Alokace ERDF na projekty	Počet schválených projektů
Phare CBC CZ-PL 1999-2003 – Společný fond malých projektů	901 800 EUR	135
INTERREG IIIA ČR – Polsko 2004-2006 – Fond mikroprojektů	897 551 EUR	147
Operační program přeshraniční spolupráce ČR – PR 2007-2013 – Fond mikroprojektů	5 918 550 EUR	479
Celkem	7 717 901 EUR	761

Zdroj: vlastní zpracování.

Česká republika – Polská republika 2007-2013. Několikanásobně větší množství finančních prostředků oproti fondům předchozích programů, velký zájem ze strany žadatelů a společně sdílená odpovědnost euroregionu za správné využití těchto prostředků byla pro Euroregion Silesia velkou zkouškou. A Euroregion Silesia v této zkoušce obstál! Za celé období fungování „fondu malých projektů“ v Euroregionu Silesia bylo rozděleno přes 7,7 milionů eur na více než sedm stovek přeshraničních projektů nejrůznějšího zaměření.

K prioritám Euroregionu Silesia dlouhodobě patří především podpora přeshraniční spolupráce škol všech stupňů. Hustá síť mateřských, základních a středních škol, pět vysokých škol a také různá další vzdělávací zařízení na území Euroregionu Silesia představují velký potenciál pro realizaci mnoha úspěšných přeshraničních projektů zaměřených právě na výchovu a vzdělávání.

Cestovní ruch v Euroregionu Silesia

Česko-polské příhraničí je půvabným a ojedinělým zákoutím Evropy, kde se protínají vlivy tří různých jazyků a kultur – polské, české a německé, a i když historie k němu nebyla příliš ohleduplná, je toto území atraktivní turistickou

destinací. Po celou dobu své existence vyvíjí Euroregion Silesia nejrůznější aktivity, jejichž cílem je propagovat své území, zvýšit zájem turistů o tuto příhraniční oblast a podpořit rozvoj přeshraničního cestovního ruchu. Prezentace na mezinárodních veletrzích cestovního ruchu, realizace mezinárodních projektů, jakými byly např. projekt „Tour.com“ zaměřený na problematiku cestovního ruchu v evropských příhraničních regionech či projekt „E-learning Tools in Destination Management“, jehož cílem bylo vyvinout nový vzdělávací program v oblasti cestovního ruchu, publikace s názvem „Hrady a zámky Euroregionu Silesia“ – to je jen malá ukázka aktivit euroregionu v této oblasti. K aktivitám z poslední doby patří krátký propagační film s názvem „Směr: Euroregion Silesia“ (dostupný na YouTube) a publikace s názvem „Víkend v Euroregionu Silesia“, která zve k návštěvě euroregionu nejen o víkendu.

Bulletin Euroregionu Silesia

Euroregion Silesia vydává od roku 2011 vlastní časopis. Tento dvojjazyčný česko-polský zpravodaj obsahuje nejrůznější informace z území euroregionu, příklady úspěšných přeshraničních projektů, rozhovory s významnými osobnostmi působícími v oblasti česko-polské přeshraniční spolupráce, kalendář přeshraničních akcí, zajímavosti ze společné historie česko-polského příhraničí, upoutávky na zajímavá místa euroregionu a v neposlední řadě také jazykový koutek, humor či fejetony k různým tématům. Všechna čísla Bulletinu Euroregionu Silesia jsou k dispozici také v elektronické podobě na webových stránkách euroregionu.

Strategie rozvoje Euroregionu Silesia

Podmínky pro další systematický rozvoj přeshraniční spolupráce a podporu činnosti subjektů realizujících přeshraniční spolupráci na území Euroregionu Silesia od roku 2014 vytváří společný strategický dokument „Strategie rozvoje Euroregionu Silesia na období 2014-2020“. Strategie rozvoje Euroregionu Silesia je otevřeným dokumentem, který bude průběžně doplňován a aktu-

alizován tak, aby v maximální možné míře přispíval k naplňování definovaných cílů a opatření klíčových oblastí rozvoje, a tím k naplnění strategické vize Euroregionu Silesia stát se „prosperujícím česko-polským regionem, který podporuje ideu evropské jednoty a společně rozvíjí svou budoucnost na základě partnerské spolupráce“.

Význam Euroregionu Silesia pro rozvoj přeshraniční spolupráce

Euroregion Silesia je v současné době stabilní a funkční organizací s profesionálním personálním zázemím a velkými zkušenostmi v oblasti přeshraniční spolupráce. Díky svým zkušenostem je také partnerem pro mnoho českých, polských a evropských institucí zabývajících se rozvojem spolupráce v příhraničních oblastech. Za dlouhodobý a aktivní přínos k rozvoji česko-polské přeshraniční spolupráce obdržela česká i polská část Euroregionu Silesia vyznamenání Ministerstva zahraničních věcí ČR – stříbrnou Medaili Jana Masaryka.

Euroregion Silesia

Powyżej: Zamek
Piastowski w Raciborzu
Po prawej: Arboretum
Bramy Morawskiej
w Raciborzu

.....
*Nahoře: Piastovský
zámek v Ratiboři
Vpravo: Arboretum
Moravské brány
v Ratiboři*

Sztolnia w Wodzisławiu
Śląskim

.....
*Štola v Wodzisławiu
Śląskim*

Skansen – Bolatice
– Skansen tradycji
ludowych

.....
*Skansen – Bolatice
– Skansen lidových
tradic*

Drewniany kościół
p.w. Św. Krzyża,
Gródczanki (gmina
Pietrowice Wielkie)

.....
*Dřevěný kostel
svatého Kříže,
Gródczanki (obec
Pietrowice Wielkie)*

Spływ kajakowy
(gmina Krzyżanowice)

.....
*Splavování řeky
(obec Krzyżanowice)*

Projekt „Oldřišov i Pilszcz
– kiedyś i dziś wspólnie”
przypomniał wspólną historię
obu śląskich gmin

.....
*Projekt „Oldřišov a Pilszcz – dříve
i dnes společně” připomněl
společnou historii obou těchto
slezských obcí*

Baszta w Raciborzu
– Miasta Historyczne

.....
*Bašta v Ratiboří
– historická města*

Noc świętojańska
(gmina Gorzyce)

.....
*Svatojánská noc
(obec Gorzyce)*

Powyżej: Rezerwat Przyrody
Łęczczok koło Raciborza
Po lewej: Muzeum Ziemi
Śląskiej w Opawie

.....
*Nahoře: Přírodní rezervace
Łęczczok u Ratiboře
Vlevo: Slezské
zemské muzeum v Opavě*

Pocysterski zespól
klasztorno-pałacowy
w Rudach

.....
*Bývalý cisterciácký
klášter a park
v Rudach*

Euroregion Śląsk Cieszyński – 10 lat w strukturach europejskich

W nocy z 30 kwietnia na 1 maja 2004 roku reprezentanci polskiej i czeskiej części naszego Euroregionu podpisali w cieszyńskim teatrze ważny dla rozwijającej się intensywnie współpracy dokument Deklaracji Cieszyńskiej. Określił on kierunki i sposoby dalszej polsko-czeskiej współpracy na obszarze, który wciąż stanowi – nie tylko kulturową – wspólnotę opartą o nieprzerwanie żywe i atrakcyjne dziedzictwo Śląska Cieszyńskiego.

Podpisaniu tego ważnego dokumentu, który był kolejnym krokiem na drodze budowania wzajemnego zaufania po obu stronach granicy towarzyszyła i część bardziej ludyczna, ta miała miejsce – no, jakżeby inaczej – nieopodal teatru, na jednym z granicznych mostów Cieszyna i Czeskiego Cieszyna, Moście Przyjaźni, gdzie lokalna społeczność pogranicza od Cieszyna po Istebną i Jastrzębie-Zdrój po stronie polskiej i Czeskiego Cieszyna po Jabłonków i Bogumin po stronie czeskiej, świętowała ten moment naszej wspólnej historii. Pewnie nikt wtedy nie myślał, że może coś nie wyjść, zapewne wszystkim obecnym wtedy na brzegach granicznej rzeki Olzy udzieliła się euforia zgromadzonych a nastroje były na pewno tylko takie, jakie wywołać mogą pokazy sztucznych ogni i zbiorowy, prawdziwy entuzjazm.

Podobne nastroje towarzyszyły nam w 2007 roku, kiedy otwierały się wrota strefy Schengen, do przejścia przez które w Euroregionie przygotowywaliśmy się od 2001 roku, kiedy rozpoczęliśmy prace nad modelowym studium przekraczania granicy „Border Crossing”, albo – wcześniej, gdy w 1998 roku w podwojach cieszyńskiej filii Uniwersytetu Śląskiego podpisywaliśmy Umowę o współpracy regionalnej, którą Euroregion powołał do życia, czy też całkiem niedawno w 2010 roku, na cieszyńskim Zamku, kiedy zawarciem

porozumienia potwierdziliśmy obiecująco kształtującą się współpracę z francusko-niemieckim Eurodystryktem Regio Pamina.

Współpraca polsko-czeska w obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński to jednak zdecydowanie i przede wszystkim praca, mrówcze zmagania dzień po dniu, by z każdym tygodniem, miesiącem, rokiem, ten skrawek polsko-czeskiego pogranicza był coraz bardziej nasz, wspólny i wartościowy zarówno dla mieszkańców jak i odwiedzających.

Oczywiście, że skutecznie zarządzamy tym ważnym dla wspierania i aktywizacji pogranicza instrumentem jakim nieprzerwanie jest fundusz mikroprojektów. Pomagamy budować transgraniczne partnerstwa nie tylko samorządów lokalnych, instytucji kultury, szkół czy uczelni ale i aktywnych bardzo u nas organizacji pozarządowych. W naszej euroregionalnej współpracy ogromną rolę odgrywają jednak także inicjatywy własne, zgrupowane w projekty i programy (wymienimy tylko kilka z ponad 60-u: *Regiotour*, *Interturism*, *Modernizacja dróg dojazdowych do przejść granicznych w rejonie Cieszyna*, *Infoleg 2006*, *Infotur*, *Greenway's*, *PAT-TEIN* czy *EURO-IN*) niejednokrotnie z wykorzystaniem dobrych praktyk z innych europejskich granic, w szczególności zaś sposób z pogranicza francusko-niemieckiego, gdzie obok wspomnianego już Eurodystryktu Regio Pamina, mamy i drugiego sprawdzonego partnera, lidera międzynarodowej sieci TEIN, jakim jest – mający swą siedzibę w nadgranicznym Kehl – EuroInstitut, nasza inspiracja w budowaniu podobnej formy działalności na pograniczu polsko-czesko-słowackim.

Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”, bo taką nazwę nosi strona polska Euroregionu, ma jednak licznych instytucjonalnych partnerów także na polsko-czeskim pograniczu. W Republice Czeskiej – obok naszego euroregionalnego partnera jakim jest Regionalne Stowarzyszenie Współpracy Terytorialnej Śląska Cieszyńskiego – to Rada Regionalna i Institut EuroSchoła z Trzyńca. W Polsce to między innymi Śląska Organizacja Turystyczna, we współpracy z którą realizujemy wartościowe regionalne projekty turystyczne (najważniejszy z nich to *Śląski System Informacji Turystycznej*). Współpracujemy oczywiście z pozostałymi Euroregionami na granicach Polski, w sposób szczególnie jednak z tymi, które działają na naszym pograniczu. Szczególne miejsce we współpracy od lat zajmuje znaczne grono instytucji i osób zaangażowanych we wdrażanie transgranicznych programów Phare Credo, Phare CBC, Interreg

III A czy programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej aktualnej perspektywy finansowej 2007-2013 i tej nowej na lata 2014-2020, w której przygotowaniu aktualnie aktywnie uczestniczymy.

Co cechuje naszą współpracę? Na pewno jej naturalność i nieudawana potrzeba po obu stronach granicy. Wszystko to oparte o spuściznę historyczną i dziedzictwo kulturowe Śląska Cieszyńskiego z jego wciąż żywo bijącym cieszyńskim sercem. W tę współpracę modelowo wpisały się również Jastrzębie-Zdrój i gmina Godów, z innym bagażem historycznej przeszłości, dodając jednak wiele bardzo wartościowych elementów do naszej euroregionalnej układanki. Ważną rolę odgrywa także mniejszość polska zamieszkująca po stronie czeskiej Śląska Cieszyńskiego, wciąż szukająca należącego, docelowego miejsca we współpracy transgranicznej.

Jak każda i nasza działalność ma jednak i swoje ograniczenia. Te wynikają w szczególności z efektu skali, jesteśmy przecież jednym z najmniejszych Euroregionów na granicach Polski. Wciąż też nasza wspólna historia i jej różna ocena stanowić potrafią swoiste „hamulce” we współpracy, z którymi jednak chyba sobie radzimy, bo wciąż idziemy do przodu, bez obaw patrząc w nadchodzącą przyszłość.

No właśnie, przyszłość. Tę wyznaczyła nam uchwała Rady Euroregionu z listopada 2012 roku, która wskazała na cztery nowe obszary szczególnej aktywności współpracy: ochronę środowiska, ochronę zdrowia, bezpieczeństwo publiczne i zarządzanie kryzysowe oraz rozwój przedsiębiorczości i współpracę gospodarczą.

Wszystko wskazuje więc, że jesteśmy wciąż potrzebni na granicy, w miejscu, dla rozwoju którego powołano nas ponad 15 lat temu do życia.

Euroregion Těšínské Slezsko – 10 let v evropských strukturách

V noci z 30. dubna na 1. května 2004 podepsali zástupci polské a české části našeho euroregionu v Těšínském divadle dokument Těšínské prohlášení, důležitý pro intenzivně se rozvíjející spolupráci. Stanovoval směry a způsoby další česko-polské spolupráce na území, které stále tvoří nejen kulturní společenství založené na stále živém a atraktivním dědictví Těšínského Slezska.

Podepsání toho důležitého dokumentu, který byl dalším krokem na cestě k budování vzájemné důvěry po obou stranách hranice, provázela i část zábavnější, která se konala, jak jinak, nedaleko divadla, na jednom z hraničních mostů Těšína a Českého Těšína. Na mostě Přátelství slavili místní obyvatelé, od Těšína po Istebnou a Jastrzębie-Zdrój na polské straně a od Českého Těšína po Jablunkov a Bohumín na české straně, tento okamžik naší společné historie. Určitě tenkrát nikdo nepřemýšlel, že to všechno nemusí vyjít. Určitě mezi všemi přítomnými lidmi na březích hraniční řeky Olše vládla euforie jako u ohňostroje a skutečné kolektivní nadšení.

Podobná nálada nás provázela v roce 2007, kdy se otevírala vrata Schengenského prostoru. Jejich projití jsme v euroregionu připravovali od roku 2001, kdy jsme zahájili práci na modelové studii překračování hranic „Border Crossing“, nebo dříve, když jsme v roce 1998 v bráně těšínské pobočky Slezské univerzity podepisovali Smlouvu o regionální spolupráci, díky níž jsme euroregion přivedli k životu, nebo i zcela nedávno, v roce 2010 na těšínském Zámku, kdy jsme uzavřením dohody potvrdili slibně se vyvíjející spolupráci s francouzsko-německým Eurodistriktem Regio Pamina.

Česko-polská spolupráce týkající se Euroregionu Těšínské Slezsko znamená však především práci, každodenní mravenčí úsilí, aby každý týden, měsíc a rok

byl tento kousek česko-polského pohraničí stále více náš, více společný a drahocenný jak pro obyvatele, tak i pro jeho návštěvníky.

Samozřejmě že efektivně spravujeme nástroj důležitý pro podporu a aktivizaci pohraničí, jakým neustále Fond mikroprojektů je. Pomáháme budovat přeshraniční partnerství nejen místních samospráv, kulturních institucí, škol nebo vysokých škol, ale i u nás velmi aktivních mimovládních organizací. V naší euroregionální spolupráci však hrají obrovskou roli rovněž vlastní iniciativy, uspořádané do projektů a programů (uvedeme pouze několik z více než šedesáti: *Regiotour*, *Interturism*, *Modernizace příjezdových komunikací k hraničním přechodům v oblasti Těšína*, *Inforeg 2006*, *Infotur*, *Greenway's*, *PAT-TEIN* nebo *EURO-IN*) nejednou za přispění dobré praxe z jiných evropských hranic, zvláště pak z francouzsko-německého pohraničí, kde vedle už zmíněného Eurodistriktu Regio Pamina máme i druhého spolehlivého partnera, lídra mezinárodní sítě TEIN, kterým je EuroInstitut se sídlem v příhraničním městě Kehl, naše inspirace při budování podobné formy činnosti v polsko-česko-slovenském pohraničí.

Sdružení pro regionální rozvoj a spolupráci „Olza“, tedy polská strana euroregionu, má však řadu institucionálních partnerů rovněž v česko-polském pohraničí. V České republice je to kromě našeho euroregionálního partnera, kterým je Regionální sdružení územní spolupráce Těšínského Slezska, Regionální rada a Institut EuroSchola z Třince. V Polsku je to mimo jiné Slezská turistická organizace, ve spolupráci s kterou realizujeme cenné regionální projekty z oblasti cestovního ruchu (nejdůležitějším z nich je *Slezský turistický informační systém*). Samozřejmě spolupracujeme i s ostatními euroregiony na polských hranicích, zejména však s těmi, které působí v našem pohraničí. Mimořádné postavení ve spolupráci má už několik let řada institucí a osob angažovaných do zavádění přeshraničních programů Phare Credo, Phare CBC, Interreg IIIA nebo programů Evropské územní spolupráce aktuální finanční perspektivy 2007-2013 a té nové na období 2014-2020, jejíž přípravy se aktuálně aktivně účastníme.

Čím se naše spolupráce vyznačuje? Určitě svou přirozeností a nepředstíranou potřebou po obou stranách hranice. Vše je založeno na historickém a kulturním dědictví Těšínského Slezska s jeho stále živým těšínským srdcem. Do této spolupráce se ukázkově zapsaly rovněž Jastrzębie-Zdrój a obec Godów, s jinou historickou zátěží, které do naší euroregionální skládačky přispěly velmi cen-

ným vkladem. Důležitou roli hraje rovněž polská menšina žijící na české straně Těšínského Slezska, která stále hledá své místo v přeshraniční spolupráci.

Jako každá činnost, i ta naše má určitá omezení. Ta vyplývají zejména z velikosti, protože jsme bohužel jedním z nejmenších euroregionů na polských hranicích. Naše společné dějiny a jejich odlišné hodnocení jsou stále jakousi „brzdou“ spolupráce, s níž si však zřejmě dokážeme dobře poradit, protože stále kráčíme dopředu a také bez obav pohlížíme do nacházející budoucnosti.

No právě, budoucnost. Tu nám vytýčilo usnesení Rady Euroregionu z listopadu 2012, které uvedlo čtyři nové oblasti mimořádné aktivity spolupráce: ochranu životního prostředí, ochranu zdraví, veřejnou bezpečnost a krizový management a rozvoj podnikání a hospodářskou spolupráci.

Vše tedy svědčí o tom, že je naše přítomnost stále potřebná v pohraničí, v místě, kvůli jehož rozvoji jsme byli před více než 15 lety zřízeni.

Euroregion Śląsk Cieszyński Těšínské Slezsko

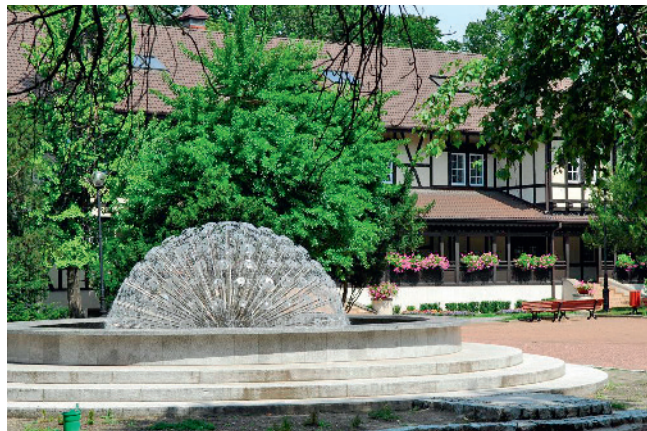
Powyżej: Dzieci
w strojach regionalnych
na cieszyńskim rynku
Po prawej: Rotunda od
strony Wieży Przybramnej

*Nahoře: Děti
v regionálních krojích na
těšínském náměstí
Vpravo: Rotunda
na Zámeckém vrchu*

Dom Zdrojowy,
Jastrzębie-Zdrój

*Lázeňský dům,
Jastrzębie-Zdrój*

FM POWT – Szachy
w plenerze, park miejski
w Strumieniu

.....
FM OPPS – Venkovní
šachy, Městský park
Strumień

Rekonstrukce
historyczne (Archeopark
Chotěbuz-Podobora)

.....
Historické rekonstrukce
(Archeopark
Chotěbuz-Podobora)

Górale Śląscy

.....
Slezští horalé

Sztuka ludowa Śląska
Cieszyńskiego, Koniaków

*Lidové umění Těšínského
Slezska, Koniaków*

FM POWT
– Transgraniczne
warsztaty graffiti, Miejska
Biblioteka Publiczna,
Jastrzębie-Zdrój

*FM OPPS – Přeshraniční
workshop graffiti,
Městská veřejná knihovna
Jastrzębie-Zdrój*

Promocja regionu
– produkt turystyczny
MTB Beskidy

*Propagace regionu
– produkt cestovního
ruchu MTB Beskydy*

Powyżej: Zima
w Beskidach, Istebna
Po lewej: Panorama
Cieszyna z Wieży
Piaśtowskiej

.....
*Nahoře: Zima
v Beskydech – Istebna
Vlevo:
Panorama Těšína
s věže Piaštců*

Zameczek Prezydenta RP
w Wiśle Czarnym

.....
*Lovecký zámček prezidenta
Polské republiky v Wiśle
Czarnym*

Polsko-czesko-słowacka współpraca w ramach Euroregionu Beskidy

Geneza powstania Euroregionu Beskidy

Euroregion Beskidy to trójstronna polsko-czesko-słowacka współpraca, która zapoczątkowana została w Rajczy, w dniu 9 czerwca 2000 roku w ramach wspierania idei współpracy i jedności europejskiej oraz w trosce o rozwój wzajemnych i przyjacielskich stosunków między Rzeczpospolitą Polską, Republiką Słowacką i Republiką Czeską. Jej celem jest podejmowanie wspólnych działań dla równomiernego i zrównoważonego rozwoju regionu oraz zbliżenia jego mieszkańców i instytucji w obszarach przygranicznych.

Głównym celem powstania wszystkich trzech stowarzyszeń krajowych tworzących Euroregion Beskidy, jest koordynowanie działań transgranicznej współpracy między sąsiadującymi regionami w ramach swojego obszaru. Cele statutowe Euroregionu Beskidy obejmują szereg działań zmierzających do pogłębienia współpracy na terenach przygranicznych, obejmujących w szczególności: współpracę gospodarczą, turystykę, kulturę, edukację, ochronę środowiska i gospodarkę leśną, rolnictwo i gospodarkę żywnościową, planowanie przestrzenne i budownictwo, pracę i politykę socjalną, przeciwdziałanie katastrofom, awariom i klęskom żywiołowym oraz zwalczanie ich skutków, ochronę zdrowia i ratownictwo medyczne, komunikację i łączność, kulturę fizyczną i sport.

Łącznie Euroregion Beskidy zajmuje powierzchnię ok. 6 343 km², w tym część polska: 3 288 km², słowacka: 2 083 km², czeska 972 km². Obszar ten zamieszkiwany jest przez blisko 1 385 036 mieszkańców (Polacy – 843 536; Słowacy – 295 500, Czesi – 246 000). W skład Stowarzyszenia „Region Beskidy”

wchodzi 38 jednostek leżących na terenie województwa śląskiego i małopolskiego, które posiadają status członków zwyczajnych, którymi są jednostki samorządu terytorialnego. Słowackie Zdrużenie „Región Beskydy” z siedzibą w Żylinie liczy 80 członków, a czeskie Sdružení „Region Beskydy” z siedzibą we Frýdku-Místku ma 63 członków.

Podstawowe wyróżniki współpracy oraz nadrzędne cele zaplanowane do osiągnięcia

Najważniejszą działalnością Euroregionu Beskidy jest zarządzanie Funduszami Mikroprojektów w ramach dwóch programów współpracy transgranicznej: Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013 oraz Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013.

Fundusz Mikroprojektów jest narzędziem ww. Programów do realizacji najmniejszych projektów, nieinwestycyjnych o znaczeniu transgranicznym. Tzw. mikroprojekty są ukierunkowane przede wszystkim na rozwój transgranicznych stosunków międzyludzkich, inicjatyw społecznych, przedsięwzięć oświatowych i kulturalnych. Wspierane są również mikroprojekty na rzecz poprawy infrastruktury danego obszaru, w szczególności w zakresie wyposażenia bazy miejskiej i turystycznej o oddziaływaniu transgranicznym.

W związku z wyjątkowym położeniem Euroregionu Beskidy szczególny nacisk kładziony jest wspieranie inicjatyw związanych z rozwojem ruchu turystycznego, ochrony dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego.

Celem Funduszu jest w szczególności:

- łagodzenie peryferyjnego charakteru tych obszarów, a co za tym idzie poprawa jakości życia i budowanie systemów współpracy we wszystkich trzech krajach,
- wspieranie rozwoju potencjału gospodarczego regionów przygranicznych poprzez wzmacnianie istniejących struktur, podnoszenie konkurencyjności polskich, czeskich i słowackich podmiotów oraz aktywizację całej gospodarki, przede wszystkim zaś poprzez wykorzystanie potencjału turystycznego.

Przede wszystkim dotyczy to wspierania nowych działań w ramach danego obszaru, w szczególności przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój współpracy transgranicznej i tworzenie nowych powiązań między podmiotami, które realizują swoje działania w szczególności w obszarze przygranicznym. Podejmowane oraz planowane działania informacyjno-promocyjne w ramach Programów Współpracy Transgranicznej mają zachęcać mieszkańców pogranicza do dynamicznego i twórczego podjęcia wyzwania budowania lepszej przyszłości swojej i całego regionu z wykorzystaniem Funduszy Europejskich.

Główne problemy utrudniające współpracę w Euroregionie Beskidy

W ramach kilkunastoletniego doświadczenia związanego ze współpracą samorządów terytorialnych na czesko-polsko-słowackim pograniczu uwydatniły się różne bariery, które nie pozwalają w pełni wykorzystać potencjału regionu transgranicznego. Szczególnie widoczne jest to w charakterystyce podziału administracyjnego krajów partnerskich. Duże obszarowo oraz ludnościowo gminy polskie współpracują z relatywnie małymi podmiotami po stronie czeskiej i słowackiej. Powoduje to rozwarstwienie możliwości kreowania i zaspokajania potrzeb społeczności lokalnych po obu stronach granicy. Drugim ważnym aspektem ograniczającym efektywniejszą współpracę jest brak możliwości administrowania funduszem mikroprojektów przez słowacką część Euroregionu Beskidy. Następuje więc deprecjacja znaczenia słowackich partnerów we wpływniu na rozwój całego obszaru Euroregionu Beskidy.

Euroregion Beskidy – najważniejsze osiągnięcia współpracy

W trakcie niespełna XV-letniej działalności Euroregion Beskidy, w ramach transgranicznego funduszu mikroprojektów, zrealizował prawie 400 mikroprojektów, każdy z nich był jedyny i niepowtarzalny, natomiast wszystkie przyczyniły się do rozwoju i większej spójności społeczności zamieszkujących po-

granicze polsko-czesko-słowackie. Łączna wartość projektów zrealizowanych za pośrednictwem Euroregionu Beskidy wynosi około 10 mln Euro.

Powodem do satysfakcji jest również docenienie Euroregionu Beskidy poprzez przyznanie następujących wyróżnień i nagród:

- Dyplom Marszałka Województwa Śląskiego za Zasługi dla Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskiem w 2010 roku,
- Honorowa Złota Odznaka Za Zasługi dla Województwa Śląskiego – Kapituła Odznaki doceniła zaangażowanie Stowarzyszenia w życie oraz problemy regionu,
- Złoty Laur Umiejętności i Kompetencji w kategorii: „Pro Publico Bono” – przyznany Stowarzyszeniu „Region Beskidy” za wieloletni dorobek pracy.

Wybrane charakterystyczne i istotne przedsięwzięcia statutowe i projekty własne, w tym administracji Funduszem Mikroprojektów

Do najbardziej reprezentatywnych projektów zrealizowanych przez Partnerów krajowych Euroregionu Beskidy należą:

Projekt pn. „Witajcie w Euroregionie Beskidy”

Projekt ukierunkowany na promocję obszaru Euroregionu Beskidy oraz pobudzenie ruchu turystycznego na tym terenie. Skierowany jest do szerokiej grupy odbiorców tym: turystów, mieszkańców pogranicza, pracowników biur podróży, przedstawiciele mediów zajmujących się branżą turystyczną. Działania projektu obejmowały: wydanie magazynu (kwartalnika) pn. „Witajcie w Euroregionie Beskidy”, druk mapy Euroregionu Beskidy, ze szczególnym uwzględnieniem atrakcji turystycznych, wydanie gadżetów promocyjnych, organizację dwóch konferencji na temat rozwoju ruchu turystycznego, promocję Euroregionu Beskidy na międzynarodowych targach turystycznych, stworzeniu mapy interaktywnej – przestrzennej bazy danych Euroregionu Beskidy, która zastała opublikowana w Internecie, przeprowadzeniu 2 Press Tripów skierowanych do przedstawiciele prasy branżowej oraz 2 Fam Tripów skierowanych do branży turystycznej, centrów informacji turystycznej, operatorów turystycznych, przedstawiciele biur podróży.

Projekt pn. „Zrównoważony rozwój w Euroregionie Beskidy”

Realizacja projektu wynikała z potrzeby szerzenia wiedzy na temat zrównoważonego rozwoju oraz konieczności kształtowania postaw odpowiedzialnego korzystania ze środowiska i zasobów energetycznych wśród społeczności pogranicza polsko-czeskiego.

W ramach realizacji projektu: wydano przewodnik realizacji strategii energetycznej w polskiej i czeskiej wersji językowej, przeprowadzono warsztaty ekologiczne dla dzieci, młodzieży i dorosłych, zorganizowano konkurs ekologiczny pn. „Sznuj energię, chroń klimat” z wystawą prac konkursowych, wydano gadżety promocyjne, ulotki informacyjne poświęcone idei zrównoważonego rozwoju. W ramach projektu współorganizowano Beskidzki Festiwal Dobrej Energii, a także zorganizowano Forum Regionów Granicznych na temat idei zrównoważonego rozwoju.

Projekt pn. „Promujemy Euroregion Beskidy”

Głównym celem projektu było promowanie Euroregionu Beskidy jako obszaru atrakcyjnego pod względem turystyczno-krajoznawczym i społeczno-kulturowym. Cel ten został osiągnięty poprzez uczestnictwo przedstawicieli Wnioskodawcy i Partnera Projektu w najbardziej prestiżowych targach turystycznych w kraju (GLOB Katowice, Targi Turystyki i Wypoczynku LATO Warszawa, TOUR SALON Poznań) i za granicą (Brno, Bratysława, Praga), podczas których dystrybuowano materiały promocyjne wydane w ramach mikroprojektów zrealizowanych z Funduszu Mikroprojektów, w tym folder o Euroregionie Beskidy. Podczas targów wyświetlano odcinki filmu reportażowego o Euroregionie Beskidy oraz dystrybuowano płyty DVD z nagraniem filmem.

Projekt pn. Dom Beskidzki na pograniczu polsko-słowackim”

Celem projektu było m. in. uświadomienie społeczności pogranicza polsko-słowackiego jak ważnym elementem jest ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego na przykładzie typowego Domu Beskidzkiego oraz określenie wytycznych związanych z kreowaniem wyglądu domu i jego otoczenia w przestrzeni beskidzkiej na obszarze pogranicza. Główne działania projektu skupiały się na organizacji cyklu seminariów mających charakter otwarty, poświęcony tematyce beskidzkiej architektury drewnianej, organizację plenerów fotogra-

ficznych po polskiej i słowackiej stronie granicy połączonych z wykładami oraz organizację konkursu plastycznego i fotograficznego. Zwieńczeniem projektu była międzynarodowa konferencja oraz publikacja pt. „Dom Beskidzki na pograniczu polsko-Słowackim”, która stanowi podsumowanie działań projektu.

Projekt pn. „ Aktywne Beskidy – promocja sportu na pograniczu polsko-słowackim”

Głównym założeniem projektu była promocja zdrowego i aktywnego trybu życia wśród mieszkańców pogranicza polsko-słowackiego. Wśród działań realizowanych w ramach projektu były: Euroregionalny marsz nordic walking, Międzynarodowe Zawody Lekkoatletyczne Dzieci i Młodzieży Euroregionu Beskidy, Regaty na Jeziorze Żywieckim, Akcja „Beskidzka Kropla Krwi”, Turniej samorządowców w piłce siatkowej. Zwieńczeniem projektu była konferencja zamykająca projekt.

Sztandarowymi działaniami podejmowanymi corocznie przez Euroregion Beskidy są międzynarodowe wydarzenia takie jak:

- Zawody Lekkoatletyczne Dzieci i Młodzieży o Puchar Euroregionu Beskidy,
- Mistrzostwa Polski w Wyścigach Szybowcowych o Puchar Euroregionu Beskidy,
- Akcja krwiodawstwa „Beskidzka Kropla Krwi”,
- Piknik Lotniczy Euroregionu Beskidy,
- Regaty o Puchar Euroregionu Beskidy,
- Turniej piłki plażowej w Ustce o Puchar Euroregionu Beskidy,
- Turniej Samorządowców Euroregionu Beskidy.

Projekt pn. „Zaczarowane bajki w drewnie zaklęte”

Celem projektu była promocja rzeźbiarstwa, jako tradycyjnego rzemiosła wśród mieszkańców Euroregionu Beskidy, a szczególnie wśród dzieci. Głównymi działaniami projektu były plenery rzeźbiarskie, które miały miejsce we Frýdku-Místku i Žilinie, podczas których słowacy i czescy artyści wykonywali z drewna rzeźby postaci z bajek. Rzeźby zostały umieszczone w parkach i ogrodach przedszkoli i szkół podstawowych w obu miastach.

Projekt pn. „GOOO! Euroregion Beskidy”

Jego celem jest promowanie obszaru za pomocą filmików kręconych kamerami GO PRO. Celem projektu jest utworzenie interaktywnych prezentacji atrakcyjnych miejsc słowackiej i czeskiej części Euroregionu Beskidy. Filmiki kręcone są podczas trekkingu, biegania, jazdy na rowerze, jazdy na rolkach oraz podczas latania na paralotni. Po montażu filmy zostaną umieszczone na portalach internetowych Euroregionu Beskidy oraz w sieci infokiosków. Dla rozszerzenia bazy ciekawych reportaży, mieszkańcy i turyści odwiedzający Beskidy będą mieli możliwość udziału w konkursie na najlepsze filmiki.

Plany na najbliższą przyszłość w odniesieniu do zmieniających się warunków współpracy oraz nowego okresu programowania EWT 2014-2020

W związku z faktem, iż pierwszorzędną atrakcją turystyczną Euroregionu Beskidy są walory przyrodnicze, krajobraz, czy widoki, cel strategiczny obrany przez Stowarzyszenia na lata 2014-2020 skupia się na intensyfikacji działań mających na celu pogłębienie współpracy na pograniczu polsko-czesko-słowackim w zakresie rozwoju produktów turystycznych, infrastruktury turystycznej oraz współpracy transgranicznej. Liczba proponowanych działań jest dość duża, a ich kierunki różnorodne. Podstawą dalszego rozwoju jest łączenie wysiłków, funduszy i kapitału społecznego w celu kreowania wspólnej oferty turystycznej skierowanej do turystów polskich, słowackich, czeskich i zagranicznych. Powyższy cel osiągnięty ma być poprzez wspieranie rozwoju istniejących i wprowadzenie nowych produktów turystycznych (np. rozbudowa istniejących oraz wytyczanie nowych ścieżek rowerowych, tworzenie transgranicznych szlaków konnych), kreowaniu inwestycji pro turystycznych, ochrona zasobów kulturowych pogranicza.

Ponadto przed nami nowy okres programowania Europejskiej Współpracy Terytorialnej na lata 2014-2020. Euroregion Beskidy zamierza znów pełnić ważną rolę we wspieraniu i poprawie warunków współpracy międzynarodowej poprzez administrowanie funduszami mikroprojektów. Przez najbliższe 7 lat da to możliwość wykonania kolejnego, znaczącego kroku zmierzającego

do podniesienia jakości życia mieszkańców Euroregionu Beskidy. Głównym zamierzeniem dla Euroregionu Beskidy jest aby turysta odwiedzający nasz region wiedział, że jest w atrakcyjnym, ciekawym i bogatym regionie oraz, żeby czuł się dobrze i komfortowo w trakcie pobytu w Beskidach bez względu na kraj, w którym się znajduje.

Polsko-česko-slovenská spolupráce v rámci Euroregionu Beskydy

Euroregion Beskydy je třístrannou polsko-česko-slovenskou spoluprací, která byla zahájena v obci Rajcza dne 9. června 2000 v rámci podpory myšlenky spolupráce a evropské jednoty a ve snaze o rozvoj vzájemných a přátelských vztahů mezi Polskou republikou, Slovenskou republikou a Českou republikou. Jejím cílem je provádění společných aktivit vedoucích k rovnoměrnému a udržitelnému rozvoji regionu a ke sblížení jeho obyvatel a institucí v příhraničních oblastech.

Hlavním cílem vzniku všech tří národních sdružení tvořících Euroregion Beskydy je koordinování aktivit přeshraniční spolupráce mezi sousedními regiony v rámci své oblasti. Statutární cíle Euroregionu Beskydy zahrnují řadu aktivit zaměřených na prohloubení spolupráce na příhraničním území, a to zejména hospodářskou spolupráci, cestovní ruch, kulturu, vzdělávání, ochranu životního prostředí a lesní hospodářství, zemědělství a potravinářský průmysl, územní plánování a stavebnictví, práci a sociální politiku, prevenci katastrof, poruch a živelných pohrom a boj s jejich následky, ochranu zdraví a zdravotnickou záchrannou službu, dopravu a spoje, tělesnou kulturu a sport.

Celkem Euroregion Beskydy zaujímá plochu přibližně 6 343 km², z toho část polská 3 288 km², slovenská 2 083 km² a česká 972 km². Tato oblast je obydlena cca 1 385 036 obyvateli (Poláci – 843 536; Slováci – 295 500, Češi – 246 000). Polské sdružení Region Beskidy je složeno z 38 jednotek nacházejících se na území Slezského vojvodství a Malopolského vojvodství, která mají status řadových členů, jimiž jsou jednotky místní samosprávy. Slovenské sdružení Regiún Beskydy se sídlem v Žilíně má 80 členů, české sdružení Region Beskydy se sídlem ve Frýdku-Místku čítá 63 členů.

Základní rozlišující vlastnosti spolupráce a nadřazené cíle, jejichž dosažení je naplánováno

Nejdůležitější činností Euroregionu Beskydy je řízení Fondů mikroprojektů v rámci dvou programů přeshraniční spolupráce: Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007-2013 a Programu přeshraniční spolupráce Polská republika – Slovenská republika 2007-2013.

Fond mikroprojektů je nástrojem výše uvedených programů pro realizaci nejmenších, neinvestičních projektů s přeshraničním významem. Tzv. mikroprojekty jsou orientované především na rozvoj přeshraničních mezilidských vztahů, společenských iniciativ, vzdělávacích a kulturních projektů. Podporovány jsou rovněž mikroprojekty pro zlepšení infrastruktury dané oblasti, zejména týkající se vybavení městské a turistické báze s přeshraniční působností.

V souvislosti s výjimečnou polohou Euroregionu Beskydy je mimořádný důraz kladen na podporu iniciativ souvisejících s rozvojem cestovního ruchu a ochranou přírodního a kulturního dědictví.

Cílem fondu je zejména:

- zmírnění periferního charakteru těchto oblastí, a tudíž zlepšení kvality života a budování systémů spolupráce ve všech třech zemích,
- podpora rozvoje hospodářského potenciálu příhraničních regionů posílením stávajících struktur, zvýšení konkurenceschopnosti polských, českých a slovenských subjektů a aktivizace celého hospodářství, především využitím turistického potenciálu.

To se týká především podpory nových aktivit v rámci dané oblasti, zejména projektů orientovaných na rozvoj přeshraniční spolupráce a tvorbu nových vztahů mezi subjekty, které realizují své aktivity zejména v pohraniční oblasti. Prováděné a plánované informačně-propagační činnosti v rámci programů přeshraniční spolupráce mají stimulovat obyvatele pohraničí k dynamickému a tvůrčímu plnění výzvy k budování lepší budoucnosti své a celého regionu s pomocí evropských fondů.

Hlavní problémy ztěžující spolupráci v Euroregionu Beskydy

V rámci několikaletých zkušeností souvisejících se spoluprací místních samospráv na česko-polsko-slovenském pohraničí byly zdůrazněny různé bariéry, které neumožňují zcela využít potenciál přeshraničního regionu. Zejména je to evidentní u charakteristiky administrativního rozdělení partnerských zemí. Územně a počtem obyvatel velké polské obce spolupracují s relativně malými subjekty na české a slovenské straně. To má za následek rozvrstvení možnosti vytvářet a uspokojovat potřeby místního společenství na obou stranách hranice. Druhým důležitým aspektem omezujícím efektivnější spolupráci je nemožnost spravovat Fond mikroprojektů slovenskou částí Euroregionu Beskydy. Následuje tedy snížení hodnoty významu slovenských partnerů při působení na rozvoj celé oblasti Euroregionu Beskydy.

Euroregion Beskydy – nejdůležitější výsledky spolupráce

V průběhu své necelé pětadvacetileté činnosti Euroregion Beskydy, v rámci přeshraničního Fondu mikroprojektů, dokončil téměř 400 mikroprojektů, přičemž každý z nich byl jedinečný a neopakovatelný a všechny přispěly k rozvoji a větší propojenosti lidí z polsko-česko-slovenského pohraničí. Celková hodnota projektů realizovaných prostřednictvím Euroregionu Beskydy činí přibližně 10 mil. eur.

Důvodem ke spokojenosti je rovněž ocenění Euroregionu Beskydy příznáním následujících vyznamenání a ocenění:

- Diplom maršálka Slezského vojvodství za zásluhy o rozvoj cestovního ruchu ve Slezském vojvodství v roce 2010,
- Čestná zlatá medaile za zásluhy o Slezské vojvodství – Kolegium ocenilo angažovanost sdružení v životě a problémech regionu,
- Zlatý vavřík za dovednosti a kompetence v kategorii Pro Publico Bono – udělený sdružení Region Beskidy za dlouhodobé pracovní výsledky.

Vybrané charakteristické a důležité statutární projekty a vlastní projekty, včetně správy Fondu mikroprojektů

Mezi nejreprezentativnější projekty realizované národními partnery Euroregionu Beskydy patří:

Projekt nazvaný „Vítejte v Euroregionu Beskydy“

Projekt je orientován na propagaci oblasti Euroregionu Beskydy a posílení cestovního ruchu na tomto území. Je adresovaný široké skupině příjemců, např. turistům, obyvatelům pohraničí, pracovníkům cestovních kanceláří, zástupcům médií zabývajících se sektorem cestovního ruchu. Aktivitty projektu zahrnovaly vydání časopisu (čtvrtletníku) nazvaného „Vítejte v Euroregionu Beskydy“, tisk mapy Euroregionu Beskydy s mimořádným důrazem na turistické atrakce, vydání propagačních předmětů, pořádání dvou konferencí na téma rozvoje cestovního ruchu, propagaci Euroregionu Beskydy na mezinárodních výstavách zaměřených na cestovní ruch, vytvoření interaktivní mapy – prostorové databáze Euroregionu Beskydy, která byla publikována na internetu, uspořádání dvou Press Tripů adresovaných zástupcům tisku a 2 Fam Tripů adresovaných sektoru cestovního ruchu, centřum turistických informací, tour-operátorům a zástupcům cestovních kanceláří.

Projekt nazvaný „Udržitelný rozvoj v Euroregionu Beskydy“

Realizace projektu vyplynula z potřeby šíření informací na téma udržitelného rozvoje a z nutného formování postojů týkajících se odpovědného využití životního prostředí a energetických zdrojů u obyvatel česko-polského pohraničí.

V rámci realizace projektu byl vydán průvodce realizace energetické strategie v polské a české jazykové verzi, byly uspořádány ekologické workshopy pro děti, mládež a dospělé, byla uspořádána ekologická soutěž nazvaná „Važ si energie, ochraňuj klima“ s výstavou soutěžních prací a byly vydány drobné propagační předměty a informační letáky věnované myšlenke udržitelného rozvoje. V rámci projektu byl ve spolupráci uspořádán Beskydský festival dobré energie a Fórum hraničních regionů na téma myšlenky udržitelného rozvoje.

Projekt nazvaný „Propagujeme Euroregion Beskydy“

Hlavním cílem projektu byla propagace Euroregionu Beskydy jako oblasti atraktivní z hlediska cestovního ruchu, vlastivědného, společenského a kulturního hlediska. Tento cíl byl dosažen díky účasti zástupců žadatele a partnera projektu na nejprestižnějších veletrzích cestovního ruchu v Polsku (GLOB Katowice, Veletrh cestovního ruchu a odpočinku LATO Warszawa, TOUR SALON Poznaň) a v zahraničí (Brno, Bratislava, Praha), během nichž byly distribuovány propagační materiály vydané v rámci mikroprojektů realizovaných z Fondu mikroprojektů, včetně prospektu o Euroregionu Beskydy. Během veletrhů byly promítány díly filmové reportáže o Euroregionu Beskydy a byla distribuována DVD s nahraným filmem.

Projekt nazvaný „Beskydský dům v polsko-slovenském pohraničí“

Cílem projektu bylo mimo jiné to, aby si obyvatelé polsko-slovenského pohraničí uvědomili, jak důležitá je ochrana a zachování kulturního dědictví, a to na příkladu typického beskydského domu a stanovení směrnic souvisejících se vzhledem domu a jeho okolí v beskydském prostoru v pohraniční oblasti. Hlavní aktivity projektu se soustředily na pořádání cyklu otevřených seminářů, věnovaných tematice beskydské dřevěné architektury, pořádání fotografických plenérů na polské a slovenské straně hranice spojených s přednáškami a pořádání výtvarné a fotografické soutěže. Završením projektu byla mezinárodní konference a publikace nazvaná „Beskydský dům v polsko-slovenském pohraničí“, která je shrnutím aktivit projektu.

Projekt nazvaný „Aktivní Beskydy – podpora sportu v polsko-slovenském pohraničí“

Hlavní myšlenkou projektu byla podpora zdravého a aktivního způsobu života mezi obyvateli polsko-slovenského pohraničí. Mezi aktivitami realizovanými v rámci projektu byly: euroregionální pochod nordic walking, mezinárodní lehkooletické závody dětí a mládeže Euroregionu Beskydy, regata na Żywieckém jezeře, akce „Beskydská kapka krve“ a turnaj zástupců samospráv v odbíjené. Završením projektu byla konference uzavírající projekt.

Vlajkovými aktivitami pořádanými každoročně Euroregionem Beskydy jsou mezinárodní akce, jako například:

- Lehkoatletické závody dětí a mládeže o Pohár Euroregionu Beskydy,
- Mistrovství Polska v plachtění kluzáků o Pohár Euroregionu Beskydy,
- Akce dárcovství krve „Beskydská kapka krve“,
- Letecký piknik Euroregionu Beskydy,
- Regata o Pohár Euroregionu Beskydy,
- Turnaj v plážové kopané v Ustce o Pohár Euroregionu Beskydy,
- Turnaj zástupců samospráv Euroregionu Beskydy.

Projekt nazvaný „Začarované pohádky zakleté do dřeva“

Cílem projektu byla propagace řezbářství jako tradičního řemesla mezi obyvateli Euroregionu Beskydy, zejména mezi dětmi. Hlavními aktivitami projektu byly řezbářské plenéry ve Frýdku-Místku a Žilině, během nichž slovenští a čeští umělci vyřezávali ze dřeva pohádkové postavy. Sošky byly umístěny v parcích a zahradách mateřských škol a základních škol v obou městech.

Projekt nazvaný „GOOO! Euroregion Beskydy“

Jeho cílem je propagace oblasti pomocí krátkých filmů natáčených kamerami GO PRO. Cílem projektu je vytvoření interaktivních prezentací atraktivních míst slovenské a české části Euroregionu Beskydy. Krátké filmy jsou natáčeny během trekkingu, běhu, jízdy na kole, jízdy na kolečkových bruslích a letu na paraglidingovém křídle. Po zpracování budou filmy umístěny na internetových portálech Euroregionu Beskydy a v síti informačních kiosků. Pro rozšíření báze zajímavých reportáží budou mít obyvatelé a návštěvníci Beskyd možnost zúčastnit se soutěže o nejlepší krátký film.

Plány na nejbližší budoucnost v souvislosti s měnicími se podmínkami spolupráce a novým programovacím obdobím Evropské územní spolupráce 2014-2020

V souvislosti se skutečností, že prvořadou turistickou atrakcí Euroregionu Beskydy jsou příroda, krajina nebo vyhlídky, je strategický cíl zvolený sdružením na období 2014-2020 zaměřen na zintenzivnění aktivit, jejichž cílem je prohloubení spolupráce v polsko-česko-slovenském pohraničí v oblasti rozvo-

je turistických produktů, turistické infrastruktury a přeshraniční spolupráce. Počet navrhovaných aktivit je poměrně velký a jejich zaměření je různorodé. Základem dalšího rozvoje je spojení úsilí, fondů a sociálního kapitálu za účelem vytvoření společné turistické nabídky adresované polským, slovenským, českým a zahraničním turistům. Výše uvedený cíl má být dosažen díky podpoře rozvoje stávajících a zavedení nových turistických produktů (např. rozšíření stávajících a vytyčení nových cyklostezek, vytvoření přeshraničních stezek pro jízdu na koni), vytvoření investic zaměřených na cestovní ruch, ochrana kulturního bohatství pohraničí.

Kromě toho je před námi nové programovací období Evropské územní spolupráce na období 2014-2020. Cílem Euroregionu Beskydy je znovu plnit důležitou roli při podpoře a zlepšení podmínek mezinárodní spolupráce prostřednictvím správy Fondů mikroprojektů. Během nejbližších 7 let to poskytne možnost dalšího, významného kroku zaměřeného na zvýšení kvality života obyvatel Euroregionu Beskydy. Hlavním zaměřením Euroregionu Beskydy je, aby návštěvník našeho regionu věděl, že se nachází v atraktivním, zajímavém a bohatém regionu, a aby se cítil dobře a komfortně během svého pobytu v Beskydech bez ohledu na zemi, v níž se bude nacházet.

Euroregion Beskidy Beskydy

Powyżej:
Zimowy krajobraz
Po lewej: Folklor i strój
regionalny

.....
*Nahoře: Zimní krajina
Vlevo: Folklor
a regionální kroj*

Rzeźbiarze – projekt
Czar baśni zaklętej
w drewnie – Fundusz
mikroprojektów
Regionu Białe Karpaty

.....
*Řezbáři – projekt
Kouzlo pohádky ve
dřevě zakleté – Fond
mikroprojektů Regionu
Bílé Karpaty*

Folklor
.....
Folklor

Promocja
polsko-czeskiej
współpracy
transgranicznej
na targach
turystycznych

.....
*Propagace
polsko-české
spolupráce
na veletrhu
cestovního ruchu*

Górska turystyka
rowerowa – rozwój
turystyczny regionu

.....
*Horská cykloturistika
– rozvoj cestovního
ruchu*

FM POWT – Ścianki
wspinaczkowe
w plenerze – małe
inwestycje

.....
*FM OPPTS – Venkovní
horolezecké stěny ve
veřejném prostřanství
– male investice*

Plac zabaw dla
dzieci – wspieranie
rozwoju lokalnego

.....
*Dětské hřiště
– podpora místního
rozvoje*

Literatura

- Badanie ewaluacyjne ex-post efektów transgranicznej współpracy polskich regionów w okresie 2004-2006* – Raport końcowy, 2010, Konsorcjum PSDB sp. z o.o., CRSG Sp. z o.o., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- Belof M., Mironowicz I., Mlek M., Zpiser T., Polański T., 2008, *Uwarunkowania rozwoju przestrzennego Polski wynikające z sąsiedztwa z Republiką Czech*, s. 233-274, [w:] Ekspertyzy do Koncepcji Przestrzennego Kraju 2008-2033, T. III, Saganowski K., Zagrzejska-Fiedorowicz M., Żuber P., (red.), Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Bortliczek M., 2012, *Językowo utrwalony stereotyp sąsiada*, [w:] *Pogranicze – Sąsiedztwo – Stereotypy, Przypadek polsko-czeskich relacji wraz z francusko-niemieckim case study*, Transcarpathica Tom 1, Kasperek A., (red.) PAN Oddział w Katowicach, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”, Cieszyn-Katowice, s. 10-30.
- Borys T., Panansiewicz Z., 1998, *Panorama euroregionów*. Wydanie 2 zmodyfikowane, lipiec.
- Dębicki M., 2012, *Sympatia i stereotypy Czechów wobec Polaków. Dynamika i uwarunkowania zjawisk*, [w:] *Pogranicze – Sąsiedztwo – Stereotypy, Przypadek polsko-czeskich relacji wraz z francusko-niemieckim case study*, Transcarpathica Tom 1, Kasperek A., (red.) PAN Oddział w Katowicach, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”, Cieszyn-Katowice, s. 76-96.
- Dołzbłasz S., Raczyk A., 2010, *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do UE*, Oficyna a Wolters Kluwert business, Warszawa.
- Efekt transgranicznej współpracy polskich regionów w latach 2004-2006*, Interreg Polska 2004-2006, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- Europejska Karta Samorządu Terytorialnego* (Dz. U. z 1994, roku nr 124 poz. 607, 608).
- Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej Między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi* (Dz. U. z 1993 roku nr 61 poz. 1279).
- Euroregiony na granicach Polski w 2007*, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2007, Wrocław.
- Jakubiec J., 2011, Euroregion Nysa o sobie. Międzynarodowe Warsztaty Transgraniczne w Karpaczu, [w:] *Nowiny Jeleniogórskie* nr 46, dn. 15.11.
- Kłodnicki Z., 2012, „Czesi” – stereotypowe obrazy, opinie i obserwacje mieszkańców woj. śląskiego, [w:] *Pogranicze – Sąsiedztwo – Stereotypy, Przypadek polsko-czeskich relacji wraz z francusko-niemieckim case study*, Transcarpathica Tom 1, Kasperek A., (red.) PAN

- Oddział w Katowicach, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”, Cieszyn-Katowice s. 31-75.
- Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030*, 2012, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- Konecny F., 2001, *Państwo i prawo w cywilizacji łacińskiej*, Wydawnictwo Antyk Marcin Dybowski, Komorów.
- Korenik S., 2010, *Zjawisko konwergencji i spójności w procesie integracji europejskiej* [w:] *Dylematy rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI wieku*, Korenik S., Dybała A. (red.), s. 120-127, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 101, Wydawnictwo UE, Wrocław.
- Koter M., 2003, *Multicultural Border Regions of Europe – Forms of Ethnic Composition and Process of their Differentiation*, [w:] *Region and Regionalism*, no. 6, vol. 1, s. 13-22.
- Miszczuk A., 2013, *Uwarunkowania peryferyjności regionu przygranicznego*, Norbertinum, Lublin.
- Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007-2013*, Verze č. 1, 1. srpen 2014.
- Programový dodatek, Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007-2013*, Verze č. 7, 2. května 2011.
- Przybyła Z., 1994, *Koncepcja rozwoju gospodarczego dla ERN (próba oceny)*, [w:] Adamczuk F., Przybyła Z. (red.), *Euroregion Nysa. Trzy lata doświadczeń*, Jelenia Góra.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polski*, 2014, GUS, Warszawa.
- Rusek H., Kasperek A., 2012, *Sympatie i antypatie polsko-czeskie w świetle badań nad antagonizmem i pojednaniem polsko-czeskim na Śląsku Cieszyńskim* [w:] *Pogranicze – Sąsiedztwo – Stereotypy, Przypadek polsko-czeskich relacji wraz z francusko-niemieckim case study*, Transcarpathica Tom 1, Kasperek A., (red.), PAN Oddział w Katowicach, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”, Cieszyn-Katowice, s. 76-129.
- Roszkowski R., 2000, *Euroregion Pradziad* – broszura informacyjna, Prudnik, s. 1.
- Stosunek Polaków do innych narodów*, Komunikat z badań CBOS nr 20/2014, luty 2014, Warszawa.
- Strategia rozwoju polsko-czeskiego pogranicza* wykonano w ramach prac Polsko-Czeskiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Transgranicznej – Grupa robocza ds. rozwoju pogranicza, Suplement Biuletynu Pogranicza Polsko-Czeskiego nr 16 (3/2000).
- Strategia rozwoju współpracy polsko-czeskiej w Euroregionie Pradziad na lata 2014-2020*, 2013, OFIM, Opole, s. 47.

Tucholska A., 2004, *Prawno-instytucjonalne uwarunkowania współpracy transgranicznej w świetle ustawodawstwa polskiego i obowiązujących norm prawa międzynarodowego z uwzględnieniem sytuacji na pograniczu polsko-niemieckim*, s. 42-58, [w:] *współpraca transgraniczna w Unii Europejskiej – doświadczenia polsko-niemieckie*, Gorzelak G., Bachtlera J., Kasprzyka M., (red.), Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych UW, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa.

Wyzwania i cele dla programów współpracy transgranicznej z udziałem Polski po 2013 roku, 2012, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Współpracy Regionalnej, Warszawa.

Zdulski M., 2002, *Polskie doświadczenia we współpracy transgranicznej. Realizacja Funduszu Małych Projektów*, PHARE CBC, Jelenia Góra.

Zdulski M. (red.), 2011, *20 lat współpracy transgranicznej w Euroregionie Nisse-Nisa-Nysa*, Wyd. AD REM, Jelenia Góra.

Strony internetowe oraz inne materiały

Internetové stránky a další materiály

www.ewt.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/czymsafundusze.aspx

www.mir.gov.pl

www.euroregion-nysa.pl

www.rp.pl/artukul/422179.html

www.euroregions.org/pl/index/euroregiony-w-polsce-i-czechach/11.html

www.stat.gov.pl

<http://cbfd.czso.cz/cbfd>

Dane z euroregionów / *Údaje z euroregionů*: Beskidy / *Beskydy*, Glacensis, Nysa / *Nisa*, Pradziad / *Praděd*, Silesia, Śląsk Cieszyński / *Těšínské Slezsko*